



Eestikeelne väljaanne

Teave ja teatised

60. aastakäik

28. juuli 2017

Sisukord

I Resolutsioonid, soovitud ja arvamused

ARVAMUSED

Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee

komitee täiskogu 525. istungjärg 26.–27. aprillil 2017

2017/C 246/01	Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee arvamus teemal „Naised ja transport – muutuste platvorm“ (Euroopa Komisjoni taotlusel koostatud ettevalmistav arvamus)	1
2017/C 246/02	Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee arvamus teemal „Digiteerimine ja uuenduslikud majandusmuudlid Euroopa finantssektoris, mõju tööhõivele ja klientidele“ (omalgatuslik arvamus)	8

III Ettevalmistavad aktid

EUROOPA MAJANDUS- JA SOTSIAALKOMITEE

komitee täiskogu 525. istungjärg 26.–27. aprillil 2017

2017/C 246/03	Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee arvamus teemal „Ettepanek: nõukogu määrus, millega muudetakse nõukogu 6. mai 2014. aasta määrust (EL) nr 560/2014 biotoorainel põhinevate tööstusharude ühisettevõtte asutamise kohta“ [COM(2017) 68 final – 2017/0024 (NLE)]	18
2017/C 246/04	Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee arvamus teemal „Ettepanek: Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus liitu sisse toodava või liidust välja viidava sularaha kontrollimise kohta ning millega tunnistatakse kehtetuks määrus (EÜ) nr 1889/2005“ [COM(2016) 825 final – 2016/0413 (COD)]	22
2017/C 246/05	Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee arvamus teemal „Ettepanek: Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus, millega luuakse ELi reisiinfo ja -lubade süsteem (ETIAS) ning muudetakse määrusi (EL) nr 515/2014, (EL) 2016/399, (EL) 2016/794 ja (EL) 2016/1624“ [COM(2016) 731 final 2016/0357(COD)]	28

2017/C 246/06	Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee arvamus teemal „Ettepanek: Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus, milles käsitletakse energialiidu juhtimist ja millega muudetakse direktiive 94/22/EÜ, 98/70/EÜ ja 2009/31/EÜ, määrusi (EÜ) nr 663/2009 ja (EÜ) nr 715/2009, direktiivi 2009/73/EÜ, nõukogu direktiivi 2009/119/EÜ, direktiive 2010/31/EL, 2012/27/EL ja 2013/30/EL ja nõukogu direktiivi (EL) 2015/652 ning tunnistatakse kehtetuks määrus (EL) nr 525/2013“ [COM(2016) 759 <i>final</i> – 2016/0375/(COD)]	34
2017/C 246/07	Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee arvamus teemal „Ettepanek: Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv, millega muudetakse direktiivi 2012/27/EL energiatõhususe kohta“ [COM(2016) 761 <i>final</i> – 2016/0376/(COD)]	42
2017/C 246/08	Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee arvamus teemal „Ettepanek: Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv, millega muudetakse direktiivi 2010/31/EL hoonete energiatõhususe kohta“ [COM(2016) 765 <i>final</i> – 2016/0381 (COD)]	48
2017/C 246/09	Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee arvamus teemal „Ettepanek: Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv taastuvatest energiaallikatest toodetud energia kasutamise edendamise kohta (uuesti sõnastatud)“ [COM(2016) 767 <i>final</i> – 2016/0382 (COD)]	55
2017/C 246/10	Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee arvamus teemal „Komisjoni teatis Euroopa Parlamendile, nõukogule, Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomiteele, Regioonide Komiteele ja Euroopa Investeerimis- pangale „Puhas energia kõikidele eurooplastele““ [COM(2016) 860 <i>final</i>]	64
2017/C 246/11	Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee arvamus teemal „Ettepanek uue Euroopa konsensususe kohta arengu küsimuses „Meie maailm, meie väärikus, meie tulevik““ [COM(2016) 740 <i>final</i>]	71

I

(Resolutsioonid, soovitused ja arvamused)

ARVAMUSED

EUROOPA MAJANDUS- JA SOTSIAALKOMITEE

KOMITEE TÄISKOGU 525. ISTUNGJÄRK 26.–27. APRILLIL 2017

Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee arvamus teemal „Naised ja transport – muutuste platvorm“**(Euroopa Komisjoni taotlusel koostatud ettevalmistav arvamus)**

(2017/C 246/01)

Raportöör: **Madi SHARMA**

Konsulteerimistaotlus	Euroopa Komisjon, 13.10.2016
Õiguslik alus	Euroopa Liidu toimimise lepingu artikkel 304
Vastutav sektsioon	transpordi, energeetika, infrastruktuuri ja infoühiskonna sektsioon
Vastuvõtmine sektsioonis	11.4.2017
Vastuvõtmine täiskogus	26.4.2017
Täiskogu istungjärk nr	525
Hääletuse tulemus	148/0/2
(poolt/vastu/erapooletuid)	

1. Järeldused ja soovitused

1.1. Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomiteel on hulgaliselt kogemusi transpordipoliitika valdkonnas ja hiljuti käsitles komitee selle traditsiooniliselt meestekeskse sektori soolist mõõdet (vt arvamus teemal TEN/573 „Naised ja transport“) ⁽¹⁾. Kodanikuühiskonda esindava ELi institutsioonina on komiteel oskusteave seadusandlike meetmete teemal läbiviidava sidusrühmade dialoogi ja konsulteerimise valdkonnas.

1.2. Komitee näeb sidusrühmade platvorme tõhusate muutuste foorumitena, kui need:

- võimaldavad jagada parimaid tavasid sarnaste probleemide ees seisvate eri institutsioonide, ettevõtete ja ühenduste vahel;
- julgustavad sidusrühmi võtma vastutust ja tegelema probleemidega;
- kaaluvad probleemide algpõhjuseid;

⁽¹⁾ ELT C 383, 17.11.2015, lk 1.

- järgivad SMART-eesmärke (konkreetsed, mõõdetavad, saavutatavad, realistlikud ja tähtajalised eesmärgid);
- loovad levitamiseks tõenditel põhinevaid meetmeid;
- töötavad teiste jaoks välja vahendeid ja ressursse;
- võtavad üle Euroopa tasandi platvorme riiklikul ja isegi piirkondlikul tasandil, et tegeleda sarnaste probleemidega kõigis liikmesriikides;
- saavad teavet algatuste kohta teistelt, sarnaste küsimustega tegelevatelt sektoritelt.

1.3. Komitee teeb ettepaneku luua ELi muutuste platvorm (edaspidi „platvorm“), et käsitleda **soolist võrdõiguslikkust transpordis**. Esialgu oleks selles esmatähtsal kohal **naiste tööhõive** suurendamine **selles sektoris**. Seda esialget eesmärki võiks hiljem täiendada, lisades aspekti „naised kasutajatena“. Transport hõlmab õhu-, mere-, maantee-, raudtee- ja siseveeliiklust ning logistikat. Platvormi liikmete hulka võiksid kuuluda (kuid mitte eranditult) ELi ja riigi tasandi poliitikakujundajate esindusorganisatsioonid, transpordisektori ettevõtted, nende ametiühingud, ajakirjandus, reisijaorganisatsioonid ja valitsusvälised organisatsioonid, kes soovivad võtta konkreetseid meetmeid, et käsitleda soolist ebavõrdsust transpordisektoris.

1.4. Komitee toetab eesmärke rakendada sootundliku poliitikat selgete eesmärkide seadmise kaudu: pädevus ja määratletud tegevusulatus, kaasa arvatud näitajad, mille töötavad välja liikmed platvormi loomisel. See looks sektori sidusrühmade partnerluse ja koordineeritud tegevuse mudeli, mille alusel viiakse uued algatused ellu kogu Euroopas.

1.5. Komitee soovitab, et platvorm oleks paindlik ja kohandatav sektori kõigi mõõtmete osas ja poliitilisel tasandil. Keskkel kohal peab olema läbipaistvus ja vastutus platvormi liikmete poolt ja platvormi toimimise osas. Seega on platvormi usaldusväärsuse ja edu seisukohalt olulised järelevalve, hindamine ja iga-aastane läbivaatamine.

1.6. Platvorm saab olla edukas ainult juhul, kui selle liikmed võtavad täieliku vastutuse ning seega teeb komitee ettepaneku kajastada platvormi tegevust internetis, kus esitatakse nimekiri selle liikmetest ja nende tegevustest ning luuakse algatuste, soovitude, järelevalve- ja hindamismeetmete andmebaas, mida teised saavad üle võtta või teabeallikana kasutada.

2. Taustteave

2.1. Naiste tööhõivemäär transpordisektoris on eriti madal. Aastal 2013 olid 78 % ELi transpordisektori töötajatest mehed. Suurema hulga naiste tööle meelitamine on oluline, et luua transpordisektoris suurem sooline tasakaal, muuta sektor kasutajasõbralikumaks, kompenseerida tööjõu puudus ja vastata väljakutsetele (kolmandik kõigist transporditöötajatest on üle 50aastased).

2.2. 1. juulil 2015 võttis komitee vastu ettevalmistava arvamuse teemal „Naised ja transport“ ning osales Euroopa Komisjoni volinike Violeta Bulci ja Věra Jourová 2016. aasta aprillis korraldatud järelüritusel. Pärast seda viis liikuvuse ja transpordi peadirektoraat läbi mitmed eksperdirühma konsultatsioonid, mille raames arutati päevakohaseid probleeme ja soovitusi. Komitee esindaja esitas idee käivitada „Muutuste platvorm“. Euroopa Komisjon kiitis selle heaks kui sobiva vahendi, mille abil edendada konkreetseid ja nähtavaid meetmeid soolise võrdõiguslikkuse toetamiseks transpordisektoris. 13. oktoobri 2016. aasta kirjas märkis Euroopa Komisjoni asepresident Frans Timmermans, et sellise platvormi võiks käivitada 2017. aasta teisel poolel mõnel komitee ja Euroopa Komisjoni ühisel üritusel.

3. Muutuste platvorm

3.1. Euroopa Komisjonil on palju sidusrühmadega konsulteerimise vahendeid ja meetmeid. Muutuste platvormi keskmes võiksid olla vabatahtlikud, konkreetselt mõõdetavad meetmed, mis on suunatud selle taotletavate eesmärkide saavutamisele. Selliseks võrdlusplatvormiks on tervise- ja toiduohutuse peadirektoraadi tervisliku toitumise, kehalise aktiivsuse ja tervise platvorm.

3.2. Seega teeb komitee liikuvuse ja transpordi peadirektoraadile ettepaneku luua ELi tasandil sidusrühmade platvorm, mis võimaldaks täita meetmepõhiseid kohustusi eesmärgiga edendada **naiste suuremaid tööhõivevõimalusi ja soolist võrdõiguslikkust transpordisektoris**, et naisi paremini kaasata ja luua rohkem majanduslikku, sotsiaalset ja jätkusuutlikku majanduskasvu. Seejuures

- järgivad platvormi liikmed ametisse nimetamise ja käitumise jaoks kindlaks määratud kriteeriume;
- on meetmed kooskõlas eesmärkide ja tegevusulatuses, mille liikmed on kindlaks määranud platvormi loomisel;
- jälgitakse ja hinnatakse platvormi kohustusi ning tehakse need avalikuks, edendades seeläbi teabevahetust.

3.3. Sellise platvormi loomisel soovib komitee liikuvuse ja transpordi peadirektoraadil esialgu kaaluda järgmisi samme ja elemente (mida kirjeldatakse üksikasjalikult allpool).

- I. I etapp – Ettevalmistus: määratleda asjaomased huvitatud sidusrühmad, kes võiksid platvormis osaleda, ning alustada dialoogi, et määrata kindlaks huvid, põhieesmärgid, pädevus ja tegevusulatus.
- II. II etapp – Arendus: töötada koos sidusrühmadega kinnitamiseks välja kavandid: osalemise põhikiri, pädevus, tegevusulatus ja eesmärgid. Lisaks määrata kindlaks ajakava, võimalikud rahastamisallikad, sekretariaat ja IT tugivahendid.
- III. III etapp – Elluviimine: korraldada avaüritus platvormi eest vastutava voliniku osalusel, kus liikmed lepivad kokku määratlustes, tingimustes ja tegevusulatuses ning esitavad konkreetseid ettepanekuid meetmeteks. Arutada SMART-eesmärke, näitajaid, sootundlikku teabevahetust, järelevalvet, hindamist, avaldamist ja levitamist.
- IV. IV etapp – Jätkusuutlikkus: määrata kindlaks näitajad, eesmärgid, olemasolevad ressursid, iga-aastase läbivaatamise kord ja tagasiside mehhanismid. Määratleda viisid kohustuste jätkuvuse tagamiseks ja uute partnerite kaasamiseks.

4. ELi institutsioonide roll

4.1. Euroopa Komisjoni presidendi Jean-Claude Junckeri majanduskasvu ja töökohtade loomise impulsside kõrval on eesistujariik Malta seadnud soolise võrdõiguslikkuse üheks oma prioriteediks. Seega võiks platvorm pakkuda traditsioonilisele poliitikakujundamisele ELi lisaväärtuse mehhanismi, mis keskendub konkreetset ühele ELi väljakutsele – **soolise võrdõiguslikkuse pakutavale võimalused Euroopa transpordisektoris**. See sihipärane keskendumine võimaldab kaasata asjaomaseid sidusrühmi, kes muidu ei puutuks kokku Euroopa Komisjoniga. Seega võiks platvorm täiendada ELi institutsioonide tööd.

4.2. On väga oluline, et liikuvuse ja transpordi peadirektoraat võtab endale platvormi juhtimise ülesande ning platvormi eest vastutav volinik toetab selle toimimist, näiteks isikliku viibimisega platvormi avamisel või selle koosolekutel üldiselt. Seega peavad oma kohustusi vabatahtlikult täitvad platvormi liikmed eesõiguseks seda, et neil palutakse sellist ülesannet täita. Seetõttu on väga oluline, et liikuvuse ja transpordi peadirektoraadi juhtivmeeskond oleks kättesaadav ja nendega oleks võimalik suhelda. Samuti on oluline, et kui ELi institutsioonid soovivad platvormiga ühineda, võtavad ka nemad endale kohustuse pakkuda välja sihipäraseid meetmeid.

4.3. ELi institutsioonid ja (liikmesriikide) transpordiministeeriumite esindajad täidavad olulist rolli põhitulemuste levitamisel liikmesriigi tasandil. Seega soovib komitee luua kõrgetasemelise rühma, kes annaks valitsustele ja nende poliitikakujundajatele ülevaate, looks mehhanismi parimate tavade levitamiseks, tugevdaks partnerlust ning tõhustaks sidemeid poliitikakujundajate ja platvormi vahel. Kui sellised sidusrühmad soovivad samuti astuda platvormi liikmeks, peaksid ka nemad võtma kohustuse viia ellu konkreetseid meetmeid.

4.4. Komitee on seisukohal, et platvormi toimimise eest peaks vastutama liikuvuse ja transpordi peadirektoraat, kes eraldaks eelarve ja annaks platvormi käsutusse sekretariaadi ja mõningad vahendid. Teised ELi institutsioonid võiksid anda sidusrühmadele soovitusi oma võrgustike kaudu. Samuti võiksid nad tagada koosolekuruumid ning suulise ja kirjaliku tõlke teenused. Alternatiivsed rahastamisvõimalused võiksid pärineda platvormi liikmete vahenditest.

4.5. Märkimisväärse osa kuludest moodustab keskne kommunikatsioonivahend, st veebileht ja andmebaas, kaasa arvatud hoolduskulud. Erinevad Euroopa Liidu organid on sellised internetiressursid välja töötanud ning liikuvuse ja transpordi peadirektoraat peaks olema võimeline kohandama mõnda olemasolevat mudelit.

5. Liikmesus

5.1. Platvorm ei peaks olema jututuba. See on protsess, mis on loodud selleks, et sidusrühmad saaksid kohtuda ja arutada transpordisektoris naistega seonduvaid võimalusi ja väljakutseid ning seejärel pühenduda kontrollitavatele meetmetele. Mõistmine, millisesse sidusrühmatüüpi liikmed kuuluvad, aitab kindlaks määrata nende võimaliku huvi ja mõju taseme. Kõige suuremat huvi tunnevad need, kes on vahetult seotud sektori praeguste probleemidega.

5.2. Platvormi võiksid kuuluda järgmised Euroopa ja riigi tasandi sidusrühmad: tööstus, VKEd ühendused, ametiühingud (sotsiaalpartnerid), sh naiste esindamisele spetsialiseerunud organisatsioonid, avalik haldus, sh ostu ja hankeid mõjutavad ametiasutused, nt Euroopa Rekonstruktsiooni- ja Arengupank, valitsusvälised organisatsioonid, sh katusorganisatsioonid, kes kaitsevad naiste õigusi ja võrdõiguslikkust, ajakirjandus, mõttekojad, teadusringkonnad ja uurimisinstituudid.

5.3. Lisaks võiks kaaluda järgmiste rühmade võimalikku kaasamist: 1) isikud, kes on seotud kohustuste väljatöötamisega, kuid kes ei pruugi olla platvormi määratud liikmed, 2) poliitikameetmete kujundajad ja mõjutajad, sh ELi institutsioonid ja liikmesriikide esindajad/ametiasutused.

5.4. Platvormi liikmesus peaks olema tasuta, kuid sellega peaksid kaasnema kriteeriumid ja pädevused. Esialgu ei ole ette nähtud mingisugust liikmete tegevuse või platvormi liikmesusega seotud kulude hüvitamist.

5.5. Liikmesuse aluseks peaks olema:

- kaasav osalemine;
- läbipaistvus, avatus ja aruandekohuslus;
- erinevuste tunnustamine ja proportsionaalsuse põhimõtte austamine;
- SMART-eesmärkide kasutamine sidususe saavutamiseks.

6. Platvormi kavandatud eesmärk ja tegevusulatus

6.1. Platvormi üldeesmärk võiks olla suurendada naiste osalust ja soolist võrdõiguslikkust transpordisektoris, tõhustades naiste, naistele kuuluvate ettevõtete ja naisjuhtide võimalusi ning parandades kõigi transpordisektoris töötavate inimeste töötingimusi ja nende lõplikku mõju tööhõivele, kaasavusele, innovatsioonile, jätkusuutlikkusele ja majanduskasvule. Tähelepanu keskpunktis peaks olema sooline võrdõiguslikkus, seega tööhõive edendamine ja lünkade kaotamine sektoris. Seda eesmärki on muu hulgas võimalik saavutada seeläbi, et parandatakse kõigi töötajate töökohtade ja töötingimuste kvaliteeti, käsitletakse ahistamist ja soopõhist vägivalda, parandatakse töö-, era- ja pereelu ühitamise võimalusi, suurendatakse naiste arvu otsustamist vajavatel ametikohtadel ning parandatakse sektori mainet, et meelitada ligi rohkem naissoost töötajaid, ettevõtjaid, teadlasi ja uuendajaid. Platvormi tegevusulatust võiks hiljem laiendada, et hõlmata selliseid teemasid nagu kasutajasõbralikkuse parandamine ja keskendumine meetmetele, mis on suunatud naistele kui kasutajatele.

6.2. Komitee soovib rakendada sootundlikku poliitikat ja sootundlikku eelarvestamist kui keskset vahendit eelnimetatud eesmärkide saavutamiseks. Seda uut käsitust mõistetakse sageli valesti. See ei tähenda kogukulutuste suurenemist, vaid selle raames seatakse pigem uued prioriteedid ja suunatakse kulutused programmide, osakondade ja talituste raames ümber. Sooteadlik eelarvestamine lisab selgust ja loob mehhanismid, mis võimaldavad rakendada globaalset ja valdkonnaülest lähenemisviisi, et edendada veelgi soolist võrdõiguslikkust.

6.3. Komitee soovib, et platvormi tegevusulatus ja käsitletavad prioriteedid peaksid olema kooskõlas ELi poliitika ja õigusaktidega, austades samas sotsiaalpartnerite dialoogi. Platvorm peaks ühendama ülevalt alla ja alt üles lähenemisviisid, et toetada erasektorit ja avalikku poliitikat, vältides samas õigusaktide muutmise vajadust. Kõik peaksid platvormi nägema positiivse ja vajaliku investeeringuna.

6.4. Komitee rõhutab, et sidusrühmade osalemise eelised on:

- pakkuda sidusrühmadele võimalusi arvamuste, vajaduste ja teadmiste jagamiseks;
- leida ühised eesmärgid, et saavutada ühised eesmärgid;
- võimaldada osalejatel mõjutada tulemusi, kaasates neid meetmete kujundamise, arendamise, määratlemise- ja rakendamise protsessidesse;
- suurendada mõistmist sidusrühmade vahel, vähendades seeläbi võimalikke konflikte või arvamuste lahknevusi ja edendades tulemuslikku koostööd;
- arendada sidusrühmade osalust ning vastutustunnet;
- tagada kavade ja seotud otsuste jätkusuutlikkus;
- tuua otsuste tegemisse ja rakendamisse autonoomiat ja paindlikkust.

6.5. Komitee arvates võiksid platvormi kesksed tegevusvaldkonnad hõlmata järgmist:

- koguda andmeid ja kehtestada põhinäitajad, mis võimaldavad kindlaks teha ja kõrvaldada tõkked ja stereotüübid;
- tagada naiste nähtavus ja aktiivsus lisaks halduskohustuste täitmisele ka poliitika kujundamisel, otsuste tegemisel ja kavandamisel;
- kaasata ennetavalt nii mehi kui ka naisi parema töökeskkonna loomisse: sisseseade, võrdse töö eest võrdne tasu, kooolitus, töö-, era- ja pereelu ühitamine jne;
- rakendada algatusi, et muuta tööhoiuvõimalused naistele atraktiivsemaks meetmetega, mille eesmärk on parandada nii töökohtade kvaliteeti kui ka kvantiteeti eelkõige värbamisprotsesside läbivaatamise kaudu;
- vaadata läbi õiguslikud takistused, mis võivad raskendada naiste juurdepääsu kõikvõimalikele töödele;
- kaasata paremini ülikoole ja kutsenõustamisteenistusi, et edendada kogu sektori ulatust, sh tehnoloogiat, teadus- ja arendustegevust ja inseneriteadusi, ning võtta arvesse ka kõige tagasihoidlikumate oskustega inimesi nende kooolitusvõimaluste parandamiseks;
- edendada ennetavalt naiste rolli ettevõtluses;
- suurendada naiste mõjuvõimu ja muuta sektor kaasavamaks;
- panna rõhku naiste elukestvate haridusele ja kutseõppele;
- vältida vägivalda, ahistamist ja diskrimineerimist töökohal.

6.6. Kui platvorm laieneb, võidakse keskenduda põhivaldkondadele, mis ei hõlma kõiki liikmeid. See võib juhtuda seoses transpordisektori mitmekesisusega. Seega võiks luua allkomiteed, kes keskenduvad olulisimatele huvipakkuvatele valdkondadele.

7. Prioriteetide seadmise suunised ja kindlaks määratud prioriteetidele vastavate meetmete tagamine

7.1. Komitee märgib, et platvormi prioriteete võivad seada vaid platvormi liikmed. Sidusrühmadel võivad platvormiga liitudes olla oma erahuvid, seega peaks kõigi jaoks jääma esmatähtsaks saada nad ühiselt tööle ühiste probleemide lahendamise nimel. Muutuste toetamiseks ja juhtimiseks ettenähtud meetmetele pühendumine on kohustus, mis julgustab sidusrühmi samastama end oma organisatsioonide ja platvormiga.

7.2. Komitee soovitab, et võetud kohustused peaksid olema ambitsioonikad ja vastama hetkeolukorrale ning nõudma liikmetelt vahendite investeerimist. Nende meetmete läbipaistvus ja nende kohta selge teabe edastamine veebilehel toob kaasa mitte ainult kohustuste tunnustamise, vaid ka huvitatud asjaosaliste poolse kontrolli. Seega on hea teabevahetus ja dialoog platvormi liikmete vahel väga oluline jätkuva osaluse tagamiseks ja luhtunud ootuste vältimiseks. Samuti tuleks julgustada ühiseid tegevusi.

7.3. Komitee soovitab seada vajadusel täiendavaid eesmärgi ja näitajaid platvormi tegevuste toetamiseks. Need eesmärgid ja näitajad peaksid aitama rakendada ja hinnata naiste tööhõivevõimaluste, võrdõiguslikkuse ja naiste õiguste suurendamise nimel tehtavaid samme, sh seda, kuidas saaks mehi ja naisi käsitleda võrdsetel alustel, hoolimata kasutatud tehnoloogiast. Arengunäitajad kui hindamisvahendid, mis tugevdavad eduaruande tulemuste mõju ja kaasamist, aitavad mõjutada poliitilist ja strateegilist kavandamist edusammude kaardistamise abil.

7.4. Eurostatil on olemas sellekohased üldised statistilised andmed. Liikuvuse ja transpordi peadirektoraat võiks teha koostööd Eurostati ja platvormi liikmetega, et parandada soo alusel eristatud andmete kogumist täielikuma pildi saamiseks.

7.5. Andmed, eesmärgid ja näitajad peaksid aitama mõtiskleda soolise võrdõiguslikkuse, stereotüüpide ja diskrimineerimise teemal. Eesmärk on julgustada organisatsioone ilma normatiivse raamita teavitama oma organisatsioone ja üldsust sooküsimustest läbipaistval ja arusaadaval viisil, võimaldades nende enda meetmete ja tavade sisemist analüüsi.

7.6. Alusnäitajad võiks kindlaks määrata järgmistes valdkondades:

- platvorm võib seada konkreetseid sihid saavutatavate eesmärkide elluviimiseks;
- naiste osakaal töökirjelduse kohta, sh nõukogudes, omanikuna, juhina, ametiühingu liikmena, administratsioonis, tehnilistel ametikohtadel jne;
- otsustustasanditel soolise tasakaalu tagamiseks võetud meetmete korrapärane läbivaatamine ja nendest teavitamine;
- tõhus poliitika, mille eesmärk on võrdne tasu ning meeste ja naiste palga- ja pensionilõhe järkjärguline vähendamine;
- poliitika/meetmed, mis on võetud selleks, et kõrvaldada kõik võrdsete võimaluste ees seisvad takistused ja edendada naiste tööhõivet (lastehoiuteenuste pakkumine, töö-, era- ja pereelu ühitamine, läbipaistev raamistik jne);
- spetsiaalsed eelarvevahendid võrdsete võimaluste toetamiseks;
- värbamistingimuste perioodiline läbivaatamine, sh värbamisagentuuride ja haridusasutuste tingimused – läbipaistvus, kättesaadavus, sootundlik teabevahetus;
- näitajate väljatöötamine vägivalda, ahistamise ja diskrimineerimise ulatuse, esinemise ja sageduse kohta töökohal;
- sootundlikku eelarvesse lisatud eesmärkide iga-aastane läbivaatamine.

8. Järelevalve ja hindamine

8.1. Komitee teeb ettepaneku, et partnerluse töhustamiseks võiksid liikmed algselt kohustusi ja meetmeid, mida nad enne elluviimist teiste platvormi liikmetega arutavad. Tegevuse lõpus koostatakse järelevalvearuanne, milles loetletakse tegevused, ajakavad, saadud andmed ja põhijäreldused, et neid saaks platvormi raames analüüsida ja hinnata. Need läbivaatamised peaksid toimuma objektiivsel ja erapooletul viisil, koos tõendite ja kvalitatiivsete hinnangutega, mis kajastavad asjakohasust platvormi eesmärkide seisukohalt. Kui ressursid võimaldavad, võiks selleks kasutada väliskonsultante, nagu tervise- ja toiduohutuse platvormi hindamisel (vt 2016. aasta järelevalvearuanne).

8.2. Komitee arvates peaksid kohustused olema algusest peale hästi läbi mõeldud ja seatud eesmärkide seiskohalt asjakohased. Liikmed peaksid kaaluma põhjalikult ette valmistatud (ajakavad, sihid ja eesmärgid) SMART-kohustusi, et tagada elluviimise tulemuslik aruandlus, lihtne jälgimine ja teabevahetus.

8.3. Kohustused nõuavad liikmetelt tööd ja pühendumist, mis läheb kaugemale nende tavapäraest ülesannetest. See investeering peaks kujutama endast lisaväärtust nende sisemisele tööle, ulatudes kaugemale ettevõtja sotsiaalsest vastutusest, ja seda peaks olema võimalik tutvustada välismaailmale kui nende kavatsust toetada soolise tasakaalu parandamist töökohal. Nende meetmed peaksid olema teistele ülevõtmiseks kättesaadavad.

8.4. Platvormi tegevuste läbivaatamine peaks suurendama võrgustike loomist ja hoogustama koostööd nende eesmärkide saavutamiseks. Seega aitab see suurendada ühiste kohustuste hulka järgmiselt:

- tugevam koostöö poliitikakujundajate, kõrgetasemelise tööühma, platvormi liikmete ja nende ühenduste vahel, edendades koostöötajate suhete ja tegevuste jaoks, töötades välja ja toetades vajadusel ja võimalusel uusi meetmeid;
- tegevuste vähem ametlik väljaarendamine väljaspool platvormi struktuuri, sh kaasates neid, kes ei vasta liikmesuse kriteeriumidele;
- sektori ja selle jõupingutuste nähtavuse suurendamine, et tuua sellesse rohkem võrdõiguslikkust ja paremaid tingimusi kõigi jaoks;
- välisürituste korraldamine, et tutvustada tegevusi ja meelitada transpordisektorisse uusi töötajaid, uuendusi ja toetusvahendeid;
- ühine õppimine pidevatest edusammudest; uute töömeetodite rakendamine ja sektori edendamine.

Brüssel, 26. aprill 2017

Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee
president
Georges DASSIS

Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee arvamus teemal „Digiteerimine ja uuenduslikud majandusmudelid Euroopa finantssektoris, mõju tööhõivele ja klientidele“

(omalgatuslik arvamus)

(2017/C 246/02)

Raportöör: **Carlos TRIAS PINTÓ**

Kaasraportöör: **Pierre GENDRE**

Täiskogu otsus	22.9.2016
Õiguslik alus	kodukorra artikli 29 lõige 2 omalgatuslik arvamus
Vastutav sektsioon	tööstuse muutuste nõuandekomisjon (CCMI)
Vastuvõtmine tööstuse muutuste nõuandekomisjonis	7.4.2017
Vastuvõtmine täiskogus	26.4.2017
Täiskogu istungjärk nr	525
Hääletuse tulemus	150/1/3
(poolt/vastu/erapooletuid)	

1. Järeldused ja soovitused

1.1. Viimastel aastakümnetel toimuvad pangandus- ja kindlustussektoris pidevad suured muutused, mida tingivad tehnoloogia, reguleerimine, klientide vajadused ja ootused. Uued investeerimis-, säästmis-, kindlustus- ja rahaülekandemudelid võimaldavad kõige erinevamatel inimestel osaleda eri mahuga projektides.

1.2. Finantstehnoloogia (*FinTech*) ja kindlustustehnoloogia (*InsurTech*) ettevõtted on finantsteenust pakkuvate asutuste **katalüsaatorid** ja tihti **partnerid**, aidates tugevuste ja nõrkuste ühendamise ning omavahelise sünergia loomisega teenuseid ajakohastada. Komitee arvates on olemas märkimisväärne potentsiaal luua väärtusi innovaatsilisest koostöökonkurentsist ⁽¹⁾ juhinduva ökosüsteemi edendamiseks.

1.3. Kindlasti on vaja taastada usaldus finantssektori vastu ja selle stabiilsus ning selleks on ülimalt tähtis korraldada üleminek vanalt (traditsiooniliselt pangandussüsteemilt) uuele süsteemile. Sellega seoses nõuab komitee, et ELi **pangandusliidu** ja **digitaalse ühtse turu** terviklikuks kujundamise protsessi kontekstis kehtestataks asjakohased õigusaktid, mis toetavad majanduskasvu ja innovatsiooni, tagades samal ajal ka finantssektori klientide ja töötajate kaitse.

1.4. Tõelise ühtse **Euroopa finantsturu** väljakujundamiseks peaks Euroopa Komisjoni poliitika toetama innovatsioonis võrdseid võimalusi. Üldiselt on vaja nii traditsioonilise finantssektori kui ka *FinTechi* ettevõtete jaoks suhteliselt analoogseid tingimusi reguleerimise, samuti klientide õiguste, töötingimuste ja järelevalvekohustuste osas, st järgides reeglit, et ühesugune tegevus nõuab ühesugust reguleerimist ja ühesugust järelevalvet. Täpsemalt allpool.

1.4.1. Reguleerimise riskipõhine käsitlus peab olema järjepidev kogu innovatsiooni olulusringi vältel, pakkudes proportsionaalset ja lihtsustatud õigusraamistikku nii end turul juba sisse seadnud kui ka uutele ettevõtetele, et katsetada koostöös reguleerivate asutustega uusi tehnoloogiasid ja ärimudeleid. ELi katseraamistiku loomine, koostöö sektori ja

⁽¹⁾ Mitte ainult konkurents, vaid ka koostöö ja partnerlus.

laiemate sidusrühmade, sh tarbijate ja töötajate esindajatega, pakuks vahendeid kogu innovatsiooni hoogsamaks toetamiseks (umbes nagu innovatiivsete *FinTechi* toodete või teenuste turuletoomiseks mõeldud tavapärasest leebemate regulatiivsete nõuetega katsetamisetapp) ⁽²⁾.

1.4.2. Tingimuste sobitamiseks kolmandate isikute tingimustega on vaja tarkvara käsitleda immateriaalse varana, et vältida ELis paiknevate üksuste puhul juba praegu IT-valdkonda tehtavate suurte investeeringute mahaarvamine esimese taseme põhiomavahenditest (järgides USA ja Šveitsi pangandussüsteemi või kindlustussektorit ⁽³⁾).

1.4.3. Euroopa Komisjon, Euroopa Pangandusjärelevalve (EBA) ja liikmesriigid peavad võtma kindla kohustuse rakendada ühtlustatult ja tõhusalt makseteenuse direktiivi, millega kehtestati väga ranged turvanõuded elektrooniliste maksete tegemiseks ja töötlemiseks ning tarbijate finantsandmete kaitsmiseks, pöörates erilist tähelepanu tehnoloogiapõhisele sotsiaalmeediale ja ärihiidudele.

1.4.4. Finantsteenuste digiteerimisega seotud probleeme ja ohte tarbijate jaoks tuleb hoolikalt uurida finantsteenuste jaeturu tegevuskavas ⁽⁴⁾ ja *FinTechi* rakkerühmas, tagades tiheda koostöö õigus- ja tarbijaküsimuste peadirektoraadi ning finantsstabiilsuse, finantsteenuste ja kapitaliturgude liidu peadirektoraadi vahel eelkõige tarbijakaitseküsimustes, nt määrares kindlaks, milliste andmete abil tuleks hinnata krediitvõimelisust, kuidas tagada sõelumisprotsessis lepinguelse teabe mõistmine ja tõhus identiteedi kontroll.

1.4.5. Viivitamatult tuleks üle võtta rahapesuvastase direktiivi muutmise ettepanekus sisalduvad meetmed, ⁽⁵⁾ eelkõige need, mis aitavad vältida ohuga, et terrorismi rahastatakse virtuaalrahaga või anonüümsete ettemaksevahenditega.

1.4.6. Edendada ühisrahastamist ja muid jagamismajandusel põhinevaid lahendusi, uurides selleks kvaliteedimärgise loomise võimalusi, et suurendada kasutajate usaldust, arendada paremini virtuaalseid kogukondi ja lihtsustada koostööd tegevate tarbijate suhtlust.

1.4.7. Toetada avatud lähtekoodiga tarkvaralahenduste kasutuselevõtmist finantssektoris, et suurendada mõistlikku turukonkurentsi, vähendada kulusid ja vältida sektori sõltumist ühest pakkujast.

1.4.8. Samal ajal tuleb vaatluse alla võtta vastastikust laenuandmist käsitlevad eeskirjad, et innustada väiksema bilansiga osalisi.

1.4.9. Euroopa Komisjon peaks toetama hübriidlaenamist (Basel III lepingu kapitalinõuete mõjul).

1.5. Komitee rõhutab, et digiteerimine ei tohi kunagi asendada pädeva kliendihalduri pakutavat head personaalset nõustamist (pankade lähedus, mis tagatakse kohandatud harukontorite võrguga, ei tohi kaduda).

1.6. *FinTechi* mõistmiseks on uusi oskusi vaja kõigil: reguleerivatel asutustel, järelevalveasutustel, finantsökosüsteemi sidusrühmadel ja elanikkonnal tervikuna. *FinTechi* kui finantsteenuste kättesaadavuse hoogustaja ühe peamise võimaliku hüve kasutamiseks peavad ELi liikmesriigid parandama finantsalast haridust ja digikirjaoskust, olles ennetavalt valmis uuteks stsenaariumiteks. Haridus peab algama juba koolides ja hõlmama teavet finantstoodete kohta, lähtudes sellest, kuidas neid esitatakse veebis ja millised on nende seosed asjade interneti arendamisega.

⁽²⁾ Komisjon kaalub võimalust võtta kasutusele kogu Euroopat hõlmav ühtne luba, mis võimaldab tehnoloogiaettevõtetel tegutseda finantsteenuste sektoris kogu Euroopas, samuti võimalust luua üleeuroopaline innovatiivsete toodete või teenuste turuletoomiseks mõeldud tavapärasest leebemate regulatiivsete nõuetega katsetamisetapp või spetsiaalne õigusraamistik kogu ELi jaoks.

⁽³⁾ Vt Solventsus II nõuded.

⁽⁴⁾ Algatatud 23. märtsil, COM (2017) 139 final, Tarbijatele suunatud finantsteenuste tegevuskava ja avalik konsultatsioon *FinTechi* teemal.

⁽⁵⁾ ELT C 34, 2,2,2017, lk 121.

1.7. Finantssektori digiteerimine ohustab paljusid töökohti, sundides töötajaid oma pädevusi ja oskusi täiendama. Komitee kutsub üles tagama, et oskuste omandamine ja täiendusharidus toimuks kahel tasandil. Ühelt pool asutusesiseselt, võimaldades töötajatel võtta uusi kohustusi ja lubades üleminekuid nn traditsiooniliste asutuste praeguste ning *FinTechi/InsurTechi* ettevõtete finantstöötajate vahel, teiselt poolt aga väljaspool süsteemi, pakkudes töötajatele, kes ei saa sektorisse tööle jääda, ettevalmistust tööks muudes sektorites.

1.8. Komitee leiab, et Euroopa Sotsiaalfond peaks uue juhtalgatuse „Digioskuste ja töökohtade koalitsioon“⁽⁶⁾ raames pakkuma erikoolitusprogramme, et toetada finantssektori töötajate oskuste täiendamist ja ümberõpet ning valmisolekut uuteks digitehnoloogiateks.

1.9. Komitee kutsub ettevõtteid võtma üle käitumisjuhendeid ja sise-eeskirjade parimaid tavasid, et piirata töötajate kohustust olla päeval igal ajal interneti teel kättesaadavad, ja koostama suuniseid, mis julgustaksid töötajaid nädalavahetustel ja puhkuse ajal töötamisest keelduma. Kui vabatahtlikud eeskirjad ei mõju, innustab komitee kehtestama asjakohased siduvad eeskirjad.

1.10. Kõigi nende probleemide lahendamisel on määrav tähtsus õigeaegsel teabel ja nõustamisel kooskõlas ELi asjaomaste direktiividega töötajate teavitamise ja nõustamise kohta. Euroopa Komisjon ja liikmesriigid peavad tagama kehtivate seadusesätete täitmise, eelkõige töötajate esindajatele õiguse rääkida kaasa ettevõttesiseste muutuste küsimuses.

1.11. Komitee nõuab ennetava restruktureerimise ja uue võimaluse andmise direktiivi ettepaneku tugevdamist ja täiendamist, sest niiviisi tagatakse juurdepääs restruktureerimismenetlusele enne ettevõtte kuulutamist maksujõuetuks.

2. Kiirelt muutuv, kontsentreeritud ja mitmekesine sektor

2.1. Euroopa pangandus- ja kindlustussektor on mitmepalgeline ja sellele on iseloomulik suurte Euroopa ja isegi üleilmsete asutuste kohalolu, aga ka kohalikud ja piirkondlikud struktuurid, mille sõltumatuse ulatus on väga erinev, samuti konkreetsele riigile eriomased jooned. Hoolimata enamikus liikmesriikides toimuvast kontsentreerimisprotsessist on kõnealune sektor Euroopa tasandil veel killustunud. Endised piirid panganduskontsernide ja suurte kindlustusandjate vahel on finantskonglomeraatide *de facto* loomise tulemusena praktiliselt kadunud.

2.2. Uues keskkonnas, mida iseloomustavad kiirelt muutuvad turud ja madalad intressimäärad, tugev regulatiivne surve, järelevalve ja kontroll, mis suruti pangandussektorile peale finantskriisi tagajärjel, lisaks veel digitaalne ümberkujundamine ja suurenev konkurents (uued *FinTechi* ettevõtted) ning uued suundumused tarbijate käitumises, halvenevad pangandussektori tulemused pidevalt. Uute pangandusväliste mudelite kasutuselevõtu tõttu digitaalmajanduses tuleb analüüsida nelja elemendi – traditsioonilised pangad, uued digitaalsed osalejad, reguleerivad asutused ja tarbijad – omavahelist mõju.

2.3. Tänu interneti üha laiemale kasutamisele arendavad pangad veebifiliaale ja virtuaalkontoreid, mille kaudu saavad tarbijad teha lihtsamaid tehinguid ja võtta ühendust nõustajaga. Äriühingute strateegiad, mille eesmärk on radikaalselt vähendada investeerimist personali, samuti klientide vastuvõtmise tingimuste halvenemine, tingivad, et üha vähem inimesi külastab pangakontoreid ja üle Euroopa suletakse palju kontoreid.

2.4. Kindlustussektoris esineb mitmesugust jaotust: palgalised agendid, maaklerid, üldagendid, kindlustusteenuste pakkumine panga kaudu ja üht ettevõtet esindavad füüsilisest isikust agendid. Kindlustust müüakse nüüd nii veebis kui ka nutitelefoniga kaudu. Milline neist paljudest müügikanalistest on ülekaalus, sõltub ELi liikmesriigist ja tootest. Näiteks elukindlustust müüakse peamiselt pangavõrgu kaudu (kindlustusteenuste pakkumine panga kaudu).

⁽⁶⁾ <https://ec.europa.eu/digital-single-market/en/digital-skills-jobs-coalition>

2.5. Maksismeetodid uuenevad pidevalt ja edaspidi veelgi kiiremas tempos. Alates 1990. aastate algusest on tšekkide ja sularaha kasutamine oluliselt vähenenud. Samas on palju rohkem hakatud kasutama kaardimakseid, otsekorraldusi ja pangaülekandeid, mis tagavad parema jälgitavuse, kontrolli ja turvalisuse, vähendades mitteametlikku majandust. Elektroonilised maksed laiendavad maksete ulatust veelgi, nt eraisikutevahelised rahaülekanded ja sotsiaaltoetusmaksed. Uued e-raha kasutajad ühendavad jõud e-kaubandusega, samal ajal areneb ja tekib pangakaartide kõrval üha rohkem uusi tehnoloogiaid, nt kontaktivabad maksed. Lisaks tuleb eritähelepanu pöörata krüptoraha (*bitcoin* jms) turu arengu järgimisele.

3. Euroopa finantssektori tehnoloogilised edusammud ja uued osalised

3.1. Finantssektori innovatsioon toimub internetis – internetipangandus, suurandmed, tehisintellekt, plokiahela tehnoloogia, küberjulgeolek jne. Andmeid vahetatakse suurtel kiirustel, mis võimaldab teha riskihindamist ja finantsotsuseid algoritmide ja suurandmete alusel.

3.2. Tehnoloogiline murrang ja traditsiooniliste pankade ees seisvad raskused, näiteks omakapitaliga seotud probleemid ja ajutine likviidsuse vähenemine, samuti kasutusele võetavad alternatiivsed müügikanalid, mille suhtes ei kohaldata pangandussektorile kehtivaid eeskirju, on sillutanud teed *FinTech*ile, *InsurTech*ile ja plokiahelale, ning samal ajal loonud uusi võimalusi, aga ka uusi ohte tarbijate jaoks.

3.3. *FinTech*i ja *InsurTech*i ettevõtted, mille hulk üha suureneb, ühendavad endas rahanduse, kindlustuse ja tehnoloogia kontseptsiooni. Need ettevõtted kasutavad tehnoloogiat, et müüa finantstooteid uuenduslikul moel. Nende arv kasvab eelkõige hoiustamise, eraisiku laenude, ettevõtte rahastamise ja elektrooniliste maksete valdkonnas. Neil on üha suurem roll ühises rahastamises (ühisrahastamine ja vastastikune laenuandmine) vastavaotstarbeliste platvormide kaudu ja mobiilirakenduste, virtuaalraha ning veebis või nutitelefonis tehtavate elektrooniliste maksete abil. Nende surve pankadele ja kindlustusandjatele on küllaltki suur, konkureerides viimastega nende traditsioonilises valdkonnas. Suurimad internetiettevõtted, eelkõige GAFA (*Google*, *Apple*, *Facebook*, *Amazon*), töötavad samuti välja finantssektoriga seotud projekte, kuna neil on kontroll suurandmete üle.

3.4. Hajutatud pearaamatu tehnoloogial (ingl k *distributed ledger technology*, *DLT*) põhinevad rakendused võivad pakkuda uut moodi usaldusvärsust mitmesugustele teenustele. Plokiahel töötab läbipaistvalt ja turvaliselt, ilma keskse kontrolliasutusest. Nii ettevõtted kui ka eraisikud saavad seda süsteemi kasutada teatavate ülekannete tegemiseks ilma finantssektorit kaasamata, eelkõige krüptoraha kasutades.

Samamoodi pakub *PayPal* võimalust maksta kaupade eest välisvaluutas, nõudmata pangarekvisiite.

3.5. *FinTech*i ettevõtete kaudu on ettevõtete ja eraisikute konkreetsete projektide jaoks kättesaadav ühisrahastamine, kus asjakohaseid platvorme kasutades saab raha koguda annetuste või laenude või isegi omakapitaliinvesteeringu näol. Nende platvormide kaudu on võimalik vastastikune laenuandmine, sh tarbimislaenu ja eraisikulaenu, ilma panka minemata, ja eraisikud saavad pakkuda otserahastamist väga väikestele ettevõtjatele ja VKEdele. Platvormid võivad täiendada või toetada riskikapitali, eriti innovatiivse äritegevuse puhul, ning pakkuda oma mobiilirakenduste kaudu tarbijatele reaajas just sellist finantsteavet, mida neil on kulutuste haldamiseks või investeeringutega seotud valikute tegemiseks vaja.

3.6. Sellised uued osalejad konkureerivad panganduse ja kindlustusandjate traditsiooniliste ärimudelitega, kuid nii pangad kui ka kindlustusandjad hakkavad juba nendega paralleelselt toimima. Mõned neist on juba alustanud koostööprotsessi *FinTech*i ja *InsurTech*i ettevõtetega, teistel on loodud oma filiaalid. Viimastel aastatel on *FinTech*i investeringud järsult suurenenud ja huvi on laienenud ka *InsurTech*ile.

4. Kas kliendid võidavad sellest?

4.1. Suurte ettevõtete puhul tähendab finantsteenuste digiteerimisega kohandumine muudatusi, mille nad saavad integreerida igapäevasesse töökorraldusse. Kuid paljude traditsiooniliste VKEde, eelkõige väga väikeste ettevõtjate jaoks on olukord teistsugune, sest neil ei ole asutusesiseseid teadmisi ega vahendeid, mis aitaksid neil kiiresti muutuva finantsmaailma hõlpsalt kohanduda.

4.2. Interneti ja nutitelefonide ajastul pole kliendiprofiilid enam endised, vaid klientide huvi internetipanganduse ja -kindlustuse vastu sõltub mitmest tegurist, nagu vanus, haridustase ja elukutse. Kuid finantsnõustamisel on jätkuvalt vajadus kliendikogemusel rajaneva inimkontakti järele, seda ka noorte puhul.

4.3. Pangandus- ja kindlustuskontsernide virtuaalsed pangakontorid ja veebifiliaalid pakuvad klientidele uute rakenduste abil krediidi-, laenu- ja kindlustusvõimalusi interneti ja nutitelefonide teel. Nende tehingute tingimused on soodsamad: tasuta pangakaart, subsideeritud intressimäärad, konto avamise boonused ja mitme kuu jooksul väiksemad osamaksud kindlustusandjatele ja vastastikustele kindlustusandjatele. Need kliendisoodustused on iseloomulikud üleminekuperioodile pankade, kindlustusandjate ja vastastikuste kindlustusandjate traditsiooniliselt ärimudelilt digiteerimise tulemusena tekkivale mudelile.

4.4. Uue stsenaariumiga kaasnevad tarbijatele nii võimalused kui ka ohud:

- hõlpsam juurdepääs toodetele, suurem/parem valik, hinnavõrdluse võimalus veebisaitide kaudu, kohandatud personaalsed pakkumised, madalamad tehingukulud (aeg ja raha) ja parem turvalisus uute biomeetriliste autentimissüsteemide abil;
- uued kasulikud tooted (nt ühisrahastamine), kuid tekivad ka uued keerukad, läbipaistmatud, raskesti mõistetavad ja riskantsed tooted, näiteks kiiralaenud;
- võimalikud probleemid lepinguelse teabe esitamisel/avaldamisel uute müügikanalite, nt nutitelefonide kaudu, sest neil on väike ekraan;
- ebapiisav teave finantstoodetega seotud riskide kohta;
- finantsteenuste sektori uute osalejate tegevuse puudulik järelevalve/jõustamine;
- õiguskindlus, kuna mõnel juhul ei ole selge, milliseid õigusakte uutele osalejatele kohaldada;
- reguleerimata valdkonnad (nt nõustamise automatiseerimine);
- võimalik lubamatu diskrimineerimine/väljajätmine seoses suurandmete kasutamise või digioskuste puudumisega;
- küberturvalisus.

4.5. Digiteerimise abil peaks finantstoodete levitamine muutuma läbipaistvamaks, kuid pakutavate toodete näiline lihtsus võib varjata finantssuhete üldist tasakaalustamatust. Algoritmide kasutamine ei taga, et tootel puuduvad varjatud vead või et toode on kooskõlas Euroopa standarditega. Seega peaks finantsharidus hõlmama teavet finantstoodete kohta, lähtudes sellest, kuidas neid veebis esitatakse.

5. Muud rahastamisallikad ning eetiline ja vastutustundlik finantseerimine

5.1. Praegu sõltuvad ettevõtted väga suurel määral pankadepoolsest rahastusest (Euroopas üle 75 % võrrelduna 20 % USAs) ja omakapitali kultuuri puudumise tõttu on Euroopa VKEd (üle 98 % kõigist Euroopa ettevõtetest, andes tööd kahele töötajale kolmest ja luues 58 % lisaväärtusest) tõenäoliselt haavatavad võimaliku krediidituru kriisi korral, kui toimuks sama, mis juhtus üleilmse finantskriisi aastatel. Seega tuleks uurida täiendavaid pangandusvälise rahastamise meetodeid ja nendega seotud riske, eelkõige kriisi puhul.

5.2. VKEd rahastamiseks on mitmeid alternatiivseid allikaid, mis aitavad äritegevust arendada ja riske vähendada; need täiendavad ELilt saadavat rahastamist töökohtade loomiseks ja ettevõtete konkurentsivõime parandamiseks, vähendades tavapäraseid finantskulusid, nagu nähakse ette Junckeri kavas.

5.3. Tuleb tugevdada sotsiaalselt vastutustundlikku, läbipaistvat ja jätkusuutlikku pangandusmudelit ja reaalmajandusest lähtuvat finantssüsteemi, tagades nii stabiilsuse kui ka sotsiaalse ja territoriaalse ühtekuuluvuse. Jätkusuutlikud pangad võtavad teadlikult omaks kolme põhielemendiga (hõlmab finants-, sotsiaal- ja keskkonnamõju meetmeid, et rahastada projekte ilma negatiivsete väliskuludeta) lähenemisviisi ettevõttele, keskendudes tugevate sidemete loomisele oma klientide ja laiemade sidusrühmade kogukonnaga.

5.4. Pangandus- ja kindlustusühingud ja vastastikused kindlustusandjad on oma tegevuse arendamisel juba kaua pühendunud väärtuse loomisele kõigi sidusrühmade jaoks, st sidusrühmade huvidel põhinevale mudelile. Kuid nad on üle võtnud ka traditsiooniliste äriettevõtete tavad ega ole pääsenud finantskriisist põhjustatud raskustest. Praegu ei näi digiteerimine andvat otsustavat tõuget tagasipöördumisele eetilistest äritavade juurde, mis vastaksid ühiskonna tegelikele vajadustele.

6. Mõju tööhõivele ja töötingimustele

6.1. Bloombergi andmetel on kogu maailma panganduses pärast 2008. aasta majanduskriisi kadunud ligikaudu 600 000 töökohta. Sellise ulatusliku koondamise põhjustas eelkõige kriis, kuid ka digiteerimisprotsess.

6.2. Euroopa pankades ja kindlustusandjate juures on hinnanguliselt ligikaudu neli miljonit töökohta, millest kolm miljonit on panganduses ja umbes miljon kindlustussektoris. Citigroup prognoosib, et Euroopa ja USA pangandussektoris kaotatakse järgneva kümne aasta jooksul ligikaudu 1,8 miljonit töökohta. Euroopa pankades, kus on peaaegu 2,9 miljonit täiskohale taandatud töötajat, jääb neid 2025. aastaks alles 1,82 miljonit. Seda suundumust kinnitavad Euroopa mitme suure pangakontserni hiljutised teated suure hulga töökohtade kaotamisest. Mitme riigi finantssektoris võib täheldada suundumust osalise tööajaga töökohtade või muude tööhõivevormide poole.

6.3 Sellega seoses on vajadus aktiivse tööturupoliitika meetmete järele, et käsitleda praegusi ja tulevase muudatuse asjaomaste töötajate olukorras. Sobivate lahenduste leidmisel on kõigi tasandite sotsiaalpartneritel võtmeroll. Üks parima tava näide selles valdkonnas pärineb Austriast, kus on kõigile ohustatud pangatöötajatele mõeldud üldise ümberõppe fond, mis loodi sektori tasandil toimunud kollektiivläbirääkimiste tulemusena ja mida rahastavad nii sektor ise kui ka riik.

6.4. Pangakontorite võrgu pideva vähendamisega kaasneb kogu kontorite kontseptsiooni põhjalik läbivaatamine, võttes arvesse mõjutatud klientide olemust. Enne pangakontorite sulgemist vähenes töötajate hulk tehingute automatiseerimise tulemusena. Kindlustuses on üldagentide ja maaklerite võrgustik tugev, hoolimata täheldatavast vähenemissuundumusest. Palgaliste kindlustusagentide hulk väheneb.

6.5. Kauplemisel teostavad arvutid üha rohkem äriühingute osakute müügi ja ostu, valuuta- ja krediidiriski vahetustehinguid (finantstuletisinstrumendid, mille puhul saab ostja müüjalt kompensatsiooni, kui kolmas isik ei täida kohustusi).

6.6. Suurandmetest lähtuvalt on üks suur pangakontsern katsetanud kognitiivset platvormi, mis on võimeline vastama loomulikus keeles esitatud küsimustele äärmiselt paljude valdkondade kohta ja pakkuma kliendinõustajatele valmis vastuseid. Seda tehnoloogiat saab nii panganduses kui ka kindlustuses kasutada virtuaalse nõuandjana. Esimesena võib see mõjutada müügipersonali.

6.7. Töötingimused on muutunud ebastabiilseks ja nõudmised koolitusele on märkimisväärselt suurenenud, nii selleks, et anda töötajatele vajalikud digioskused, kui ka selleks, et võimaldada neil vahetada töökohta, kui ilmneb tööalase liikuvuse vajadus.

6.8. Kuna digitaalvaldkonna edusammud nõuavad suuri muutusi töötajale vajalike vahendite, oskuste ja pädevuste osas, peavad ettevõtted olema valmis investeerima oskuste ja kvalifikatsiooni pidevasse arendamisse. Kollektiivläbirääkimiste ja sotsiaaldialoogi tähelepanu keskmes peab olema kutseõppe tulevikunõudmistega kohandamise tähtsus ja sellise õppe võimaldamine, samuti tuleb selgitada, kuidas sektoris uut tehnoloogiat juba kasutatakse. Iga juhtumi puhul tuleb eraldi uurida, millised oskused peavad praegusel finantsala töötajal olema, et ta saaks hakkama ka tulevikus, ja kuidas neid oskusi õpetada.

6.9. Internetipõhise töö kasutuselevõtmine valmistab üha enam muret töötundidega seonduva ja juba kaduvate töökohtade osas. Juba on näha, et sageneb finantstegevuste ümberpaigutamine ELi piires ja väljapoole Euroopat riikidesse, kus on väiksemad tööjõukulud ja madalam sotsiaalkaitse tase.

6.10. On tähtis, et digitaalsed lahendused oleksid alati inimeste teenistuses ja aitaksid parandada sotsiaalseid standardeid ja töötingimusi. Valdkondlikku sotsiaaldialoogi tuleb hoogustada kõigil tasanditel, ka Euroopa tasandil, et tõsta esile

parimad lahendused ja seega hoida ära sotsiaalne lõhe. Valdkondlikul tasandil ja igas ettevõttes peavad tööandjad püüdma pidada läbirääkimisi ametiühingu esindajatega, tagamaks, et sissetuleku, töötingimuste, sotsiaalkaitse ja koolitusega seoses võetakse tõhusaid meetmeid ning toetatakse asutusesisest geograafilist ja kutsealast liikuvust ja töökoha leidmist. Meetmed tuleb kehtestada esimesel võimalusel ja enne ümberstruktureerimisprotsesse, mitte alles siis, kui algab töökohtade kaotamine.

6.11. Finantssektori kontrollitud digiteerimise käigus tuleks säilitada kvaliteetsed töökohad ja parandada kliendisuhteid, säilitades samal ajal personaalse finantsnõustamise piisava kättesaadavuse. See peaks tagama tehingute turvalisuse ning nii klientide kui ka töötajate isikuandmete tõhusa kaitse. Oluline on kaasata töötajaid ja finantsteenuste tarbijaid neid esindavate organisatsioonide kaudu, nii et saaks võtta arvesse nende praktilisi teadmisi selles valdkonnas.

7. Reguleerimine ja järelevalve

7.1. Finantstoodete üha suurem keerukus ja andmetöötluse kasvav kiirus koos anonüümse automatiseeritud turustamise ja nõustamisteenustega loovad väga riskantseid olukordi, mida paigutatud või investeeritud vahendite omanik ei saa sageli hinnata ega kontrollida. Komitee jälgib suure murega riskimudelite küündimatust ja nende suutmatust kohaselt hinnata eri liiki tagamata investeeringute riskiprofiile.

7.2. Prantsusmaa keskpanga juht on seisukohal, et digitaalne rahandus peab arenema käsikäes õigusaktidega, mida tuleb kohandada, et mitte lämmatada innovatsiooni, vaid jätkuvalt tagada tehingute kõrgetasemeline turvalisus ja tarbijakaitse. Komitee arvates tuleb sama kaugeleulatuvate standarditega hõlmata nii traditsiooniline finantssektor kui ka *FinTechi* ettevõtted/ärimudelid.

7.3. MiFID 2 on üks peamisi seadusandlikke algatusi, mis muudab turu struktuuri ja ärimudeleid. Ettevõtted peavad suhtuma regulatiivsetesse nõuetesse kui strateegilisse võimlusse.

7.4. Uued elektroonilisi makseid käsitlevad õigusaktid (teine makseteenuste direktiiv) püüavad suurendada e-tehingute turvalisust, selleks et vähendada sagedasi pettusi, mida see kanal praegu võimaldab.

7.5. ELi uue rahapesuvastase direktiiviga jõustatakse uued klientide nõuetekohase hoolsuse kontrolli nõuded, samuti uus kohustus teatada kahtlastest tehingutest ja säilitada tehingu andmed.

7.6. Ajakohastatud tarbijakaitse koostöö raamistik (tarbijakaitsealase koostöö määrus) annab riiklikele asutustele suurema õiguse tarbijakaitseaduste jõustamiseks ja parandab vajalikku kooskõlastamist liikmesriikide vahel.

7.7. Kuna Solventsus II õigusakte kohaldatakse kindlustusandjatele ja Basel 3/kapitalinõuete direktiivi IV paketi korraldusi pankadele, kerkib küsimus, kuidas saaks täiendavas reguleerivas lähenemisviisis võtta arvesse riske, mis tekivad seoses uute osaliste sisenemisega finantssüsteemi ja nende mõjuga kogu sektorile tervikuna.

7.8. Pärast Euroopa Pangandusjärelevalve 2016. aastal tehtud stressiteste on komisjon esitanud ettepanekuid, mis peegeldavad Baseli komitee juhtimisel praegu toimuvaid mõttevahetusi kapitalinõuete tugevdamise üle. Vastuvõetud ühtsed standardid peaksid olema proportsioonis krediidasutuste ja finantsvaldkonna idufirmade suuruse ning laadiga. Komitee tervitab komisjoni viimast ettepanekute paketti ⁽⁷⁾.

7.9. Finantskriis on viimastel aastatel andud head hoogu otseinvesteeringute fondide äridele – pangandussektoriväline laenugevus. Digiteerimise mõju nendele fondidele ei tohiks tekitada õiguslünki, mis kahjustavad finantssüsteemi stabiilsust.

⁽⁷⁾ Komitee arvamus (ECO/424), milles käsitletakse kapitalinõuete määruse muutmist, et lisada muudatused Baseli raamistikku (Seni ELTs avaldamata).

7.10. Arvestades traditsiooniliste riskihindamismudelite puudulikkust, mistõttu ei saa nende abil nõuetekohaselt hinnata tagatiseta rahastamismudeleid, peaksid Euroopa järelevalveasutused tihendama sidemeid *FinTechi* idufirmadega, mõistes, et *FinTechi* nõuab järelevalveasutustelt uusi oskusi.

Brüssel, 26. aprill 2017

Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee
president
Georges DASSIS

Kasutatud mõisted

Tehisintellekt. Õppimisvõimega masin. Robotnõustaja on masin, mis on võimeline andma finantsnõu, töötades samal viisil nagu inimese aju.

Kindlustusteenuste pakkumine panga kaudu. Kindlustustoodete müümine pangakontorite võrgu kaudu. Seda tüüpi strateegiline partnerlus koondab võrgustikke ja loob ettevõtete vahel sünergiat.

Suurandmed. Suure hulga kiire edastusega andmete salvestamine ja töötlemine. Suurandmete analüüs tähendab andmete muutmist matemaatiliste ja statistiliste vahendite abil teabeks, mis on finantssektoris otsuste tegemise alus.

Bigtech. Tehnoloogiahiid, nagu Google, Apple, Facebook ja Amazon (GAFA), kes on hakanud oma märkimisväärset haaret laiendama pangandusse.

Bitcoin. Katsetapis virtuaalraha, mida turul üha rohkem aktsepteeritakse.

Plokiahel. Bitcoin'i toetav tehnoloogiaplattform. Sellel on väga tõhus andmebaas, mida saab kasutada rahanduses või paljudes rakendustes.

Pilv. Internetipõhiste teenuste pakkumise mudelid.

Ühenduvus. Tänu tehnoloogilistele edusammudele saame nüüd olla ühenduses igal pool ja igal ajal. See võimaldab töötajatel paindlikumalt töötada, kuna nad saavad töötada kodus või mõnes muus kohas (kaugtöö, nutikas töökorraldus), samuti osalise tööajaga. Noored on juba sellise töötamise viisiga harjunud ja väärtus seisneb mitmetes võimalustes, mida saab hästi ära kasutada.

Ühisrahasdamine. Rahastuse pakkumine selliste internetiplattformide vahendusel, mis ühendavad ettevõtjaid investoritega. On platvorme, mis kohustavad ettevõtjaid pakkuma investeeringute eest osalust oma ettevõttes (osakapitali ühisrahasdamine).

Laenupõhine ühisrahasdamine. Rahastamine on interneti vahendusel kättesaadav ettevõtjatele, kes saavad mitmetelt inimestelt laenu, mis tuleb tagasi maksta seatud intressimääraga.

Kliendikogemus. Iga üksiku kliendi kohta kogutakse eraldi põhjalikke teadmisi ja neile pakutakse personaalset kogemust kõigis pangaga suhtlemise valdkondades. Väga olulised vahendid selleks on sotsiaalvõrgustikud ja veebiplatvormid.

Küberturvalisus. Hõlmab küberrünnakute ja andmevarguse riske ning suurendab ka klientide usaldust ja tagab selle.

Digiteerimine. Hõlmab tehnoloogiat tervikuna (internet, mobiiltehnoloogiad, suurandmed, tehisintellekt, pilvandmetöötlus, robotika, küberjulgeolek), kui seda rakendatakse uutes suhtemudelites klientidega ja pangatehingute ja kindlustusettevõtete tehingute haldamiseks. Tehnoloogia on pigem digiteerimise saavutamise vahend kui omaette eesmärk.

Murrang. Digitaalne üleminek ei ole võimalik ilma uute organisatsiooni- ja kultuurimudeliteta. Kõnealuses ulatuslikus pangandusprotsessis on konkurentsi võti innovatsioon. Muutus algab inimestest.

Eksponentsiaalne pangandus. Pangandus, mis kasutab üha kiiremini arenevat tehnoloogiat (mis on loodud digitaalse revolutsiooni käigus) eesmärgiga suurendada finantsteenuste valikut ja kvaliteeti ning vähendada kulusid.

FinTech/InsurTech Innovaatilised idufirmad, mis pakuvad madalate kuludega uuenduslikke pangandus- või kindlustuslahendusi.

Hübriidlaenamine. Kombinatsioon, mille puhul annavad laenu nii pank kui ka erapanganduse kliendid. See võimaldab pankadel säilitada rohkem äritegevust oma bilanssi märkimisväärselt suurendamata, rahuldades samas oma klientide ja kaasinvestorite vajadusi.

Knowmad. Uued spetsialistid, kes tunnevad, et nende panus on teadmised ja kes eelistavad seepärast hallata ise oma tööd ja aega.

Y-põlvkond. Esimene põlvkond digitaalmaailmas hästi orienteeruvaid inimesi, kes on sündinud aastatel 1980–2000 ja kes 2025. aastaks moodustavad 75 % tööjõust. Neile on iseloomulik see, et nad ei käi pangakontorites.

Mitmekanaliline süsteem. Tõhus kombinatsioon digitaalsete ja silmast silma panganduskanalite kasutamisest. Äritegevuse keskmes on klient.

Uus pangad. Pangad, mis ei vaja tegutsemiseks finantsluba: nad arendavad tarkvara olemasoleva panga taristu baasil.

Makseviisid. E-kaubanduse suundumus – müügikoha makseterminal (Point of Sale) on ülemaailmselt kõige levinum mobiilse makse vorm. Süsteem lubab valida ka *PayPali* ja makseplatvorme, nagu *Samsung Pay*, *Apple Pay* jne. Isikutevahelised (P2P) makseteenused on tõeline alternatiiv inimestele, kes elavad riikides, kus pangandussüsteem on vähem arenenud. Tänapäeval on mobiilipanganduse äpid igapäevaelu tõsiasi.

Regtech. Innovaatilised tehnoloogiad, mida kasutatakse eeskirjade täitmise lihtsustamiseks, vähendades selliste ülesannete täitmiseks vajalikke kulusid ja ressursse. Digitaalne reguleerimine ja järelvalve on finantssektori jaoks väljakutse (tagatud peavad olema võrdsed tingimused).

STEM. Loodusteaduste, tehnoloogia, inseneriteaduste ja matemaatika valdkond. Praegu kasvab nimetatud valdkondade elukutsete populaarsus ning digitaaluskused on otsustava tähtsusega kõigis sektorites. Seepärast on koolitus prioriteet.

III

(Ettevalmistavad aktid)

EUROOPA MAJANDUS- JA SOTSIAALKOMITEE

KOMITEE TÄISKOGU 525. ISTUNGJÄRK 26.–27. APRILLIL 2017

Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee avamus teemal „Ettepanek: nõukogu määrus, millega muudetakse nõukogu 6. mai 2014. aasta määrust (EL) nr 560/2014 biotoorainel põhinevate tööstusharude ühisettevõtte asutamise kohta“

[COM(2017) 68 final – 2017/0024 (NLE)]

(2017/C 246/03)

Pearaportöör: **Mihai MANOLIU**

Konsulteerimistaotlus	nõukogu, 21.3.2017
Õiguslik alus	Euroopa Liidu toimimise lepingu artiklid 187 ja 188
Vastutav sektsioon	ühtse turu, tootmise ja tarbimise sektsioon
Juhatuse otsus	28.3.2017
Vastuvõtmine täiskogus	27.4.2017
Täiskogu istungjärg nr	525
Hääletuse tulemus	160/0/4
(poolt/vastu/erapooletuid):	

1. Järeldused ja soovitused

1.1. Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee leiab, et määruse muutmise ettepaneku eesmärk on täiustada nõukogu määruse sätteid ja lihtsustada neid veelgi, et edendada biotoorainel põhinevate tööstusharude ühisettevõtte (edaspidi „BPT ühisettevõtte“) eesmärkide saavutamist. Ettepanek on kooskõlas algsete eesmärkide ja poliitikavaldkonna praeguste sätetega.

1.2. Komitee on arvamusel, et BPT ühisettevõtte eesmärk on luua koostoime teiste ELi programmidega sellistes valdkondades nagu näiteks ühtekuuluvuspoliitika, haridus, keskkond, VKEd, konkurentsivõime ja maaelu arengu poliitika, tugevdades piirkondlikul ja üleriigilisel tasandil teadustöö- ja innovatsioonisuutlikkust seoses praeguste aruka spetsialiseerumise strateegiatega ja poliitikameetmetega.

1.3. Euroopa Komisjon on pidevalt ühenduses biotoorainel põhinevate tööstusharude konsortsiumiga (edaspidi „BTK“), eelkõige konsultatsioonide ja arutelude kaudu, mis käsitlevad viisi, kuidas BPT ühisettevõtte liikmed maksavad rahalist osalust. Siin vaadeldaval muudatusettepanekul ei ole muud täiendavat mõju kui see, mida esialgse nõukogu määrusega kavandati. Kavandatavad muudatused on üksnes tehnilist laadi, mistõttu ei ole vaja teostada mõjuhindangut vaatlusaluse algatuse kohta.

1.4. Komitee tervitab asjaolu, et kõnealune ettepanek vähendab BPT halduskoormust seoses selle rolliga vahendajana **rahalist osalust maksma pidavate konsortsiumi liikmete ja projektides osalejate** vahel. BPK vastutab lõppkokkuvõttes ka tulevikus oma liikmete rahalist osalust kajastavate koondatud arvandmete edastamise eest.

1.5. Komitee kiidab heaks olulised uues määruses sisalduvad täpsustused:

- rahalist osalust saab maksta kahel viisil: BTK kannab selle üle BPT ühisettevõttele (nagu varem) ja/või BTK liige kannab selle üle otse teisele projekti toetusesaajale;
- laiendatakse nende osaliste kategooriat, kes saavad maksta rahalist osalust (BPT koosseisu kuuluvad üksused);
- üldise rahalise eesmärgiga seotud kohustus jääb kehtima;
- BTK liikmetel lubatakse esitada aruanded nende poolt projekti tasandil makstud rahalise osaluse kohta.

2. Üldised märkused

2.1. Komitee leiab, et biotoorainel põhineva tööstuse mõiste on osa laiemast biomajanduse valdkonnast, mis on määratletud taastuvate bioloogiliste ressursside tootmise ja ekstraheerimise ning nende muundamisena sellisteks bioloogiliste elementide alusel valmistatud toodeteks nagu toit, sööt või bioenergia. Kõnealusel eesmärgil kasutatakse kolme neljandikku ELi põllumaast ning 2 000 miljardi euro suuruse käibega sektoris töötab 17–19 miljonit eurooplast. Biomajanduse teaduspõhiste ettevõtete käive ulatub 57 miljardi euronit ning neis töötab umbes 305 000 inimest (2009. aasta seisuga).

2.2. Euroopas võib biomajandus aidata edendada arengut, luua lisaväärtust ning uusi kindlaid ja inimväärseid töökohti, oluliselt vähendada sõltuvust impordist, aidata kõige paremini kaasa piiratud, ent taastuvate bioloogiliste ressursside tõhusale kasutamisele ning anda olulise panuse maailmakaubanduse arengusse.

2.3. Sageli konkureerivad eri tasanditel omavahel erinevad tehnoloogiad ja bioloogiliste ressursside kasutamiskiisid. Kõnealust probleemi süvendab veelgi kõnealuste ressursside piiratud kättesaadavus. Kuigi biomajandus võib aidata märkimisväärselt kaasa CO₂-heite tekitatud kasvuhooneefekti vähendamise eesmärgile, millel oleks positiivne mõju rahvatervisele, on tal siiski ka soovimatu mõju täiendavate kasvuhoonegaaside heitkoguste näol, mille mõju keskkonnale ei tohi tähelepanuta jätta.

2.4. ELi poliitiline raamistik biomajanduse alal on killustatud mitme poliitikavaldkonna vahel: põllumajandus, kalandus, metsandus, kliima, ringmajandus ja teadusuuringud on eri õigusaktide ja valdkondlike poliitikameetmetega ⁽¹⁾ hõlmatud tegevusvaldkonnad.

2.5. Sellegipoolest käivitati 2012. aastal laiaulatuslik biotoorainel põhinevale tööstusele pühendatud strateegia, et tagada teatud poliitiline sidusus, kuid mõned ebakõlad näivad püsima jäävat. EL rahastab innovaatikat biomajanduse valdkonnas teadusuuringute ja innovatsiooni raamprogrammi „Horisont 2020“ ja mitmesuguste muude rahastamisvahendite kaudu. Komitee peab vajalikuks tagada jätkusuutlikkust ja poliitika järjepidevust selles valdkonnas.

2.6. Mitmes komisjoni teatises rõhutatakse, kui oluline on luua **avaliku ja erasektori partnerlus biopõhiste tööstusharude jaoks** tehnoloogiaalgatuse näol ⁽²⁾.

2.7. Kõnealuse muudatusettepaneku õiguslik alus sisaldub Euroopa Liidu toimimise lepingu artiklites 187 ja 188. Kuna liikmesriikidel ei ole võimalik tegutseda üksinda, saab ühisettevõtte õigusraamistikku muuta ainult EL. Ettepaneku eesmärk on kohendada nõukogu määruse sätteid, et anda BTK liikmetele praktiline võimalus täita oma rahalise osaluse maksmise kohustust. Ettepanek on kooskõlas proportsionaalsuse põhimõttega. Muudatus oli vajalik ka selle pärast, et puudus võimalus tõlgendada nõukogu määrust selliselt, et see võimaldaks maksta rahalist osalust **projektide tasandil**.

⁽¹⁾ Ühine põllumajanduspoliitika, Euroopa metsandusstrateegia, ühine kalanduspoliitika, strateegia „Euroopa 2020“, ELi ringmajanduse loomise tegevuskava, 50 Euroopa teadusuuringute võrgustikku ja kolm ühise kavandamise algatust.

⁽²⁾ COM(2012) 60 final: „Innovatsioon ja jätkusuutlik majanduskasv: Euroopa biomajandus“; COM(2014) 14 final: „Euroopa tööstuse taassünd“; COM(2013) 494 final: „Avaliku ja erasektori partnerlus programmi Horisont 2020 raames kui võimas vahend innovatsiooni ja majanduskasvu saavutamiseks Euroopas“; COM(2012) 79 final: „Euroopa innovatsioonipartnerlus „Põllumajanduse tootlikkus ja jätkusuutlikkus““.

3. Konkreetsed märkused

3.1. Teadusuuringute ja innovatsiooni raamprogrammile toetudes võttis Euroopa Komisjon 2012. aastal vastu biomajanduse strateegia, mille eesmärk on tagada poliitiline järjepidevus eri asjaomaste poliitikavaldkondade ja vastavate eesmärkide vahel nii riigi kui ka ELi tasandil. Sellist lähenemisviisi oli vaja, et suurendada biomajandusse suunatavaid avaliku sektori rahalisi vahendeid ja erasektori investeeringuid. Samuti töötati välja kaasava juhtimise mudelid. Strateegiaga loodi alus 12 meetmest koosnevale tegevuskavale, milles keskendutakse kolmele peamisele teemale:

- investeeringud teadusuuringutesse, innovatsiooni ja oskuste arendamisse;
- meetmete parema kooskõla tagamine ja sidusrühmade kaasamine;
- soodsad tingimused turu ja konkurentsivõime jaoks biomajanduse vallas.

3.2. Rakendatud meetmete eesmärk oli edendada biomajanduse sidusrühmade osalemist ja luua biomajanduse vaatluskeskus. Meetmetega soositi uute turgude tekkimist tänu standardite määratlemisele, iseäranis kestlikkuse ja elujõulisuse vallas, pakkudes sel viisil esmatootmise jätkusuutlikuks tõhustamiseks vajalikku teadmistebaasi. Strateegia läbivaatamine ja ajakohastamine oli kavandatud 2017. aastaks.

3.3. Komisjoni ettepanekus sisalduvad kehtiva dokumendi ehk nõukogu määruse (EL) nr 560/2014 (biotoorainel põhinevate tööstusharude ühisetevõtte asutamise kohta) tehnilised muudatused.

3.3.1. BPT ühisetevõtte on asutus, mille eesmärk on avaliku ja erasektori partnerluse rakendamine ning mille liikmed on Euroopa Liit, mida esindab komisjon, ja biotoorainel põhinevate tööstusharude konsortsium. Ühisetevõtte eesmärk on biotoorainel põhinevate tööstusharude ühise tehnoloogiaalgatuse rakendamine 31. detsembriks 2024.

3.3.2. Arvestades konsortsiumi raskusi maksta oma rahalist osalust nõukogu määrusega ettenähtud korras, tehakse ettepanek luua paralleelselt olemasoleva, programmi tasandil maksmise viisiga võimalus maksta rahalist osalust projekti tasandil. See on kõnealust olukorda silmas pidades tulemuslik lahendus ja aitab saavutada nõukogu määruse esialgseid eesmärke, võimaldades BTK liikmetel täita oma esialgset kohustust. Pakutud lahendus on sarnane lahendusega innovatiivsete ravimite algatuse teise ühisetevõtte puhul, kus nähakse ette, et muud liikmed kui liit võivad maksta rahalise osaluse nii programmi tasandil (seda meetodit kasutatavad üldjuhul usaldusfondid ja heategevusorganisatsioonid) kui ka projekti tasandil (seda võimlust kasutavad ettevõtjad). Muudatusettepanek ei ole õigusloome kvaliteedi ja tulemuslikkuse programmi osa.

3.4. BPT ühisetevõtte eesmärk on rakendada ellu avaliku ja erasektori partnerlus, mis koosneb Euroopa Liidust, mida esindab Euroopa Komisjon, ja nõukogu määrusega (EL) nr 560/2014 loodud biotoorainel põhinevate tööstusharude konsortsiumist. Partnerluse eesmärk on biotoorainel põhinevate tööstusharude ühise tehnoloogiaalgatuse rakendamine 31. detsembriks 2024 kooskõlas BPT ühisetevõtte põhikirjaga.

3.5. Nõukogu määruse artiklis 3 esitatakse eraldi iga ühisetevõtte liikme osalused ning haldus- ja tegevuskulud, mis on jagatud ja millele lisandub kindlaksmääramata summa, mis kujutab endast mitterahalist osalust kaudsete meetmete võtmisel ja mitterahalist osalust täiendavate meetmete võtmisel. Põhikirja tõlgendamisest tulenevalt tuleb BTK osalus kirjendada BPT ühisetevõtte eelarvesse **programmi tasandil**. Muude liikmete kui liit koosseisu kuuluvad üksused, kes osalevad BPT ühisetevõtte rahastatavate kaudsete meetmete rakendamisel, peavad eraldama rahalise osaluse otse kaudsetele meetmetele **projekti tasandil**.

3.6. Paljudel konsortsiumi liikmetel on raskusi seoses makseviisiga. Nende arvates on rahalise osaluse maksmine programmi tasandil äärmiselt teostamatu, kuna selle tulemusena ei saada mingit garanteeritud kasu iseäranis projektide tulemuste ja seotud intellektuaalomandi õiguste osas ning kuna rahalise osaluse maksmine programmi tasandil võiks viia olukorran, kus mõne BTK liikme osalusmaks läheks otse tema konkurentidele. Tehakse ettepanek kasutada alternatiivset meetodit ehk **rahalise osaluse maksmist projekti tasandil**, mis tähendab, et projekti tulemustest saavad kasu osalejad, kes on projekti rahaliselt toetanud. Selline menetlus ei riku liidu huve. On soovitatav kaitsta biotoorainel põhinevate väärtusahelate huve, sh VKEd, teadus- ja tehnoloogiakeskuste ning ülikoolide puhul.

3.7. Muud liikmete kui liit rahaline osalus peab vastama järgmistele nõuetele:

- rahalise osaluse maksmine programmi tasandil on võimalik üksnes BPT ühisettevõtte puhul;
- ettevõtte praegune mudel on piisav koostöö tõhustamiseks usaldusfondide ja heategevusorganisatsioonidega;
- on vaja kohandada BPT ühisettevõtte õigusraamistikku, et hõlbustada koostööd ettevõtjatega.

3.8. Ettepaneku kohaselt võivad BTK liikmed ka edaspidi maksta oma rahalise osaluse **programmi tasandil**. Lisaks sellele antakse neile võimalus kanda rahaline osalus otse üle sama **projekti** teisele osalejale kooskõlas mõlema poole vahel kokku lepitud eeskirjadega (konsortsiumileping) ja vastavalt kohaldatavale õigusraamistikule [(üleandmine BTK liikmetelt BTK-le) ning (rahalise osaluse üleandmine BTK liikmetelt projekti toetusesaajatele)] vastavalt siseriiklikele õigusnormidele ja nende tavapärastele raamatupidamistavadele. BTK ülesanne on anda aru saadud rahaliste osaluste kogusumma kohta.

3.9. BPT ühisettevõtte toetuslepingu näidises tehakse vastavad muudatused. Tuleb märkida, et siin vaadeldaval muudatusettepanekul ei ole mõju põhiõiguste kaitsele ega eelarvele. Prognoositakse, et eelarve vähendamine võiks mõjutada asjaomaseid teadusringkondi ja VKEsid, kuna ELi osalus on peamiselt ette nähtud teadusuuringuteks ja uuendustegevuseks.

3.10. Muudatus on tervikuna siduv ja vahetult kohaldatav kõikides liikmesriikides. Selgitavat dokumenti ei ole vaja.

Brüssel, 27. aprill 2017

Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee
president
Georges DASSIS

Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee arvamus teemal „Ettepanek: Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus liitu sisse toodava või liidust välja viidava sularaha kontrollimise kohta ning millega tunnistatakse kehtetuks määrus (EÜ) nr 1889/2005“

[COM(2016) 825 final – 2016/0413 (COD)]

(2017/C 246/04)

Raportöör: **Javier DOZ ORRIT**

Kaasraportöör: **Mihai IVAȘCU**

Konsulteerimistaotlus	Euroopa Parlament, 19.1.2017
	Euroopa Liidu Nõukogu, 19.1.2017
Õiguslik alus	Euroopa Liidu toimimise lepingu artiklid 114 ja 304
Vastutav seksioon	majandus- ja rahaliidu ning majandusliku ja sotsiaalse ühtekuuluvuse seksioon
Vastuvõtmine seksioonis	6.4.2017
Vastuvõtmine täiskogus	27.4.2017
Täiskogu istungjärk nr	525
Hääletuse tulemus	154/4/4
(poolt/vastu/erapooletuid):	

1. Järeldused ja soovitused

1.1. Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee on seisukohal, et võitlus terrorismi ja selle rahastamise ning rahapesu ja muude sellega seotud majanduskuritegevuse vormide vastu peab olema Euroopa Liidu poliitika alaline prioriteet.

1.2. Komitee väljendab oma toetust komisjoni ettepanekus esitatud meetmetele, millega tühistatakse eelmine, 2005. aasta määrus, et kohandada reguleeriv raamistik praegusele olukorrale ja tegeleda puudustega, mis on tuvastatud mitmetes määruse rakendamist käsitlevates uuringutes.

1.3. Komitee on seisukohal, et kontrollimise ulatuse ja ametiasutuste pädevuse laiendamine selleks, et viia läbi kontrollle ja konfiskeerida kaupu alati, kui on põhjust kahtlustada ebaseaduslikku tegevust, hõlbustab suuremate pettusejuhtumite avastamist ja võimaldab koguda rohkem teavet.

1.4. Komitee peab vajalikuks parandada koostööd nii pädevate asutuste vahel kui ka liikmesriikide vahel, et saavutada uue määruse kohaldamisel maksimaalne mõju. Komitee kutsub kõiki liikmesriike üles tegema oma terrorismivastased andmebaasid Europolile kättesaadavaks. Samuti peaks komisjon ergutama koostöömeetmeid, et kõikidel liikmesriikidel oleks võimalik omandada vajalikke vahendeid, et tõhusalt kontrollida erinevaid sularaha- ja transpordiliike.

1.5. Komitee teeb ettepaneku, et ulatuslike konsultatsioonide ja uuringu järel peaks komisjon koostama kava sularaha kasutamise vähendamiseks ELis. Sellega seoses tuleks kaaluda, kas kohustusliku deklareerimise künnis 10 000 eurot on asjakohane.

1.6. Komitee on seisukohal, et komisjon peaks minema deklareerimiskohustuse täitmata jätmise eest karistuste kehtestamisel kaugemale. Karistused peaksid olema liikmesriikide vahel ühtlustatud ning neist peaks komisjoni teavitama ühtsel viisil, et mitte tekitada seaduselinki, mida petturid saaksid ära kasutada.

1.7. Komitee kordab muret, mida ta juba väljendas arvamuses ECO/408, ⁽¹⁾ et rida tegureid võib tõsiselt piirata määruse tulemuslikkust. Peamine küsimus on selles, et maksuparadiisi, kus enamalt jaolt rahapesu toimub – ja mille rahavoogusid ELiga tuleks eriti kontrollida – ei ole komisjon 14. juuli 2016. aasta määruse ettepanekus nimetanud endast suurt riski kujutavate riikide ja piirkondade loetelus.

1.8. Kuritegelike sularahavoogude uurimine on seotud teiste kuritegude, eelkõige maksukuritegudega. Seepärast teeb komitee ettepaneku, et ka maksuhaldurid pääseksid ligi sularahavoogude kontrolli käigus kogutud teabele.

1.9. Komitee leiab, et uue määruse vastuvõtmise hetkest tuleks lisaks kullale lisada sularaha määratlusse ka muud suure likviidsusega tooted.

1.10. Tunnustades ettemaksukaartide sotsiaalset väärtust kogu ELis, juhib komitee siiski tähelepanu ohule, et kurjategijad ja terroristid võivad selliseid kaarte salaja oma tegevuse rahastamiseks kasutada.

1.11. Seoses kogutavate ja asutuste vahel vahetatavate andmete mahu suurenemisega soovib komitee tugevdada nende andmete kaitset ning uurida võimalust kohaldada raskemaid haldus- ja kriminaalkaristusi ametnikele ja isikutele, kes kasutavad neid ebasobival või ebaseaduslikul viisil.

1.12. Probleem on rahvusvahelise ulatusega ja seepärast peavad ELi institutsioonid osalema täiel määral selles valdkonnas tegutsevate rahvusvaheliste organisatsioonide töös.

1.13. Komitee tervitab 500-euroste rahatähtede ringlusest kõrvaldamist alates 2018. aastast, võttes arvesse, et nende kasutamine ebaseadusliku kaubanduse raames toimuvateks sularahamakseteks on ulatuslikult dokumenteeritud, sest neid on lihtne transportida ja nad võimaldavad hoida suuri rahasummasid väikesemates kohtades.

1.14. Komitee tuletab komisjonile meelde, et Euroopa kodanike kaitse peab jääma suurimaks prioriteediks, ükskõik milliseid kulusid ja pingutusi see ka ei nõua.

2. Taust ja komisjoni ettepanek

2.1. Kooskõlas terrorismi rahastamise vastase võitluse tõhustamise tegevuskavaga ⁽²⁾ esitab komisjon ettepaneku uue määruse kohta, mis käsitleb liitu kolmandatest riikidest sisse toodava või liidust kolmandatesse riikidesse välja viidava sularaha kontrollimist, tunnistades kehtetuks praegu kehtiva 2005. aasta määruse ⁽³⁾.

2.2. 2015. aasta mais võttis EL vastu neljanda rahapesu ja terrorismi rahastamise vastase paketi, mis hõlmas muu hulgas neljandat direktiivi finantssüsteemi rahapesu või terrorismi rahastamise eesmärgil kasutamise tõkestamise kohta (AMLD4) ja määrust rahaülekannetes edastatava teabe kohta, ⁽⁴⁾ mis on praegu ülevõtmise etapis. Komitee esitas oma seisukoha õigusaktide paketi kohta arvamuses, mis käsitles rahapesuvastast paketti ⁽⁵⁾.

2.3. 2016. aasta veebruaris avaldas komisjon terrorismi rahastamise vastase võitluse tõhustamise tegevuskava, ⁽⁶⁾ mida rakendatakse kahes seadusandlikus etapis. Kõigepealt (2016. aasta juulis) koostas komisjon kaks direktiivi ettepanekut: AMLD5, millega muudetakse AMLD4 (direktiivi maksuhaldurite juurdepääsu kohta rahapesuvastasele teabele) mitmeid aspekte, ⁽⁷⁾ ja komisjoni delegeeritud määrus, ⁽⁸⁾ millega määratletakse suure riskiga kolmandad riigid (maksuparadiisid), AMLD4 ja AMLD5 täiendamiseks ⁽⁹⁾. Komitee on võtnud vastu arvamused AMLD5 ja määruse kohta, samuti teise direktiivi kohta ⁽¹⁰⁾.

⁽¹⁾ ELT C 34, 2.2.2017, lk 121.

⁽²⁾ COM(2016) 50 final.

⁽³⁾ Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus (EÜ) nr 1889/2005 (ELT L 309, 25.11.2005, lk 9).

⁽⁴⁾ Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv (EL) 2015/849 (ELT L 141, 5.6.2015, lk 73) ning Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus (EL) 2015/847 (ELT L 141, 5.6.2015, lk 1).

⁽⁵⁾ ELT C 271, 19.9.2013, lk 31.

⁽⁶⁾ COM(2016) 50 final.

⁽⁷⁾ COM(2016) 450 final, 2016/0208 (COD) ja COM(2016) 452 final, 2016/0209 (CNS).

⁽⁸⁾ Määrus (EL) 2016/1675 (ELT L 254, 20.9.2016, lk 1).

⁽⁹⁾ ELT C 34, 2.2.2017, lk 121.

⁽¹⁰⁾ ELT C 34, 2.2.2017, lk 127.

2.4. Teises etapis (detsembris 2016) esitas komisjon lisaks käesolevas arvamuses nimetatud määrusele ka ettepaneku direktiivi kohta, mis käsitleb rahapesu vastu võitlemist kriminaalõiguse abil, ⁽¹¹⁾ ja määruse kohta, mis käsitleb kuritegeliku vara arestimis- ja konfiskeerimisotsuste vastastikust tunnustamist ⁽¹²⁾.

2.5. 2005. aasta määrus täiendab rahapesuvastast direktiivi, millega kehtestatakse kontroll rahasaadetistele summas 10 000 eurot ning üle selle. Komisjoni kõnealuse ettepanekuga ⁽¹³⁾ püütakse kõrvaldada lünki praeguses õigusaktis seoses politseijõudude, kohtute ja tolliasutuste uurimistegevusega, töötada välja neljas rahapesuvastane direktiiv ⁽¹⁴⁾ ja viies rahapesuvastane direktiiv ⁽¹⁵⁾ ja neid täiendada, et võidelda rahapesu ja terrorismi rahastamise vastu ning kohandada ELi õigusakte vastavalt rahvusvahelistele standarditele ja soovitudele, eelkõige rahapesuvastase töökonna soovitusel nr 32.

2.6. Käesolevas ettepanekus käsitletakse sularaha piiriülese liikumise puudulikkust, probleeme teabe vahetamisel asutuste vahel, asjaolu, et ei ole võimalik kinni pidada künnisest väiksemaid summasid (10 000 eurot), sularaha määratluse puudulikkust, liikmesriikide erinevaid karistusi deklareerimata jätmise eest ja erinevat rakendamist.

2.7. Uues määruse ettepanekus, millega tunnistatakse kehtetuks praegune määrus, laiendatakse ja täpsustatakse **mõistet „sularaha“**, jaotades selle neljaks: vääring, vabalt kaubeldavad esitaja maksevahendid (tšekid, reisiräskid, võlakirjad või rahakaardid), väärtuse säilitamiseks kasutatavad suure likviidsusega tooted (kuldmündid ja kullakangid) ja ettemaksukaardid.

2.8. Kehtestatakse kohustus deklareerida saatjata sularaha, st **posti, kulleriga või veosena** saadetav sularaha, kui summa on 10 000 eurot või suurem. Mõni liikmesriik teeb sularaha kontrolli ka liidusiseselt.

2.9. Pädevatele asutustele antakse volitus kontrollida alla 10 000 euro suuruseid sularahasaadetisi, samuti teatada ja viia läbi uurimine alati, kui on tõsiseid märke kuritegelikust tegevusest.

2.10. Antakse luba **sularaha kinni pidada**, kui sularahasaadeti väärtuses 10 000 euro või enam **on jäetud deklareerimata** või kui mis tahes summas saadetiste puhul on **märke seotusest kuritegeliku tegevusega**.

2.11. Parandatakse **teabevahetust**, nõudes aktiivset suhtlust rahapesu andmebürooga. Seni pidid pädevad asutused teabe üksnes kättesaadavaks tegema. Samuti tuleb teave ebaseaduslike tehingute kohta teha kättesaadavaks teiste liikmesriikide pädevatele asutustele ja komisjonile, kui on märke kuritegelikust tegevusest. Ka lubatakse seda teavet edastada kolmandatele riikidele, kes järgivad teatavaid nõudeid.

2.12. Edendatakse kõigis liikmesriikides karistuste kehtestamist deklareerimiskohustuse täitmata jätmise eest lisaks õiguslikele karistustele kuritegevuse eest. Komisjoni tuleb teavitada karistustest kõikidest liikmesriikides.

3. Üldised märkused

3.1. Komitee toetab komisjoni kestvaid jõupingutusi globaalses võitluses rahapesu ja terrorismi vastu. Samuti toetab komitee kõnealuse ettepanekuga tehtavaid muudatusi, mille eesmärk on parandada kehtivat õigusakti.

3.2. Komisjon ja kõik ELi institutsioonid peavad tegema jõupingutusi, et teavitada asjakohaselt Euroopa avalikkust oma valmidusest võidelda rahapesu ja terrorismi rahastamise vastu kõigi õiguslike vahendite ning kõigi vajalike õiguskaitsealaste, luureteenistuste ja kohtulike meetmetega. Teadmine, et seda tehakse koostöös kõigi liikmesriikidega, suurendab selle usaldusväärsust ja legitiimsust. Kuigi kõiki tegevusi ei saa avalikustada, kasutatakse juba tervet rida rahapesu ja terrorismi rahastamist puuduvataid näitajaid.

⁽¹¹⁾ COM(2016) 826 – 2016/0414 (COD).

⁽¹²⁾ COM(2016) 819 – 2016/0412 (COD).

⁽¹³⁾ COM(2016) 825 final – 2016/0413 (COD).

⁽¹⁴⁾ Direktiiv (EL) 2015/849 (ELT L 141, 5.6.2015, lk 73).

⁽¹⁵⁾ Ettepanek viienda rahapesuvastase direktiivi kohta.

3.3. Komitee kutsub ELi ja liikmesriike üles jätkama rahvusvahelisel tasandil koostööd, võitlemaks terrorismi, rahapesu ja nendega seotud raskete kuritegude vastu. Kõik ELi institutsioonid peavad tegema jõupingutusi, et tagada komisjoni ettepanekus esitatud meetmete vastuvõtmine ka rahvusvahelisel tasandil. See on üks viis nende tõhususe suurendamiseks.

3.4. Uue määruse ettepaneku eesmärk on võidelda ebaseaduslike sularahavoogude vastu ELi ja kolmandate riikide vahel. Edu saavutamiseks peab Euroopa Komisjon tegema koostööd liikmesriikidega, tagamaks, et nende pädevatel asutustel oleks kõige tõhusamad tehnoloogilised ressursid ja töötajad, samuti mis tahes muud vajalikud ressursid (nt treenitud otsimiskoerad).

3.5. Terrorismi rahastamise süsteemid võivad olla väga mitmesugused, varieerudes seaduslike ettevõtete ja seaduslike mittetulundusühenduste kuritarvitamisest kuni kuritegeliku tegevuse või kuritarvitamiseni rahvusvahelises kaubandussüsteemis. Terroristlikud organisatsioonid uuendavad pidevalt oma rahastamismeetodeid, et vältida kehtivaid õigussätteid, mistõttu on selgelt vaja õigusraamistikku järjepidevalt ajakohastada. Sageli kasutavad kurjategijad ja terroristid ära liikmesriikide õiguslikke erinevusi ja valivad need riigid, kus õigusaktid on nende rahaliste tehingute tegemiseks kõige leebemad.

3.6. Euroopa julgeoleku tegevuskava⁽¹⁶⁾ väljatöötamise tulemusel ja vastusena terrorismirünnakutele Euroopas ja maailma muudes piirkondades, samuti üldsuse huvi tõttu maksuparadiisides tehtava rahapesu, maksupettuste ja maksustamise vältimise tehingute vastu, on Euroopa Komisjon võtnud viimastel aastatel vastu mitmeid õigusakti algatusi.

3.7. Rahapesuvastase töökonna andmetel⁽¹⁷⁾ kasutatakse kuritegelikus majandustegevuses sularaha laialdaselt ja see on jätkuvalt kõige olulisem terrorismi rahastamise vahend. Sel viisil „pestud“ raha hulka on raske kokku arutada, aga rahapesuvastase töökonna hinnangul jääb see sadade miljardite ja triljoni USA dollari vahele aastas.

3.8. Kehtiva määruse tõhususe analüüs näitab, et liitu sisse toodava ja liidust välja viidava sularaha hulk kasvab jätkuvalt. Ent sularaha kontrollide tehakse liiga vähe (kõikides liikmesriikides kokku 100 000 aastas), nende hulk varieerub liikmesriigiti ja uuritavate kahtlaste juhtumite arv on väga erinev. Viimases selleteemalises konsultatsioonis osales ainult üheksa riiki ja nii juhtumite kui ka nende analüüsimise kohta esitatud andmed olid napid ja piiratud.

3.9. Lüngad praeguses määruuses võimaldavad sularaha liikumist ilma piisava sihipärase kontrollita posti, kulleri või veosena saates. Paljudel juhtudel ei ole pädevatel asutustel olnud asjakohaste kontrollide tegemiseks vajalikke vahendeid.

3.10. Kontrollimise viiside laiendamine ja pädevatele asutustele võimaluse andmine viia läbi kontrollid ja konfiskeerida kaup kuritegeliku tegevuse kahtluse korral isegi alla 10 000 euro künnise võimaldab avastada rohkem pettusejuhtumeid ja koguda rohkem teavet. Praegu ei kasutata saadud teavet rahuldavalt. Teave tehakse teatud liikmesriikides passiivselt kättesaadavaks ning puuduvad vahendid, millega tagada teabe korrektne menetlemine. Pädevate asutuste vahelist teabevahetust tuleb kiirendada: tolliasutuste (kes vastutavad suurema osa kontrollide tegemise eest) ja rahapesu andmebüroode (kes peavad teavet saama ja analüüsima) vahel; nende ja maksu- ja kohtuasutuste vahel; liikmesriikide ja kolmandate riikide pädevate asutuste vahel, eriti nende puhul, kes vastutavad suure osa ebaseaduslike sularahavoogude liikumise eest liitu ja liidust välja, nagu maksuparadiiside puhul.

3.11. Kehtiva määruse alusel kohaldatavad karistused sularaha deklareerimata jätmise eest ei ole ühtlustatud ja tehtud analüüsid tunduvad näitavat, et neil karistustel ei ole soovitud hoiatavat mõju. Uues määruuses nõutakse, et liikmesriigid kehtestaksid karistused deklareerimiskohustuse täitmata jätmise eest, ilma vajaduseta, et oleks märke kuritegelikust tegevusest või et sularaha oleks seotud muud tüüpi rikkumise või kuriteo võimaliku uurimisega. Samuti kehtestatakse kohustus teavitada karistustest komisjoni. Komitee soovib töötada välja kõigile liikmesriikidele ühise teabevahetusmenetluse. Siiski on igal liikmesriigil vabadus ise need karistused määrata. Artiklis 13 osutatud karistused tuleb ühtlustada, et mitte tekitada võimalusi kurjategijatele, kes tegutsevad teatud riikide kaudu.

⁽¹⁶⁾ COM(2015) 185 final.

⁽¹⁷⁾ Rahapesuvastase töökonna aruanne „Money Laundering: Through the Physical Transportation of Cash“ (2015).

3.12. Määruse ja juba mainitud rahapesuvastaste meetmete kohaldamine suurendab märkimisväärselt kogutud isikuandmete hulka, mida kogutakse, salvestatakse ja mis tehakse kättesaadavaks pädevatele organitele ja asutustele rahapesu ja terrorismi rahastamise vastases võitluses. Kodanike põhiõiguste austamiseks, eriti isikuandmete kaitse osas, on oluline hinnata vajadust uute kaitsemehhanismide järele ja vajadusel need luua ning soodustada rangemaid kriminaalkaristusi ametnikele ja teistele isikutele, kes kasutavad teavet ebaseaduslikult.

3.13. Rahapesu ja terrorismi rahastamise, sh ebaseaduslike rahasaadetiste vastu võitlemiseks kasutatud eri viisid ja menetlused on õigustatult ajendanud komisjoni võtma õiguslikke meetmeid, mis kohalduvad mõlemale kuriteole. Mõlemad on seotud teiste sarnaste või suurema ulatusega kuritegudega. Määruse ja muude asjaomaste õiguslike meetmete tõhusa rakendamise tagamisel on otsustav tähtsus tihedal koostööl kõigi asjassepuutuvate riiklike asutuste ja organite ning liikmesriikide vahel sobivate mehhanismide abil. Tuleb märkida, et koostöö liikmesriikide eri asutuste ja institutsioonide – politsei-, teabe-, kohtu-, tolli- ja maksuasutuste vahel ei ole kaugeltki optimaalne. Komitee on eriti mures koostöö puudumise pärast riikide politseijõudude ja Europoli vahel, nagu näitab asjaolu, et suurem osa liikmesriike ei ole teinud oma terrorismivastaseid andmebaase Euroopa politseiorganile kättesaadavaks. Seepärast kutsub komitee ELi asutusi ja liikmesriike üles see olukord lõpetama.

3.14. Üks suur takistus määruse ja muude rahapesu ja terrorismi vastu võitlemisel oluliste õiguslike sätete rakendamisel on see, et puudub tõeline poliitiline tahe teha lõpp maksuparadiisidele. Selle väite veenvaim tõestus on nimekiri „suure riskiga kolmandatest riikidest, kus esineb strateegilisi puudusi“, mis on toodud AMLD4-d ja AMLD5-d täiendava määruse (EL) 2016/1675 lisas. Selles nimekirjas ei ole mitte ühtegi maksuparadiisi, kus toimub suurem osa ebaseaduslike tehinguid, eriti sularahavood, mida käsitletakse määruse ettepanekus. Komitee peab kordama arvamuses ECO/408 esitatud nõudmist: komisjon peab tegema ettepaneku uue nimekirja maksuparadiiside kohta ja hõlmama selle ühtsesse nimekirja kolmandate riikide kohta, kes ei tee koostööd majanduskuritegude ega terrorismi rahastamise uurimisel.

4. Konkreetsed märkused

4.1. Terrorismi rahastamisel on selge globaalne aspekt, mis tähendab, et ühes riigis toimuvaid terrorioperatsioone rahastatakse sageli teises riigis toimuva kuritegeliku tegevuse kaudu. Vaja on sularaha kontrollimisi ja põhjalikke seadusandlikke muudatusi, et blokeerida sularaha liikumist, jälgida finantstehinguid ja neid piirata ning lihtsustada olulise terroriste ja nende rahastajaid puudutava teabe edastamist. Olles täiesti teadlik terrorismi rahastamise välismõõtmest, soovib komitee kaasata kõik liidu institutsioonid täielikult kõigisse asjaomastesse rahvusvahelistesse organisatsioonidesse, kus nad on esindatud, selleks et sarnaseid meetmeid võiks võtta kogu maailmas.

4.2. Sularaha kasutamine on jätkuvalt rahapesu ja muude finantskuritegude peamine kanal⁽¹⁸⁾. Komitee soovib, et komisjon – olles viinud läbi põhjaliku uuringu, konsulteerinud kõigi huvirühmadega ja loonud tihedad töösuhted liikmesriikide, Euroopa Keskpanga ja iga riigi keskpangaga – töötaks välja kava sularaha kasutamise vähendamiseks ELis. 500-euroste rahatähtede kaotamine on samm õiges suunas. Kõnealuse uuringu raames tuleks analüüsida, kas deklareerimiskohustuse 10 000 künnis on asjakohane.

4.3. Komitee palub Euroopa Komisjonil suurendada oma jõupingutusi, et kogu ELis ratifitseeritaks sidusal viisil Varssavi konventsiooni⁽¹⁹⁾ tulemused. Praeguseks on konventsiooni allkirjastanud 26 liikmesriiki, aga ratifitseerinud vaid 17.

4.4. Komitee tunnustab seda, et määruse ettepanek võib oluliselt parandada terrorismi rahastamise vastu võitlemises kasutatavaid meetmeid, avaldades minimaalset mõju Euroopa väikestele ja keskmise suurusega ettevõtjatele.

⁽¹⁸⁾ „Why is cash still king? – A strategic report on the use of cash by criminal groups as a facilitator for money laundering“, finantsteabe rühm, Europol, 2015.

⁽¹⁹⁾ Euroopa Nõukogu konventsioon rahapesu ning kriminaaltulu avastamise, arestimise ja konfiskeerimise ning terrorismi rahastamise kohta, 2005.

4.5. Komitee arvates on oluline arendada finantsvaldkonnas poliitilist koostööd naaberriikide ja teiste riikidega, kust tulevad ELi suured rändevood, eesmärgiga hõlbustada läbipaistvaid finantstehinguid ja muuta need odavamaks. Nendest riikidest ja nendesse riikidesse tehtavate rahaülekannete takistused ja suured kulud soodustavad sularahasaadetisi ja läbipaistmatuid tehinguid, millega lihtsustatakse nende meetodite kasutamist kuritegelikel eesmärkidel.

4.6. Hiljutised ELi territooriumil toime pandud rünnakud näitavad, et terroristid on kasutanud ettemaksukaarte, näiteks hotellitubade eest (nt Pariisi 13. novembri 2015. aasta rünnaku puhul). Kuigi nende vahendite sotsiaalne väärtus on ilmne, kuna need võimaldavad haavatavatel või tõrjutud inimestel teha makseid nii veebis kui ka veebiväliselt, juhib komitee tähelepanu ohule, mis kaasneb sellega, kui kurjategijad või terroristid jätkavad nende vahendite kasutamist.

4.7. Ebaseaduslik sularahatransport on seotud teiste kuriteoliikidega: maksukuriteod, rahapesu ja terrorismi rahastamine. Komisjoni määruse ettepanekus ei lubata vahetada sularahadeklaratsiooni andmeid maksustamise eesmärgil. Komitee on seisukohal, et nende kuritegude menetlemine peab toimuma sidusal viisil. Eeskätt leiab komitee, et nimetatud andmete vahetust tuleks lubada, võttes arvesse selget seost maksupettuste ja rahapesu vahel, mis paljudel juhtudel hõlmab sularaha liikumist.

4.8. Kuigi määruse ettepaneku artikli 2 lõikes 2 ja artiklis 14 antakse komisjonile õigus võtta vastu delegeeritud õigusakte lisa muutmiseks, eriti selle osa muutmiseks, milles määratletakse sularahana käsitatavad „väärtuse säilitamiseks kasutatavad suure likviidsusega tooted“, on komitee seisukohal, et ei ole põhjust juba algusest piirduda selle sularahakategooria puhul kullaga. Esimeses Euroopa Parlamendi ja nõukogu heaks kiidetavas nimekirjas võiksid olla ka muud eriti väärtuslikud materjalid, nagu väärismetallid ja (nii lihvitud kui ka lihvimata) poolvääriskivid.

4.9. Komitee kordab, et ELi ja liikmesriikide üks peamisi prioriteete peab olema jätkuvalt meie kodanike julgeoleku tagamine, sõltumata sellest, milliseid jõupingutusi see nõuab.

Brüssel, 27. aprill 2017

Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee
president
Georges DASSIS

Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee arvamus teemal „Ettepanek: Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus, millega luuakse ELi reisiinfo ja -lubade süsteem (ETIAS) ning muudetakse määrusi (EL) nr 515/2014, (EL) 2016/399, (EL) 2016/794 ja (EL) 2016/1624“

[COM(2016) 731 final 2016/0357(COD)]

(2017/C 246/05)

Raportöör: **Jan SIMONS (NL-I)**

Konsulteerimistaotlus	Euroopa Komisjon, 17.2.2017
	Euroopa Parlament, 19.1.2017
Õiguslik alus	Euroopa Liidu toimimise lepingu artikkel 304
Vastutav sektsioon	Tööhõive, sotsiaalküsimused ja kodakondsus
Vastuvõtmine sektsioonis	3.4.2017
Vastuvõtmine täiskogus	27.4.2017
Täiskogu istungjärk nr	525
Hääletuse tulemus	184/0/4
(poolt/vastu/erapooletuid)	

1. Järeldused ja soovitused

1.1. Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee leiab, et kavatsus luua ELi reisiinfo ja -lubade süsteem (ETIAS), selleks et kindlaks teha Schengeni alale reisiva viisanõudest vabastatud reisijaga seotud riskid, on välistest ja sisemistest asjaoludest põhjustatud ohtudele vastav vältimatu samm.

1.2. Komitee väljendab heameelt tõsiasja üle, et ETIAS sobib ELi üldstrateegiasse rände ja julgeoleku valdkonnas, nagu selle on määratlenud komisjon 2011. aasta e-piiride programmis, ja et selle süsteemi abil kogutav teave võimaldab potentsiaalsete julgeoleku või ebaseadusliku rände ohtude eelkontrolli, et kaitsta ELi kodanikke halbade kavatsustega isikute sisenemise eest.

1.3. Komitee rõhutab jõuliselt, et ETIASe kasutamisel tuleb austada täiel määral taotlejate põhiõigusi ja vältida mis tahes diskrimineerimist. Kaitsta tuleb kõiki süsteemi kogutud andmeid, eriti neid, mis on seotud tundliku teabega tervise, hariduse, kuritegeliku tausta jne kohta, ja neile võib olla juurdepääs ainult asutustel, mis uurivad kuritegevust, terrorismi, ebaseaduslikku sisserännet ja muid ohte. ETIASe puhul tuleb ühtlasi austada taotlejate õigust kaevata edasi neile reisiloo mitteandmine või selle äravõtmine.

1.4. Komitee on teadlik vajadusest lahendada mitu ETIASt puudutavat tehnilist küsimust, eriti koostalitlusvõime ja seotavus muude andmekogumissüsteemide ja juhtimisega. ETIAS peaks põhinema õigel tasakaalul riskide ja julgeoleku vahel, vältides samal ajal suuremat halduskoormat ja rohkemaid tõkkeid reisijate jaoks, kes reisivad sageli ELi ettevõtluse, õppimise, ravi jne eesmärgil.

1.5. Komisjon ja nõukogu peaksid ühtlasi pöörama tähelepanu ETIASe loomise poliitilistele aspektidele. Asjaomaseid riike tuleks teavitada viisavabale korrale vaatamata rakendatava reisiloo hankimise kohustuse põhjustest ja reisilooa reisijatele sujuva ning kiire piiriületamise võimaldamise eelistest. Komisjon peaks ühtlasi hoolitsema selle eest, et asjaomaste riikide mis tahes võimalikud vastastikused meetmed ELi kodanike suhtes oleksid proportsionaalsed ELi meetmetega.

1.6. ETIASe puhul tuleb võtta arvesse inimesi, kellel ei ole võimalik taotlust esitada veebi teel, ja pakkuma taotlejate jaoks peamistes lähtelennujaamades ja -sadamates ning samuti peamistes maismaapiiripunktides nn taotluskabiine. Kõigil taotlejatel tuleks võimaldada kasutada vahendajate, nagu reisibüroode või transpordiettevõtjate teenuseid. Siiski peaksid ELi delegatsioonid kolmandates riikides jälgima ja hindama eelnimetatud vahendajate teenuste eest nõutavaid tasusid.

1.7. Samuti on vajalik nõuetekohaselt määratleda kriteeriumid selliste kolmandate riikide kodanike kavandatud kategooriate kohta, kes vabastatakse kohustusest omandada reisiluba, võttes arvesse rännet, julgeolekut või terviseohte.

1.8. Komitee kutsub üles leidma lahendusi liikmesriikide jaoks, kes ei ole veel Schengeni õigustikku täiel määral kohaldanud (Bulgaaria, Horvaatia, Küpros ja Rumeenia) ja kellel sellest tulenevalt ei ole juurdepääsu Schengeni infosüsteemile (SIS), viisainfosüsteemile (VIS) ning riiki sisenemise ja riigist lahkumise süsteemile (EES).

2. Taust

2.1. Euroopa Liidu kodanikud eeldavad, et ametiasutused tagavad nende julgeoleku avatud Euroopas. Nad arvestavad sellega, et Schengeni ala välispiire hallatakse tõhusalt, et ära hoida ebaseaduslik ränne, tagada nii suurem sisejulgeolek kui ka vaba liikumine Schengeni alal ja lihtsustada ELi välispiiride ületamist liikuvast maailmast.

2.2. Praegu saab ligikaudu 1,4 miljardit inimest ligikaudu 60 riigist üle maailma ⁽¹⁾ kasu viisavabast reisimisest Euroopa Liitu ja vastastikkuse põhimõttest, millest saavad samuti kasu ELi kodanikud, kuna see lihtsustab viisavaba reisimist välismaale. Schengeni riike külastavate viisanõudest vabastatud kolmandate riikide kodanike arv suureneb jätkuvalt – on oodata, et selliste Schengeni piire ületavate üksikisikute arv suureneb 2020. aastaks 30 % ehk 30 miljonilt 2014. aastal 39–40 miljonile 2020. aastal ⁽²⁾.

2.3. Need arv näitajad osutavad vajadusele kehtestada lubade süsteem, mis oleks sarnane mõnes riigis juba olemas oleva süsteemiga (Ameerika Ühendriikides ⁽³⁾ 2009. aastast, Austraalias ⁽⁴⁾ 1996. aastast, Kanadas ⁽⁵⁾ 2016. aastast), nimelt et hinnata ja hallata võimalikke ebaseadusliku rände alaseid ja julgeolekuriske, mis tekivad seoses ELi külastavate kolmandate riikide kodanikega, kuigi tavaviisarežiimist kergemal ja reisijale sobivamal moel ning kooskõlas ELi viisanõude kaotamise poliitikaga.

2.4. Võrreldes kolmandate riikide kodanikega, kellelt nõutakse viisat, on pädevatel piirivalve- ja õiguskaitseasutustel viisanõudest vabastatud kolmandate riikide kodanike kohta enne kõnealuste kodanike saabumist Schengeni piirile vähe teavet seoses ohtudega, mis võivad nende kodanikega kaasneda. Nende puuduvate andmete ja viisanõudest vabastatud reisijatega kaasneva ohu hindamise lisamine tooks olemasolevatesse meetmetesse märkimisväärset lisaväärtust, et säilitada ja tugevdada Schengeni ala julgeolekut, ning võimaldaks viisanõudest vabastatud reisijatel kasutada viisavabadust.

2.5. Oma 2011. aasta e-piiride programmis töi komisjon esile vajaduse ELi välispiiridel reisijavoogude nüüdisaegsema ja tõhusama haldamise järele, kasutades uusi tehnoloogiaid, et lihtsustada sageli ELi reisivate välismaalaste elu ja et jälgida paremini piire ületavaid kolmandate riikide kodanikke.

⁽¹⁾ Albaania, Andorra, Antigua ja Barbuda, Argentina, Austraalia, Bahama, Barbados, Bosnia ja Hertsegoviina, Brasiilia, Brunei, Kanada, Tšiili, Colombia, Costa Rica, Dominica, El Salvador, Grenada, Guatemala, Honduras, Hongkong, Iisrael, Jaapan, Kiribati, Macau, Makedoonia, Malaisia, Marshalli saared, Mauritius, Mehhiko, Mikroneesia, Moldova, Monaco, Montenegro, Uus-Meremaa, Nicaragua, Palau, Panama, Paraguay, Peruu, Saint Kitts ja Nevis, Saint Lucia, Saint Vincent ja Grenadiinid, Samoa, San Marino, Serbia, Seišellid, Singapur, Saalomoni saared, Lõuna-Korea, Taiwan, Ida-Timor, Tonga, Trinidad ja Tobago, Tuvalu, Araabia Ühendemiraadid, Ameerika Ühendriigid, Uruguay, Vanuatu, Vatikan, Venetsueela, Ühendkuningriigi Briti kodanikud, kes ei ole Ühendkuningriigi kodanikud Euroopa Liidu õiguse tähenduses.

⁽²⁾ Viisavaba korra kohta lepitakse praegu kokku või peetakse läbirääkimisi Ukraina, Gruusia, Kosovo ja Türgiga.

⁽³⁾ 30 miljonit taotlust aastas.

⁽⁴⁾ 1 miljon taotlust aastas.

⁽⁵⁾ 3 miljonit taotlust aastas.

2.6. Uued ohud ja probleemid, mis järgnevate aastate jooksul ilmnesid, tegid vajalikuks esialgse e-piiride programmi läbivaatamise ning pärast tehnilisi uuringuid ja konsultatsiooniprotsessi avaldati 2016. aastal uus seadusandlik ettepanek võtta vastu määrus, millega luuakse riiki sisenemise ja riigist lahkumise süsteem. Komitee võttis oma arvamuse riiki sisenemise ja riigist lahkumise süsteemi kohta vastu 2016. aasta septembris ⁽⁶⁾. Et välispiiridel tugevdada asjakohaseid andmebaase (Schengeni infosüsteem, Interpoli varastatud või kaotatud reisidokumentide andmebaas ja muud Euroopa andmebaasid) kasutavaid kontrolle, esitati hiljuti Schengeni piirieskirjade ⁽⁷⁾ muudatus, millega soovitakse kehtestada kõigi kolmandate riikide ja samuti ELi kodanike kohustuslik kontrollimine nii Euroopa Liitu sisenemisel kui ka väljumisel.

2.7. Et kõnealune läbivaatamisprotsess lõpule viia, avaldas komisjon ettepaneku luua ELi reisiinfo ja -lubade süsteem (ETIAS), et tugevdada viisavabalt reisijate julgeolekukontrolle ⁽⁸⁾. See on automatiseeritud IT-süsteem, mis luuakse selleks, et teha kindlaks kõik Schengeni alale reisivat viisanõudest vabastatud reisijaga seotud riskid; süsteemi kasutuselevõtul 2021. aastal oodatakse 40 miljonit taotlust ⁽⁹⁾.

2.8. Süsteemiga kogutud teave võimaldab võimalike julgeoleku- või ebaseadusliku rände ohtude eelnevat kontrollimist, austades täiel määral põhiõigusi ja andmekaitset.

2.9. ETIASe luba ei ole viisa. Viisavabade riikide kodanikel on ikka võimalik ilma viisata reisida, kuid kohustusliku tingimusena Schengeni alale õhu-, mere- või sisemaatranspordi abil sisenemiseks nõutakse neilt enne reisi reisiloo omandamist, mille eest tuleb tasuda lõivu (soovitatud summa on 5 eurot). Et otsustada, kas anda ELi reisimiseks luba või sellest keelduda, teeb süsteem automaatseid kontrolle (eeldatakse 95 % positiivseid tulemusi) või vajaduse korral toimuvad ka täiendavad automatiseerimata eelkontrollid ja seejärel reisiluba kas antakse või selle andmisest keeldutakse. Selle menetluse tulemus edastatakse taotlejale väga lühikese ajavahemiku jooksul (mõni minut või maksimaalselt 72 tundi, kui on vaja täiendavaid kontrolle). Lõpliku otsuse, kas lubada sissepääsu või sellest keelduda, teevad alati Schengeni piirieskirjade kohaselt piirikontrolli tegevad piirivalveametnikud.

2.10. Viisanõudest vabastatud kolmandate riikide reisijate eelkontroll hõlbustab siiski piirikontrolli ja tagab kolmandate riikide kodanike kooskõlastatud ja ühtlustatud riskihindamise ning vähendab oluliselt piiripunktides väljastatavate sisenemiskeeldude arvu. Kuigi reisiluba kehtib 5 aastat – või kuni reisidokumendi kehtivusaja lõppemiseni –, võidakse see tühistada või kehtetuks tunnistada, kui reisiloo väljastamise tingimused enam ei kehti.

2.11. Kavandatav määrus sisaldab üldist põhimõtet, et ETIAS tugineb koostalitlusele konsulteeritavate infosüsteemidega ning kõnealuste infosüsteemide, eelkõige riiki sisenemise ja riigist lahkumise süsteemi jaoks välja töötatud komponentide korduskasutamisele. Selle lähenemisviisiga saavutatakse ühtlasi ETIASe loomisest ja toimimisest märkimisväärne kulude kokkuhoid. ETIASel ning riiki sisenemise ja riigist lahkumise süsteemil saab olema ühine kolmandate riikide kodanike isikuandmeid sisaldav teabehoidla. ETIASe taotlusest pärit lisaandmeid (nagu elukohateave, vastused taustaküsimustele, IP-aadress jne) ning riiki sisenemise ja riigist lahkumise andmeid hoitakse eraldi, kuid need on seotud nimetatud ühiste ja ühtsete isikuandmeid sisaldavate toimikutega. See lähenemisviis on täiel määral kooskõlas koostalitlusstrateegiaga ja hõlmaks kõiki asjakohaseid andmekaitsetagatiseid.

2.12. Europol kaasatakse ETIASe taustakontrollireeglite ja ETIASe jälgimisnimekirja koostamisse; jälgimisnimekirja kantakse andmed selliste isikute kohta, keda kahtlustatakse kuriteo toimepanemises või selles osalemises või kelle puhul on faktilisi tõendeid või piisav alus arvata, et nad võivad panna toime raske kuriteo või kujutavad endast muud julgeoleku- või terviseohtu.

⁽⁶⁾ Arvamus teemal „Riiki sisenemise ja riigist lahkumise süsteem“, raportöör Cristian Pîrvulescu (ELT C 487, 28.12.2016, lk 66).

⁽⁷⁾ COM(2015) 670.

⁽⁸⁾ Ettepanek: Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus, millega luuakse ELi reisiinfo ja -lubade süsteem (ETIAS) ning muudetakse määrusi (EL) nr 515/2014, (EL) 2016/399, (EL) 2016/794 ja (EL) 2016/1624 (COM(2016) 731 final, 16.11.2016).

⁽⁹⁾ Eeldatavad päevamahud vastavalt Euroopa Komisjoni hinnangule: ligikaudu 107 000, millest 5 % vajavad automatiseerimata menetlemist. Nendest juhtudest 3–5 % saaks lahendada keskküses, samas kui ülejäänud läheksid siseriiklikele üksustele.

2.13. Vabadusel, Turvalisusel ja Õigusel Rajaneva Ala Suuremahuliste IT-süsteemide Operatiivjuhtimise Euroopa Amet (Eu-LISA) arendab ETIASe infosüsteemi ja vastutab selle tehnilise haldamise eest. Süsteemi ETIAS väljatöötamise kulu on hinnanguliselt 212,1 miljonit eurot ja keskmised iga-aastased jooksvad kulud 85 miljonit eurot. ETIAS peaks hakkama toimima 2020. aastal.

3. Üldmärkused

3.1. Komitee leiab, et kavatsus luua ETIAS on praegu väliste ja sisemiste asjaolude põhjustatud ohtudele vastav vältimatu samm. Seda sammu ei pruugi tervitada reisijad viisavaba korraga kolmandatest riikidest, kuid see sobib ELi üldstrateegiasse rände ja julgeoleku valdkonnas, nagu komisjon seda oma 2011. aasta e-piiride paketi määratluses.

3.2. Komitee võtab teatavaks, et ETIASe ettepaneku eesmärk on täita ELi välispiiride haldamise lünk, mis võimaldab viisavabade riikide kodanikel ületada ELi piirid nii, et enne nende Schengeni piirile saabumist puudub teave ohtude kohta, mis nende kui kolmandate riikide kodanikega võivad kaasneda.

3.3. ETIASe ettepanekuga keskendutakse süsteemi tehnilistele aspektidele, selle juhtimisele, vajalikule infotehnoloogiale, koostalitlusvõimele ja seotavusele teiste andmekogumise ja andmeanalüüsi süsteemidega⁽¹⁰⁾. Komitee on teadlik nende küsimuste äärmisest keerukusest ja vajadusest lahendada palju tehnilisi küsimusi, nii et süsteem saaks olla täielikult toimiv pärast selle käivitamist, mis on kavandatud 2021. aastaks. ETIAS peaks põhinema õigel tasakaalul riskide ja julgeoleku vahel, vältides samal ajal suuremat halduskoormust ja arvukamaid tõkkeid reisijate jaoks, kes reisivad ELi sageli ettevõtluse, töö, teadusuuringute või õppimise eesmärgil.

3.4. Komitee on veendunud, et komisjon ja nõukogu peaksid ühtlasi pöörama tähelepanu ETIASe loomise poliitilistele aspektidele ja peaksid selgitama asjaomastele riikidele selle loomise põhjuseid, sealhulgas seda, millised eelised on reisijatel sujuva ja kiire piiriületuse võimaldamisel ning piisava julgeolekutaseme tagamisel, muutes samas sellise loaandmise teabenõuded võrreldes tavapärase viisamenetlusega kergemaks ja vähem koormavaks. Komisjon peaks ühtlasi hoolitsema selle eest, et kui asjaomased riigid võtavad mis tahes vastastikuseid meetmeid ELi kodanike suhtes, siis need oleksid proportsionaalsed ELi meetmetega.

3.5. Komitee soovib teavitada asjaomaseid riike kavandatud süsteemist piisavalt aegsasti ja juhtida vajalikke teavituskampaaniaid nii, et reisijad oleksid nõuetekohaselt teavitatud ja et süsteem kehtestataks samm-sammult, jättes selle alguses valikuliseks ja muutes selle kohustuslikuks alles siis, kui see on nõuetekohaselt rakendatud ja tehniliselt elujõuline.

3.6. Komitee kutsub komisjoni üles otsustama ELi julgeolekuteenustega tehtava koostöö vormide üle ja kasutama nende eriteadmisi, et luua ohuprofiilid ja koostada ETIASe jälgimisnimekirja.

3.7. Komitee rõhutas oma arvamuses e-piiride paketi kohta vajadust austada rangelt põhiõigusi ja mittediskrimineerimise põhimõtet ning kindlustada menetluslike ja institutsiooniliste vahendite abil kogutavate ja süsteemis säilitatavate andmete kaitse ning asjakohane kasutus⁽¹¹⁾. See on eriti seotud tundlike andmetega hariduse, tervishoiu, kuritegevuse jne kohta. Sellega seoses kordab komitee taas oma nõudmist, et juurdepääs reisilubade alasele teabele peaks olema ainult asutustel, mis uurivad kuritegevust, terrorismi, ebaseaduslikku sisserännet ja muid ohte.

⁽¹⁰⁾ SIS II, VIS, EES, Eurodac, ECRIS, Europol, Interpoli andmebaasid (SLTD, TDAWN).

⁽¹¹⁾ ELT C 271, 19.9.2013, lk 97.

3.8. Komitee toetab kavandatud ETIASe struktuuri, mis peaks koosnema infosüsteemist, ETIASe kesksusest Euroopa piiri- ja rannikuvalve raamistikus ja riiklikest üksustest. Vajalik on jälgida ETIASe võrdset ja põhjalikku rakendamist kõigi liikmesriikides. Komitee toetab programminõukogu loomist tõhusa suhtlemise tagamiseks keskse arendusmeeskonna ja liikmesriikide vahel, mis osutus väga kasulikuks SIS II väljatöötamise ajal.

3.9. Komitee nõuab tungivalt, et ETIAS oleks täiel määral koostalitlusvõimeline teiste Euroopa infosüsteemide ja ühendatud Interpoli andmebaasidega ning et muude Euroopa süsteemide, eelkõige riiki sisenemise ja riigist lahkumise süsteemi komponentide kasutamisel võetaks nõuetekohaselt arvesse põhiõigusi ja isikuandmete kaitsmist.

3.9.1. Sellega seoses palub komitee komisjonil ja kaasseadusandjatel võtta arvesse Euroopa Andmekaitseinspektori märkusi ja soovitusi, mis ta esitas ETIASe ettepanekut käsitlevas arvamuses,⁽¹²⁾ eriti nõudeid austada rände- ja julgeolekuvaldkonna olulisi erinevusi, piirata isikuandmete kättesaadavust, kaaluda kogutud terviseandmete usaldusväärsust ja kasulikkust, määrata paremini kindlaks taotluste automaatseks läbivaatamiseks kasutatavad taotluste profiilide koostamise vahendid jms.

3.10. ETIASe jälgimisnimekirja kantakse andmed selliste isikute kohta, keda kahtlustatakse ettepanekus määratletud tõsise kuriteo toimepanemises või selles osalemises või kelle puhul on faktilisi tõendeid või piisav alus arvata, et nad võivad toime panna sellise tõsise kuriteo või kujutavad endast muud julgeoleku- või terviseohtu. Komitee soovitab, et Euroopa norme järgides peaks taotlejatel olema õigus saada teada keeldumise põhjustest ja neil peaks olema võimalik edasi kaevata.

4. Konkreetsed märkused

4.1. Komitee nõustub, et andmete säilitamise kestus tuleks seada 5 aastale, nagu see on riiki sisenemise ja riigist lahkumise süsteemi käsitlevas määruses.

4.2. Komitee rõhutab, et ETIAS peaks suutma reageerida paindlikult ja tõhusalt muutustele rändemustris, julgeoleku- ja terviseohtudes ilma pikki seadusandlikke menetlusi läbimata, kasutades rakendusakte ja delegeeritud õigusakte, tingimusel et sellele kohaldatakse demokraatlikku kontrolli.

4.3. ETIASe puhul tuleb võtta arvesse inimesi, kellel ei ole mis tahes tõsisel põhjusel võimalik veebis taotlust esitada. Komitee toetab kavatsust pakkuda taotlejatele peamistes lähtelennujaamades ja -sadamates ning samuti peamistes maismaapiiripunktides nn taotluskabiine. Kõigil taotlejatel võimaldatakse kasutada vahendajate, nagu reisibüroode või transpordiettevõtjate teenuseid. Siiski peaksid ELi delegatsioonid kolmandates riikides jälgima ja hindama vahendajate teenuste eest nõutavaid tasusid.

4.4. Arvestades oodatavat ELi välispiiride (eriti selle maismaapiiride) ületamise sageduse suurenemist tuleks kasutada ära iga võimalus parandada piirikontrollide tõhusust, nagu on teatatud määruse eesmärkides. Komitee soovitab seetõttu, et reisiloa taotluses sisalduv teatav teave tuleks teha piirivalveasutustele kättesaadavaks.

4.5. Komitee tahaks vältida ETIASe potentsiaalset kitsaskohta, kui reisilubade taotluste automatiseerimata menetlemiseks seatakse liiga lühike ajavahemik, sest vaja on taotluste kvaliteetset läbivaatamist, mis võib hõlmata konsultatsioone teiste liikmesriikide ja Europoliga. Seetõttu soovitab komitee automatiseerimata menetlemise tähtaega pikendada ja seada sellele pikendamisele ranged kriteeriumid.

4.6. Samuti on vajalik nõuetekohaselt määratleda kriteeriumid selliste kolmandate riikide kodanike kavandatud kategooriate kohta, kes vabastatakse kohustusest omandada reisiluba, võttes arvesse rännet, julgeolekut või terviseohte.

⁽¹²⁾ Euroopa Andmekaitseinspektori arvamus 3/2017 ELi reisiinfo ja -lubade süsteemi ettepaneku kohta, 6.3.2017.

4.7. Reisiloo taotluse kavandatud lõivu silmas pidades kutsub komitee üles kehtestama järgmisi kriteeriume: lõiv taotluste menetlemise eest ja selle kogumise viisid ei tohiks takistada teatavatel inimrühmadel reisiluba taotlemast ning see võiks ühtlasi toimida filtrina, mis tõkestab selliste reisilubade kohta mitme taotluse esitamist.

4.8. Peab olema piisavalt garantiisid, et ETIAS oleks immuunne identiteedipettuse suhtes, sealhulgas ka biomeetriliste andmete võimaliku tulevase kasutamise korral.

4.9. Komitee toetab taotlejate õigust reisiloo andmisest keeldumine, selle tühistamine või kehtetuks tunnistamine edasi kaevata.

4.10. Komitee juhib tähelepanu tõsiasjale, et on liikmesriike, kes ei ole veel Schengeni õigustikku täiel määral kohaldanud (Bulgaaria, Horvaatia, Küpros ja Rumeenia) ja kellel sellest tulenevalt ei ole juurdepääsu Schengeni infosüsteemile, viisainfosüsteemile ning riiki sisenemise ja riigist lahkumise süsteemile. Küsimust, kuidas ETIAS peab toimima nendes riikides, määruse ettepanekus ei mainita ja komitee kutsub üles selliste riikide jaoks lahendust leidma.

4.11. Komitee soovib juhtida tähelepanu sellele, et reisijate transpordi puhul siseveeteedel, nt nagu Doonau kruisid, mis võivad ELi mittekuuluvast või Schengeni alasse mittekuuluvast riigis võtta pardale uusi reisijaid, kes ei vaja viisaid ELi sisenemiseks, tuleb Schengeni piiri veetee kaudu ületamisele kohaldada ETIASt.

Brüssel, 27. aprill 2017

Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee
president
Georges DASSIS

Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee arvamus teemal „Ettepanek: Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus, milles käsitletakse energialiidu juhtimist ja millega muudetakse direktiive 94/22/EÜ, 98/70/EÜ ja 2009/31/EÜ, määrusi (EÜ) nr 663/2009 ja (EÜ) nr 715/2009, direktiivi 2009/73/EÜ, nõukogu direktiivi 2009/119/EÜ, direktiive 2010/31/EL, 2012/27/EL ja 2013/30/EL ja nõukogu direktiivi (EL) 2015/652 ning tunnistatakse kehtetuks määrus (EL) nr 525/2013“

[COM(2016) 759 final – 2016/0375/(COD)]

(2017/C 246/06)

Raportöör: **Brian CURTIS**

Konsulteerimistaotlus	Euroopa Parlament, 16.1.2017
	Euroopa Liidu Nõukogu, 20.1.2017
Õiguslik alus	Euroopa Liidu toimimise lepingu artiklid 191, 192 ja 194
Vastutav sektsioon	transpordi, energeetika, infrastruktuuri ja infoühiskonna sektsioon
Vastuvõtmine sektsioonis	11.4.2017
Vastuvõtmine täiskogus	26.4.2017
Täiskogu istungjärk nr	525
Hääletuse tulemus	103/0/1
(poolt/vastu/erapooletuid)	

1. Järeldused ja soovitused

1.1. Energialiidu juhtimise määrus on ette nähtud nii selleks, et pakkuda tervet raamistikku energialiidu arvukate tahkude toimimiseks, kui ka selleks, et sätestada selged aruandluskohustused ja protsess kõigi ELi kliima- ja energiaeesmärkide saavutamiseks lähitulevikus. See on keerukas, kaugeleulatuv ja äärmiselt tähtis õigusakt.

1.2. Võib liialdamata öelda, et ilma tugeva juhtimisprotsessita energialiit laguneb ja võimalus, et EL suudab täita omaenda võetud ja Pariisi kokkuleppest tulenevad kohustused, väheneb oluliselt. Selle protsessi eduks on väga oluline kodanikuühiskonna kaasatus ja osalemine, liikmesriikide koostöö ja toetus ning sotsiaalpartnerite nõusolek ja pühendumine. Eelkõige peab olema selge, et määrusega lihtsustatakse õiglast puhtale energiale üleminekut, eriti töökohtade ja kodumajapidamiste ja ettevõtjate energiakulude suhtes.

1.3. Komitee toetab kavandatud juhtimismäärust. Selles kehtestatakse raamistik, millega võimaldatakse liikmesriikidel teha kõige madalamate kulutustega valikuid oma riiklike energia- ja kliimakavade jaoks ning leevendatakse kasutuskõlbmatute taristuvarade riske. Kuid selle toimumine on ebatõenäoline, kui määruses ei tehta muudatusi. Tuleb pakkuda seonduvaid tugimeetmeid, mis võimaldavad jõuda riiklikul, piirkondlikul ja kohalikul tasandil sotsiaalsele üksmeelele selles, kuidas kõige paremini käsitleda õiglase puhtale energiale ülemineku saavutamise sotsiaal-majanduslikku ja tehnilist mõju.

1.4. Energiasolidaarsus ja -julgeolek on äärmiselt olulised ning kuigi see on üks määruse viiest aruandlus- ja hindamismõõtmest, tuleb eritähelpanu pöörata kolmandatele riikidele suunatud selgele ja ühisele energiadiplomaatialle ja -poliitikale.

1.5. Kui kavandatud juhtimismäärust ei tugevdata, on kogu energialiidu põhimõtte ohus, nõrgendades ELi puhtale energiale ülemineku juhtimise volituste õiguspärasust. On ka tõsine oht, et kui ei võeta konkreetseid meetmeid kodanike kaasamiseks ja vastutuse nõudmiseks, süvendatakse ELi tajumist kauge ja tehnokraatliku üksusena.

1.6. Määruse artiklis „Mõisted“ tuleks selgitada rohkemaid mõisteid, sealhulgas mõisteid, nagu „eesmärgid“, „sihid“, „riiklik panus“, „konsulteerimine“, „kütteostuvõimetus“ ja „piirkondlik“.

1.7. Määruses tuleks selgelt märkida, et silmas peetakse 2030. aasta järgset aega, ning see peaks hõlmama ELi selget pühendumust oma 2050. aasta kasvuhoonegaaside vähendamise eesmärgile ja ideaaljuhul ka uuele rahvusvahelisele kohustusele vähendada 2050. aastaks kasvuhoonegaaside netoheide nullini.

1.8. Määruse lisa peaks sisaldama 2030. aasta hinnangulisi kontrollväärtusi (komisjoni parimaid prognoose) liikmesriikide riiklike panuste kohta taastuvenergiasse ja energiatõhususse.

1.9. Määrusega tuleks nõuda, et liikmesriigid sätestaksid oma kokkulepitud 2030. aasta panused siseriiklikus õiguses.

1.10. Määruses tuleks selgesti märkida, et üksikute liikmesriikide kohustus on anda ELi üldeesmärkidesse oma piisav ja proportsionaalne panus.

1.11. Tuleks rõhutada, et liikmesriikide esitatud andmed peavad vastama asjaomasele aruandlusperioodile ja olema ajakohased ning selle tagamiseks peavad olema paigas piisavad ressursid ja tugisüsteemid.

1.12. Aastani 2030 ulatuvad riiklikud kavad tuleks välja töötada pikaajaliste strateegiate arusaamade ja suuniste alusel, et saada võimalikult palju kasu (näiteks oleksid lühiajalised valikud kulutõhusamad, kui need oleksid kooskõlas pikaajalise strateegiaga).

1.13. Määrus peaks hõlmama nn sillaklauslit kui viisi anda oma panus Pariisi kokkuleppe püüeldavasse eesmärki hoida temperatuuri tõus alla 1,5 °C võrreldes industriaalühiskonna eelse tasemega.

1.14. Lisa peaks sisaldama kütteostuvõimetuse nn viitemääratlust, et võimaldada andmete võrreldavat ja järjepidevat analüüsi.

1.15. Määruses tuleks selgitada, et liikmesriikidel on kohustus avaldada riiklike energia- ja kliimakavade projektid võimalikult varajases etapis ning et kõik väljatöötatava kava edasised kordamised, sealhulgas kommentaarid ja vastused komisjonilt, piirkondlikelt partneritelt ja liikmesriikidelt, on üldkasutatavad.

1.16. Rohkem üksikasju tuleks esitada hüvitatava rahalise panuse hindamise ja nn rahastamisplatvormi laadi kohta ning selle kohta, kas seda saab kasutada lisarahastamise võimendamiseks. Rahastamisvahendite kohaldamisala tuleks laiendada, et hõlmata energiatõhususe meetmeid.

1.17. Piirkondliku koostöö määratlus ei tohiks piirduda geograafilise lähedusega, vaid peaks hõlmama ka täiendavate energiaallikatega riikide rühmi, sealhulgas mitteliikmesriike.

1.18. Lisa peaks sisaldama erisätteid avaliku konsulteerimise laadi, ulatuse ja sellele vahendite eraldamise kohta, et tagada kodanike järjepidev ja informeeritud teadlikkus ja kaasatus kogu ELis.

1.19. Kaaluda tuleks spetsiaalse Euroopa energiateabe üksuse loomist Euroopa Keskkonnaametis.

1.20. Lisaks nn 28 stsenaariumile tuleb välja töötada ka Brexiti-stsenaarium ning mõlemat stsenaariumi tuleks riiklike panuste hindamisel arutada paralleelselt.

2. Sissejuhatus

2.1. Euroopa seisab praegu silmitsi paljude probleemidega ning olenemata sellest, kas need on poliitilised, majanduslikud või tehnilised, mõjutavad need üksikisikuid ja kujundavad seetõttu meie demokraatia laadi ja tulevikku. Energiavaldkonnas on juba palju aastaid toiminud võimsad poliitilised, tehnilised ja majanduslikud jõud. Energialiit oma tulevikunägemuse ja sidusa strateegiaga on ELi peamine vahend tagamaks, et Euroopa energia oleks kindel, taskukohane ja kliimasõbralik.

2.2. Energialiidu tulemuslik juhtimine ei seisne üksnes tarbijate ja investorite usalduse suurendamises, et pakkuda maksimaalseid hüvesid minimaalsete kuludega, vaid see on väga oluline ka selleks, et näidata liidu pühendumust Pariisi kokkuleppe täitmisele ja suunata ELi 2050. aasta kliima- ja energiaeesmärkide ületamise poole. Juhtimismääruse õnnestumine on seetõttu Euroopa jaoks oluline võimalus tõendada oma väärtust kodanikele, liikmesriikidele ja maailmale. See on eriti oluline, sest ületab lõhe heitkogustega kauplemise süsteemi ja jõupingutuste jagamist käsitleva määruse vahel, pannes liikmesriigid kavandama kogu majanduse CO₂-heite vähendamist.

2.3. 2015. aasta aprillis võttis komitee vastu Euroopa Komisjoni taotlusel koostatud ettevalmistava arvamuse teemal „2030. aasta kliima- ja energiapoliitika raamistiku kontekstis välja pakutud juhtimissüsteemi väljaarendamine“⁽¹⁾. Vahepealsel perioodil on aga ilmnenud pakilisem vajadus energia- ja kliimameetmete järele ning vajadus võtta kasutusele vähese CO₂-heitega majandusele ülemineku juhtimise pikemaajaline perspektiiv. Kavandatud määrusega sätestatakse nüüd nõudmised lõimitud riiklikele energia- ja kliimakavadele ning sujuvam menetlus nende kehtestamiseks ja jälgimiseks. Siiski on viimasel kahel aastal kodanike usaldus poliitilise ja institutsioonilise juhtkonna ning poliitilise sidususe vastu kogu ELis üldiselt nõrgenenud, muutes juhtimise väljakutse ühtaegu nii vajalikumaks kui ka raskemaks.

2.4. Lisaks sätestati 2015. aasta detsembri Pariisi kokkuleppes ülemaailmse tasandi kokkulepe, mille allkirjastasid ühiselt ja solidaarselt EL ja selle liikmesriigid, võttes kohustuse saavutada riiklikult kindlaksmääratud panused, mida saab pidada võrdväärseks käesolevas määruses leiduvatega. Lisaks nõustus EL jätkama jõupingutusi, et hoida temperatuuri tõus alla 1,5 °C võrreldes industriaalühiskonna eelse tasemega – püüdlus, mis nõuab pikaajalist kavandamist ja selliste eesmärkide täitmist, mis on tõenäoliselt ambitsioonikamad kui need, milles seni ELis 2050. aastaks on kokku lepitud.

2.5. Oma 2015. aasta arvamuses ennetas komitee neid arengusuundumusi ja võttis pragmaatilise lähenemisviisi, tunnistades, et igasuguse eduka juhtimisettepaneku eeltingimus on kodanike põhjalik ja laiaulatuslik harimine, teavitamine ja kaasamine. Selle toimumise kohta on vähe märke. Juhtimine ja sellega seotud riiklike suveräänseid meetmeid mõjutavad siduvad nõuded on tundlik teema, eeskätt energia valdkonnas, kus liikmesriikide olukord on väga erinev. Lisaks peavad edu tagamiseks kaasnema iga protsessiga mitteseadusandlikud meetmed ja tegevused.

2.6. 2001. aastal võttis komisjon vastu avaliku halduse valge raamatu⁽²⁾. Selles sätestatakse hea juhtimistava viis põhimõtet, mis kehtivad endiselt (kuid mida alati ei rakendata):

— Avatus

— Osalemine

— Aruandekohustus

— Tulemuslikkus

— Sidusus

Need kajastavad põhimõtteid ja väärtusi, mida komitee toetab, kuid komitee lisab kavandatud määruse kontekstis veel ühe põhimõtte, nimelt õiglane üleminek.

2.7. Juhtimissüsteem peab võimaldama ka arvamuste, eelistuste, hoiakute ja väärtuste pidevat väljendamist järjepidevalt otsuste mõjutamiseks ja poliitika viimistlemiseks. Juhtimise eesmärk peab olema tagada kindlad ja õiguspärased otsustusprotsessid, aga ka võimaldada nende valikute kohandamist vastavalt riiklikele oludele ja aja jooksul ettenägematutele sündmustele. See ei tähenda sagedasi suunamuutusi. Vastupidi, see tähendab, et üldist liikumissuunda kaitstakse pühendumisega lühi- ja pikaajalistele eesmärkidele, mis on kooskõlas kliimateaduse ja stabiilse otsustusprotsessiga selle kohta, kuidas neid eesmarke täita – sisuliselt tähendab see suuremat järjepidevust ja kaasavat dünaamikat.

⁽¹⁾ ELT C 291, 4.9.2015, lk 8.

⁽²⁾ COM(2001) 428 final.

3. Komisjoni ettepaneku põhisisu

3.1. Juhtimismääruse ettepanek, mille eesmärk on tagada, et energialiidu moodustavad poliitikavaldkonnad ja meetmed on sidusad, üksteist täiendavad ja piisavalt kaugeleulatuvad, põhineb kahel sidusal tegevussuunal. Esimese suuna eesmärk on riiklike energia- ja kliimakavade kavandamis-, aruandlus- ja seirekohustuste sujuvamaks muutmine ja parem integreerimine ning 2050. aasta kava koostamine ja järgnevad eduaruanded koos komisjoni integreeritud seirega ELi tasandil. Teise suunaga pakutakse välja komisjoni ja liikmesriikide vaheline poliitiline juhtimisprotsess riiklike kavade koostamisel ja rakendamisel. Kui ettepanek võetakse vastu kirjeldatud kujul (uus seadusandlik meede ja olemasolevate teiste õigusaktide läbivaatamine), kujutaks see endast uut liikmesriikide ja komisjoni koostöömehhanismi.

3.2. Kavandatud määrusega esitatakse seadusandlik alus, mille raames integreeritakse (31) või tunnistatakse kehtetuks (23) kokku üle 50 kehtiva energia- ja kliimaalase õigustikuga hõlmatud üksiku kavandamis-, aruandlus- ja seirekohustuse. Seda kohaldatakse energialiidu viiele mõõtmele: energiasolidaarsus ja energiapuudus, energiaturg, energiatõhusus, CO₂-heite vähendamine ning teadusuuringud, innovatsioon ja konkurentsivõime. Sellega määratletakse üksikasjalikult lõimitud riiklike energia- ja kliimakavade sisu. Kõnealust viit mõõdet käsitlevaid kavasid nõutakse liikmesriikidelt alates 2019. aasta jaanuarist ja seejärel iga kümne aasta tagant. Nõutakse avalikku konsulteerimist ja piirkondlikku koostööd koos esimeste ja järgnevate kavade ajakohastamisega iga viie aasta järel. Peamised tulemused on riiklikud panused taastuvenergiasse ja energiatõhususse ning 2050. aasta kavade koostamine majandusliku CO₂-heite vähendamiseks.

3.3. Nähakse ette, et komisjon hindab kavasid, nende ajakohastamist ja liikmesriikide edasisi meetmeid pärast komisjoni esitatud soovitusi. Üksikasjalik kaheaastane aruandlusstruktuur, mida liikmesriigid peavad järgima, sätestatakse koos üksikasjalike nõuetega kasvuhooenergia poliitika, meetmete ja prognooside, riiklike kohanemismeetmete, arenguriikidele antava rahalise ja tehnoloogilise toetuse, enampakkumistulu, taastuvenergia, energiatõhususe, energiapuuduse, energia siseturu ning teadusuuringute, innovatsiooni ja konkurentsivõime kohta. Komisjon teeb ettepaneku luua nimetatud aruannete esitamiseks e-aruandluse platvorm.

3.4. Määrus hõlmab üksikasjalikke klausleid hindamise, järelmeetmete ning soovitude ja vastuste andmise mehhanismi kohta juhtudeks, kui edasipüüdlikkust või edusamme ei peeta piisavaks. Laiaulatusliku kohustusliku raamistiku võimaldamine riiklike energia- ja kliimakavade jaoks aitab tagada võrreldavuse ja järjepidevuse. Liikmesriikidele kehtib nõue teha rahaline panus rahastamisplatvormi, mis katab mis tahes puudujäägid kokkulepitud taastuvenergia lähte-eesmärkides. Iga-aastane energialiidu olukorra aruanne hõlmab põhjalikke aruandeid nende valdkondade kohta. Euroopa Keskkonnaametile antakse konkreetne ja kaugeleulatuv roll komisjoni abistamisel.

3.5. Määrus täiendab Euroopa poolaastat ja on sellega kooskõlas ning kui energia- ja kliimapolitika konkreetseted küsimused on makromajanduslike või struktuurireformide jaoks olulised, saab neid ikkagi käsitleda riigipõhiste soovitude kaudu Euroopa poolaasta protsessi raames.

4. Üldised ja konkreetsed märkused

4.1. Eesmärgid, sihid ja panused

4.1.1. Juhtimismäärusega sätestatakse üksikasjalik raamistik riiklike energia- ja kliimakavade ning järgneva aruandlus-, hindamis- ja kohandamisprotsessi jaoks. Selle põhisisu on eesmärkide seadmine, sihtide seire ja panuste täitmine. Ent nende mõistete selgitusi artiklis 2 „Mõisted“ ei leidu ning see väljajätt tuleks parandada.

4.1.2. Komitee toetab kohustusliku riikliku energia- ja kliimakava I lisas esitatud üksikasjalikke raamistikke ja kiidab need heaks. Need asendavad eraldi kavad energiatõhususe ja taastuvate energiaallikate jaoks. Eriti oluline on iga liikmesriigi kohustus kehtestada kõnealustes valdkondades riiklikud panused, mis koondatult peaksid saavutama vähemalt ELi tasandil kokku lepitud üldeesmärgid.

4.1.3. Komitee on oma eelmistes arvamustes kindlalt ja järjepidevalt pooldanud siduvaid riiklikke eesmärke ⁽³⁾. Komitee on seda teinud paljude nõrgast rakendamisest tingitud ebaõnnestumiste tõttu varasemas energiapoliitikas. Range kohaldamise, kohandamise ja jõustamise korral võiksid riikliku energia- ja kliimakava panused anda siduvate eesmärkidega samaväärse tulemuse. Kuid selle saavutamiseks tuleb käsitleda praeguse ettepaneku mitmeid nõrku kohti.

4.1.4. Riiklike energiatõhususe ja taastuvenergia panuste lähtekoht on kokkulepitud kohustused, mille kohta liikmesriigid on juba osutanud, et need tuleb saavutada 2020. aastaks. Kuid määrus oleks tugevam, kui see hõlmaks 2030. aasta hinnangulisi kontrollväärtusi liikmesriikide panuste kohta. Need tuleb igal juhul kindlaks määrata kohandusi käsitleva dialoogi alusena ning juhul kui need esitatakse ja avalikustatakse varajases etapis, kiirendavad need kavandatud järkjärgulist protsessi.

4.1.5. Mõned riigid on kehtestanud oma 2020. aasta energiaeesmärgid siseriiklikus õiguses. Komitee leiab, et määrusega tuleks liikmesriikidelt nõuda, et nad sätestaksid oma kokkulepitud 2030. aasta panused siseriiklikus õiguses, et suurendada eesmärkide tähtsust seadusandliku kohustuse kaudu. Kuid kogemus näitab, et isegi juriidilised kohustused ei pruugi tingimata tagada elluviimist, ning seepärast rõhutab komitee, kui oluline on edusammude tagamiseks hea juhtimine kui stabiilne protsess, ning allpool eriti seda, kui olulised on tunduvalt tugevamad sätted, et võimaldada sidusrühmadel osaleda juhtimises ja see tagada.

4.1.6. Et veelgi tugevdada riiklike panuste tähtsust nii energiatõhususe kui ka taastuvenergia jaoks, tuleks määruses selgitada, et üksikutel liikmesriikidel on kohustus on anda ELi üldeesmärkide saavutamisse oma piisav ja proportsionaalne panus. Praegu on see kohustus ühine vastutus.

4.2. Aruandlusprotsess

4.2.1. Komitee väljendab heameelt aruandlusprotsessi üle, mida liikmesriikidelt nõutakse, ja komisjonile koos Euroopa Keskkonnaametiga antava analüütilise/otsustava rolli andmise üle selliste aruannete suhtes. Täpne, kindel ja kartmatu analüüs on väga oluline selleks, et komisjoni järgnevatel soovitel ja arvamustel oleks mõju. Samuti on väga oluline, et andmed vastavad asjaomasele aruandlusperioodile ja on ajakohased, nagu on rõhutatud komitee arvamuses teemal „Energialiidu olukord aastal 2015“ ⁽⁴⁾.

4.2.2. Kuigi aruandlusprotsessis nõutud andmed kooskõlastatakse Pariisi kliimakokkuleppe vajadustega, toimuvad riikliku energia- ja kliimakava ajakohastamised enne Pariisi kokkuleppe iga viie aasta tagant toimuva ülemaailmse ülevaate lõpuleviimist, mis põhjustaks märkimisväärseid viivitusi ELi riiklikult kindlaksmääratud panuse igasugusele uuendamisele reageerimisel. See nõrgendab lubamatult kooskõlastatud juhtimist, arvestades, et EL on nüüd allkirjastanud Pariisi kokkuleppe. Tuleks kasutada võimalust tagada ÜRO ja ELi riiklikult kindlaksmääratud panuste läbivaatamise asjakohane järjestamine.

4.2.3. Sellega seoses peaks määrus hõlmama nn sillaklauslit kui viisi anda oma panus Pariisi kokkuleppe püüeldavas eesmärgi hoida temperatuuri tõus alla 1,5 °C võrreldes industriaalühiskonna eelse tasemega. See võiks toimuda süsinikdioksiidi eelarvete 5–10 etapis vastuvõtmise protsessi kaudu, mille raames kohustub EL viima 2050. aastaks kasvuhoonegaaside netoheite nullini.

4.2.4. Määruses nõutakse, et riiklik energia- ja kliimakava sisaldaks muu hulgas sotsiaalsete küsimuste mõjuhinnangut ning konkreetsemalt kütteostuvõimetusega seotud riiklikke eesmärke ja tegevusprogrammi. Komitee on selle küsimuse pärast eriti muret tundnud ja väljendab heameelt selle käsitlemise üle. Kuid riiklikes energia- ja kliimakavades on võimalik vabalt sätestada nende oma kütteostuvõimetuse määratlus, mis muudab võimatuks andmete võrdlemise liikmesriikide

⁽³⁾ ELT C 424, 26.11.2014, lk 39 ja ELT C 75, 10.3.2017, lk 103.

⁽⁴⁾ ELT C 264, 20.7.2016, lk 117.

vahel, vähendades nii ELi võimalusi saavutada õiglane üleminek ja suurendades üldsuse vastuseisu tõenäosust ülemineku enda suhtes. Seetõttu soovib komitee, et määrus hõlmaks lihtsat viitemääratlust. See ei oleks liikmesriikidele siduv vastuvõtmiseks siseriiklikul otstarbel, ent kehtestaks kriteeriumi, mille suhtes oleks riiklikes energia- ja kliimakavades aruandluskohustus. Sellise määratluse näide oleks „kütteostuvõimetuse eksisteerib, kui kodumajapidamine kulutab rohkem kui 10 % netosissetulekust energiale, et kütta või jahutada piisaval tasemel“. Selline määratlus on võimaldanud mõnel riigil hinnata edusamme (või vastupidist) kütteostuvõimetusega võitlemisel, kuid probleemi mitmetahuline olemus võib vajada muid elemente hõlmavat määratlust.

4.3. Läbipaistvus, aruandekohustus ja jõustamine

4.3.1. Komitee märgib, et paljud varasemad energeetikaga seotud õigusaktid on kannatanud hilineamise või ebatäpse ülevõtmise ja jõustamise all. Seepärast peavad liikmesriigid tegema solidaarsuse ja pühendumuse vaimus maksimaalseid jõupingutusi, et rakendada poliitilist tahet ja haldusvahendeid määruse tulemuslikuks rakendamiseks. Ajakava on erakordselt range. Riiklike energia- ja kliimakavade projektid, mille suhtes on eelnevalt rakendatud tulemuslikku konsulteerimisprotsessi ja piirkondlikku dialoogi, tuleb esitada komisjonile 1. jaanuaril 2018. See tähendab, et riiklikud energia- ja kliimakavad ning seonduvad dialoogid sidusrühmade ja piirkondlike partneritega on juba väljatöötamisel. Komitee hindab asjaolu, et protsessi juhivad uue raamistiku nõudmised ja ajavahemikuks 2020–2030 seatud eesmärgid, kuid väljendab muret, et kodanike olulise mõistmise ja kaasatuse puudumine võib kahjustada ELi energiapoliitika õiguspärasust, eelkõige tarbijate hulgas, kes seisavad silmitsi suurenevate energiakuludega.

4.3.2. Kavandatud juhtimisprotsess sisaldab vähe otseseid sanktsioone vähese edasipüüdlikkuse või nõuetele mittevastavuse puhuks. Läbipaistvus ja aruandekohustus on väga olulised, et sidusrühmad ja eriti kodanikud saaksid mõju avaldada. Seepärast soovib komitee luua sõltumatu sidusrühmade tööorgani, et tagada sidusrühmade tõhus esindatus ja nendega konsulteerimine igas liikmesriigis, ning et asjaomane tööorgan avaldaks oma aastaaruande juhtimisprotsessi ning kaasneva dialoogi kohta. (Vt punkt 4.6)

4.3.3. Läbipaistvust nimetatakse määruuses sageli, kuid komitee väljendab muret selle pärast, et ei selgitata, kas varajane avaldamine ja avalik juurdepääs riikliku energia- ja kliimakava väljatöötamise igale etapile on kohustuslik. Preambulis – kuid mitte määruse artiklites – viidatakse Århusi konventsioonile, kuid komitee leiab, et see ei ole piisav. Määruuses tuleks selgitada, et liikmesriikidel on kohustus avaldada riiklike energia- ja kliimakavade projektid võimalikult varajases etapis ning et kõik väljatöötatava kava edasised kordamised, sealhulgas kommentaarid ja vastused komisjonilt, piirkondlikelt partneritelt ja liikmesriikidelt, on üldkasutatavad.

4.3.4. Arvestades taastuvenergiade ülemineku väga olulist rolli, on vaja suuremat selgust rahastamisplatvormi (artikkel 27) laadi ja toimimise kohta ning selle kohta, kuidas tehakse rahaline panus taastuvenergiaga varustamise mis tahes puudujääkide korral. Näiteks, kas on kavandatud, et selline platvorm võimaldab erasektori raha liikmesriikide „panuste“ põhjal? Soovitatakse, et sellisel platvormil kogutud vahendeid võiks kasutada energiatõhususe meetmete jaoks ja taastuvenergiaga varustamiseks.

4.3.5. Jäänud on teatav ebakindlus selles osas, kuidas komisjoni soovitusi iga-aastase aruandlusprotsessi järel jõustatakse, kui liikmesriigid viivitamata ei tegutse. Kui seda hakatakse tegema tavalise rikkumismenetluse teel, siis oleks see kindlasti liiga aeganõudev, et olla ajakava raames tulemuslik.

4.4. Komitee toetab täielikult sätteid liikmesriikidevahelise kohustusliku piirkondliku koostöö kohta, et parandada meetmete tulemuslikkust ja tõhusust ning soodustada turgude lõimimist ja energiapuulgeolekut. Siiski soovib komitee, et mõiste „piirkondlik“ tuleks hõlmata artiklisse 2 „Mõisted“, et komisjonil oleks võimalik soovitada ja jõustada kaasamist, kui seda ei toimu. Praegu on võimalus, et mõistet „piirkondlik“ mõistetakse riigisisese ja mitte riikidevahelisena või et piirkonda määratletakse geograafiliselt ning mitte üksteist täiendavate energiaallikatega riikide rühmana.

4.5. Konkreetsemalt märgib komitee äärmise pettumusega, et artikkel 10 avaliku konsulteerimise kohta ei ole konkreetne ega piisav ning ei vasta kaugeltki komitee ettepanekule kaugeleulatava Euroopa energiadialoogi kohta, mis jõuaks otse ja järjekindlalt kodanike/tarbijateni ning pakuks rohujuure tasandi koolitust ja osalemist meetmepaketis, mida paljudes liikmesriikides oleks raske edendada. Selline dialoog on liiga oluline, et seda käsitleda – kui üldse – mitteseadusandlike meetmete all ja sellele tuleks anda suurem kaal klausli lisamisega artiklisse 10. Kõnealune artikkel ei vasta ka keskkonnamõju strateegilise hindamise direktiivi standarditele. Direktiivis sätestatakse standardid läbipaistva ja osaluspõhise keskkonnajuhtimise jaoks, mille kriitiline osa on ka energia- ja kliimavaldkonna kavandamine.

4.6. Seepärast kordab komitee veel kord oma seisukohta, et juhtimisprotsess nii, nagu see on sätestatud kõnealuses määruses, ei ole suuteline täitma riiklikult kindlaksmääratud panuseid ilma kodanikuühiskonna kaasamise ja toetuseta kogu Euroopas. Selleks, et võita kodanike usaldus ja tagada nende osalus, peaks selline dialoog olema sõltumatu valitsusest ning riiklike energia- ja kliimakavade protsessist. See peaks võimaldama keskenduda tarbijate teavitamisele, aitama energiatarbijatel kaasata ja suurendada usaldust ning pakkuda kanalit erinevate rühmade paljude mureküsimuste jaoks energiajulgeoleku, taskukohasuse ja kestlikkuse valdkonnas. Komitee on väljendanud oma valmisolekut osaleda protsessis, mida ta on nimetanud Euroopa energiadialoogiks, korraldades organiseeritud riiklike konsultatsioonide mõningaid aspekte ja osaledes neis. Sellise dialoogi ulatus peab siiski tuginema suurematele vahenditele ja laiaulatuslikule riiklikule pühendumusele. Kokkuvõtvalt oleks vaja astuda järgmised sammu.

- Rajatakse mehhanism sõltumatute ja erapooletute rahastamisvahendite kogumiseks, eeskätt kogu energiatootmis- ja -tarneahela sidusrühmadelt, täiendades neid ELi ja liikmesriikide valitsuste asjakohase toetusega. Üldjoontes on Euroopa energiadialoog väga kulutõhus viis kaasata kõik tarbijad energiaalasesse muutusesse ning tunnistada ja innustada tootvate tarbijate panust.
- Paralleelselt juhistega riiklike kavade struktuuri kohta töötatakse Euroopa energiadialoogi raames komisjoni ja kõigi peamiste sidusrühmadega konsulteerides välja suunised riiklike energiadialoogide alustamiseks.
- Luuakse täielikult sõltumatu Euroopa energiadialoogi koordineeriv struktuur, et innustada tegevust ja rakendamist igas liikmesriigis. Kõnealune struktuur peaks muu hulgas aidata komisjoni riiklike kavade sisu ja ambitsioonikuse vajalikul läbivaatamisel ning edendada ka kavade rakendamist. Sellega toonitatakse panust, mille sidusrühmad saavad anda poliitika kujundamisse, ja täidetakse määruses sisalduv tulemusliku konsulteerimise nõue.
- Korraldatakse riiklike kavade arutelusid ja piirkondlikke arutelusid naaberriikide Euroopa energiadialoogi rühmadega. Seejärel toimuvad ELi tasandi arutelud energiadialoogi kõigi rühmade vahel. Neil aruteludel, mis toimuvad sõltumatu koordineeriva struktuuri kaudu, peaks olema ELi institutsioonidele nõu andev roll ja need peaksid suurendama ELi ja liikmesriikide poliitikameetmete kulutõhusust.

4.7. Komitee soovib luua Euroopa Keskkonnaametis spetsiaalse Euroopa energiateabe üksuse, mis vastutaks juhtimismäärusega seotud andmekogumis- ja hindamisprotsesside eest. See peaks tegema tihedat koostööd kavandatud küttestuuvõimetuse vaatlusrühmaga ja osutama teabeteenuseid Euroopa energiadialoogile liikmesriigi tasandil.

4.8. Energiajulgeolek on üks määruse viiest peamisest aruandlus- ja hindamisvaldkonnast ja just see valdkond vajab laiaulatuslikku piirkondlikku dialoogi. Komitee on juba märkinud, et EL vajab selget ja ühist energiadiplomaatiat ja -poliitikat kolmandate riikide suhtes⁽⁵⁾. Komisjon on märkinud, et energiajulgeolek ja -solidaarsus on ühise energialiidu esimene samm, kuid seda tulemust ei ole võimalik saavutada ilma tugevate kokkulepete ja partnerlusteta maailma peamiste osalejatega ja ilma ühise energiapoliitikata.

⁽⁵⁾ ELT C 264, 20.7.2016, lk 117.

4.9. Komitee väljendab muret Brexiti mõju pärast juhtimisprotsessile. Esiteks eeldab määrusega kavandatud protsess praegu Ühendkuningriigi liikmesust ja riiklike kindlaksmääratud panuseid hinnatakse selle alusel. Lõplikud riiklikud energia- ja kliimakavad määratakse kindlaks, enne kui Ühendkuningriik ametlikult EList lahkub, kuid praegu võib olla vaja teha olulisi kohandusi, et võimaldada Ühendkuningriigi riiklike kindlaksmääratud panuste eemaldamist ELi kogupanusest. Komitee soovib komisjonil töötada 28 liikmesriigi stsenaariumi kõrval välja ka Brexiti-stsenaarium ning arutada mõlemaid stsenaariume paralleelselt. Teiseks võib Ühendkuningriigi lahkumisel olla oluline mõju poliitilisele tasakaalule ja diplomaatilisele strateegiale, mis on oluline määruse kohaldamisala kõigi viie kategooria – eelkõige energiajulgeoleku – seisukohalt.

Brüssel, 26. aprill 2017

Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee
president
George DASSIS

Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee arvamus teemal „Ettepanek: Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv, millega muudetakse direktiivi 2012/27/EL energiatõhususe kohta“

[COM(2016) 761 final – 2016/0376/(COD)]

(2017/C 246/07)

Raportöör: **Mihai MANOLIU**

Konsulteerimistaotlus	nõukogu, 9.12.2016
	Euroopa Parlament, 12.12.2016
Õiguslik alus	Euroopa Liidu toimimise lepingu artikli 194 lõige 2
Vastutav seksioon	transpordi, energeetika, infrastruktuuri ja infoühiskonna seksioon
Vastuvõtmine seksioonis	11.4.2017
Vastuvõtmine täiskogus	26.4.2017
Täiskogu istungjärk nr	525
Hääletuse tulemus	115/1/2
(poolt/vastu/erapooletuid)	

1. Järeldused ja soovitused

1.1. On vajalik, et Euroopa kodanikud osaleksid aktiivselt energiatõhususe edendamises, et neil oleks algatusvõimet ja et nad teeksid koostööd ühiste projektide raames ning püüdleksid selle poole, et kõrvaldada majanduslikud, halduslikud ja regulatiivsed takistused. Ühine suund on saavutada COP21-st tulenevaid eesmärke, millega kaasnevad mitmesugused eelised: uued töökohti loovad investeeringud (hoonete renoveerimine, mugavuste suurendamine, arvestinäitude arukas ja õiglane mõõtmine), kütteostuvõimetuse vähenemine, saaste vähenemine ja elanikkonna tervisliku seisundi paranemine ning samuti imporditud energiast sõltumise vähenemine. Komitee nõuab, et liikmesriigid teeksid energiatõhususe direktiivi elluviimisel suuremaid jõupingutusi, arvestades et 2030. aastaks kavandatavad uued eesmärgid on edasipüüdlikumad kui 2020. aastaks seatud eesmärgid.

1.2. Energiatõhusus on Euroopa energiasüsteemi tuleviku jaoks äärmiselt oluline. Energiatõhususe suurendamine kõigis energia kasutamise valdkondades võib olla oluline vahend Euroopa majanduse kulude vähendamiseks ning energiatõhususe seadmine esikohale võib muutuda taskukohasust suurendavaks teguriks. Selle põhimõttega kaasneb vajadus vähendada nõudlust väga kulukate lisataristute järele. Energiasäästuga seotud kohustused on kooskõlas kestliku arenguga (jätkusuutlik ja kindel olukord) ning tuleb rakendada koostoitmet, et toetada tõhusat üleminekut vastupidavale ja vähese süsinikdioksiidiheitega arukale energiasüsteemile (piirkondadeüleised jaotussüsteemid, nõudluse haldamine, salvestussüsteemid).

1.3. Komitee võtab teadmiseks komisjoni ettepaneku kehtestada siduv 2030. aastaks 30 %-lise energiatõhususe saavutamise eesmärk, ent leiab, et nõuetekohaselt tuleb põhjendada ettepanekut suurendada eesmärki üle 27 %, tuues esile kaasnevad majanduslikud eelised ja nende eesmärkide saavutamiseks vajaliku investeeringute taseme. On äärmiselt vajalik, et mõjuanalüüsis võetakse arvesse kõiki energia- ja kliimapakettidega ette nähtud meetmeid.

1.4. Komitee nõuab, et energiatõhususe direktiivi artikli 7 kohaldamise peamiste takistuste kõrvaldamiseks suurendataks lõpptarbijate teadlikkust, edendades ja tutvustades energiatõhususe süsteeme ja alternatiivseid meetmeid. Tuleb võimaldada ka lisainvesteeringute tegemist, et iga liikmesriik võtaks kasutusele usaldusväärsed ning kodanikke ja ettevõtjaid innustavad teabe-, teavitamis-, haridus- ja abimeetmed, et kiirendada kliimamuutuste ja energiatõhususega seotud poliitilise eesmärgi elluviimist.

1.5. Komitee kutsub liikmesriike üles pöörama rohkem tähelepanu kütteostuvõimetutele kodumajapidamistele ja sotsiaaleuasemetele, mille energiakulusid tuleks jätkusuutlikult vähendada. Teine oluline eesmärk on parandada kõigi elamute energiatõhusust ning kehtestada miinimumnõuded üüritavate eluruumide jaoks (energiaauditid).

1.6. Komitee märgib, et lõpptarbijat tuleb harida elektri- ja soojusenergia koostootmise tehnoloogiate (koostootmine, kliimaseadmed), nutiarvestite ning renoveerimiskavade osas. See on otsustav investorite, ametiasutuste ja ettevõtjate innustamisel ning neile vajaliku kindluse andmisel, et nad viiksid ellu projekte, millel on tõhususe valdkonnas suur potentsiaal, ning osaleksid teadus- ja arendustegevuse rahastamises.

1.7. Komitee soovib, et sätted, milles määratakse kindlaks ELi rahastamisvahendid (laenud, tagatised, omakapital vahendite ligitõmbamiseks, toetused), aitaksid ligi tõmmata ka energiaprojektidele mõeldud erarahastamist. Ei tohi unustada tugeva sotsiaalse mõjuga projektidele mõeldud toetuste osa. Neid rahastamissüsteeme tuleb kohaldada ka projektidele, mis keskenduvad väikese sissetulekuga tarbijatele. Riiklikele kavadele on soovitatav koostada läbipaistvuse ja võrreldavuse suunised. Komitee leiab, et eeskätt tuleb toetada kütteostuvõimetuid kodumajapidamisi, tagades nii liikmesriikidele pikaajalise stabiilse poliitilise raamistiku kohaliku kestliku arengu edendamiseks.

1.8. Komitee leiab, et seda on võimalik teha, pakkudes energiatõhususe direktiivi elluviimiseks tehnilist abi uuenduslike turul põhinevate rahastamissüsteemide näol. Rahaliste stiimulite kättesaadavaks tegemisel on väga oluline kvantitatiivne tegur energiaaudit (VKEde määratlemine, topeltsertifitseerimise kõrvaldamine, ühtne käsitlusviis miinimumkünnise suhtes), mis on ühelt poolt energiatõhususe suurendamise vahend ja teiselt poolt eelis konkurentsivõime mõistes. Lisaks tuleb kasutada nõuetekohast käsitlusviisi kvaliteeditagamise osas ning tagada energiatõhususe teenuste osutajatele riiklikud koolituskavad.

1.9. Komitee soovib energiatõhususe suurendamiseks tarbijate jaoks viia riiklikul tasandil ellu kulude-tulude analüüsi, mille tulemusel kulud vähenevad.

1.10. Komitee soovib võtta kasutusele üldise käsituse ning parandada energiatõhusust transpordisüsteemis, mis põhineb sõidukite ja jõuseadmete tehnoloogia pideval arendamisel, üleminekul energiatõhusatele transpordiviisidele ning intelligentsetele transpordisüsteemidele, mis parandavad olemasolevate võimaluste kasutamist. Samasugune kava tuleks ette näha ka lennunduse ja meretranspordi jaoks. Kasutajaid tuleb teavitada iga transpordiliigi kütusekulust, sealhulgas vastavatest CO₂-heite piirmääradest.

2. Üldised märkused

2.1. Komitee on nõus, et **energiatõhususe seadmine esikohale** on energialiidu tugielement, ning kõnealuse muutmissetepanekuga kavatsetaksegi seda põhimõtet ellu viia. *Kõige odavam, puhtam ja kindlam on energia siis, kui seda üldse ei kulutata. Energiatõhusus on üks kõige kulutõhusamaid vahendeid, mis aitab minna üle vähesse süsihappegaasiheitega majandusele ning luua majanduskasvu, tööhõive ja investeerimise võimalusi.*

2.2. Sellegipoolest, kui 2020. aastaks sätestati energiatõhususe eesmärgiks 20 %, siis 2030. aastaks analüüsiti mitmesuguseid eesmärgi (vahemikus 27–40 %). Kõige edasipüüdlikum oli Euroopa Parlamendi resolutsioon, milles nähti siduvaks eesmärgiks ette 40 %. Pärast tööhõive ja majanduskasvu, energiavarustuskindluse, kasvuhooonegaaside heite vähendamise, tervishoiu ja keskkonnaga seotud eeliste analüüsimist tegi komisjon ettepaneku seada siduvaks energiatõhususe eesmärgiks 30 %. Komitee leiab, et võttes arvesse seda suuremat eesmärki, on väga oluline analüüsida põhjalikult mõju, mida need energiatõhususe eesmärgid avaldavad muudes energiaga seotud seadusandlikes ettepanekutes kehtestatud eesmärkidele ning eelkõige ELi heitkogustega kauplemise süsteemile.

2.3. Nende tegutsemist nõudvate eesmärkide saavutamiseks peavad liikmesriigid, keda aitavad nende majandus- ja sotsiaalnõukogud, ning energiatarnijad ja -jaotajad võtma kasutusele põhimeetme, mille eesmärk on säästa aastas energiat 1,5 %. Komitee leiab, et ettepanek pikendada energiasäästukohustust pärast 2020. aastat on põhjendatud, säilitades selle tasemenähtena 1,5 % aastas ning kasutades selleks siduvaid mehhanisme ja alternatiivseid paindlikke meetmeid liikmesriikide tasandil säästukohustuste täitmiseks.

2.4. Uus lähenemisviis, mida komitee samuti toetab, pakub liikmesriikidele ja investoritele pikaajalist väljavaadet, et arendada oma investeerimisstrateegiaid ja -kavu eesmärgiga täita ELi tasandil kehtestatud eesmärk, viies riiklikul ja piirkondlikul tasandil ellu kohandatud poliitikasuundi ning saavutades seeläbi 2030. aastaks olulised eelised, eelkõige lõppenergia tarbimise vähenemine 17 % (võrreldes 2005. aastaga), majanduskasvu tugevnemine, mis väljendub SKP kasvus 0,4 %, elektrihindade kahanemine kodumajapidamiste ja ettevõtjate jaoks (161 eurolt 157 euronile megavatt-tunni kohta), uued äri võimalused, mis võimaldavad luua nõuetekohaseid (sobivaid) töökohti, saaste ja terviseohtude kontrolli all hoidmine (4,5–8,3 miljardi euro võrra väiksemate kuludega) ning energiapuuduse parandamine (gaasi impordi vähendamine 2030. aastal 12 %).

2.5. Komitee leiab, et olulised tegurid on energiaturu peamiste osalejate teavitamine, kodumajapidamiste ja tööstustarbijate varustamine asjakohase, selge ja kokkuvõtliku teabega nende tarbimise kohta ning tarbijate seaduspäraste õiguste tugevdamine mõõtmiste (arvestite kaugloetavus) ja arvete valdkonnas, sh soojusenergia puhul. Ei tohi unustada haavatavaid tarbijaid, kelle mugavuse ja elukvaliteedi tase peaks tänu energiarve vähenemisele tõusma.

2.6. Kuid haavatavate tarbijate kaitsmiseks on samuti vaja, et direktiiviga ei nõutaks tarbimise individuaalset mõõtmist riikides, kus on seaduses sätestatud, et eluaseme omanik katab üürniku energiakulud, eelkõige seepärast, et need üüriseadused motiveerivad omanikke tegema energiatõhusust suurendavaid remonditöid. Samuti tuleks rõhutada, et mõnes liikmesriigis on kehtivaid ELi õigusakte järgides alles hiljuti paigaldatud palju individuaalseid arvesteid, mille kasulik tööiga on palju pikem kui komisjoni kehtestatud tähtaeg aastal 2027, mil need tuleb välja vahetada kaugloetavate arvestite vastu. Nende arvestite väljavahetamist võivad ELi tarbijad pidada ebavajalikuks lisakuludeks ning seepärast tuleks seda vältida.

2.7. Komitee leiab, et esmatähtis on tugevdada energiatõhususe sotsiaalseid aspekte ning võidelda küttestuvõimetuse vastu, eeskätt haavatavate tarbijate puhul. ELi liikmesriigid peavad pöörama suuremat tähelepanu sotsiaalsetele meetmetele. Direktiivi elluviimine on heaolu tagamiseks hädavajalik.

2.8. Ei tohi unustada, et energiatõhususe eesmärgid on seotud kliimaeesmärkidega, sest mõlemaga soovitakse vähendada kasvuhoonegaaside heidet. See viib poliitikameetmeteni, mis aitavad suurendada uute tehnoloogiate kasutuselevõtmise määra ja kiirust. Nende tehnoloogiate tulemusena tekib energiasääst transpordi, tööstuse ja hoonete valdkonnas ning kodumajapidamistes. Viimaseks on direktiivi ettepaneku artikli 7 (tegelik energiasääst, konkreetset energiatõhususmeetmeid) kohaselt uued tehnoloogiad liikmesriikide jaoks majanduslikult tõhus viis, kuidas täita ELi heitkogustega kauplemise süsteemi riiklikke eesmärgid ning jõupingutuste jagamist käsitlevat otsust.

2.9. Praegu kehtivate energiatõhususe õigusaktide suhtes teeb Euroopa Parlament järgmised tähelepanekud: „**energiatõhususe direktiivi ei ole rakendatud nõuetekohaselt, kuid sellega luuakse raamistik energiasäästu saavutamiseks**“; „**konkureerivad õigusaktid takistavad keskkonnavalitsusi edusamme, tekitavad bürokraatiat ja suurendavad energiakulusid**“; „**energiavaldkonna õigusaktid peavad olema sidusamad**“; „**suurem energiatõhusus – rohkem töökohti ja suurem majanduskasv**“.

2.10. Selles kontekstis on komitee veendunud, et uues seadusandlikus ettepanekus energiatõhususe kohta võetakse arvesse käesolevat arvamust ning Euroopa Parlamendi väljapakutud meetmeid.

3. Konkreetsete märkused

3.1. Õiguslik alus, subsidiaarsus ja proportsionaalsus

3.1.1. Energiavaldkonna meetmete õiguslik alus on Euroopa Liidu toimimise lepingu artikli 194 lõige 2 ning direktiiv 2012/27/EL. Seega on direktiiv sobiv vahend kehtiva direktiivi muutmiseks.

3.1.2. Komitee leiab, et siiani ei ole energiatõhususe eesmärgid olnud võimalik saavutada muu hulgas seepärast, et liikmesriigid on selles valdkonnas tegutsenud iseseisvalt. ELi tasandil kooskõlastatud tegevus on järelikult vajalik, et soodustada tegevust liikmesriikides. Energiaprobleemid tekitavad poliitilisi, majanduslikke (siseturget, areng, investeerimist),

reguleerimine) ja sotsiaalseid (energiatarbimine, tariifiprobleemid, ebakindlus, tööhõive) küsimusi ning energiajulgeolekuga seotud probleeme. Lisaks ei tohi kõrvale jätta kliimamuutustega seotud probleeme.

3.1.3. Komitee toonitab vajadust täita subsidiaarsuse põhimõtet ning säilitada energiaallikate jaotuse ja sellega seotud meetmete pindlikkus, kui soovitakse saavutada 2030. aastaks sääst, mille **liikmesriigid vabatahtlikult eesmärgiks võtsid**.

3.2. *Rakendamine, järelevalve, hindamine ja aruandlus*

3.2.1. Hinnati erinevaid primaarenergia vähendamise määrasid, võttes võrdlusaluseks 2007. aasta, ning eesmärgi sõnastamiseks järgnes sellele primaar- ja lõppenergia tarbimise analüüs energiasäästu ja energiamahukuse seisukohast. Konsulteerimise tulemused näitasid, et enamik sidusrühmi pooldas seda, et 2030. aasta eesmärgiks seatakse 30 %.

3.2.2. Analüüsides tulenes, et eelistatud variandid on järgmised:

— seoses artikliga 7, milles käsitletakse energiasäästukohustust, eelistati varianti 3 (artikli 7 kehtivuse pikendamine kuni aastani 2030, lihtsustamine ja ajakohastamine);

— seoses artiklitega 9–11, milles käsitletakse mõõtmise ja arvete esitamisega seotud sätteid, eelistati varianti 2 (selgitamine ja ajakohastamine, sh teatavate sätete konsolideerimine, et tagada kooskõla energia siseturgu käsitlevate õigusaktidega).

3.2.3. Üks oluline järeldus puudutab sotsiaalset mõju: iga energiatõhususe valdkonnas tehtud 1,2 miljoni euro suurune investeering loob selles sektoris otseselt umbes 23 töökohta.

3.2.4. Kütteostuvõimetute inimeste küttekulude vähenemise suhtes, mida võimaldavad energiatõhususmeetmed, eeldatakse positiivset tulemust, mis võib aidata lahendada teatavad sotsiaalse tõrjutusega seotud probleemid.

3.2.5. Komitee tunneb heameelt, et direktiivi muutmise ettepanek mõjutab positiivselt VKEsid tänu konkreetsetele sätetele, toetusprogrammidele (energiaauditite kulude hüvitamise vahendid) ja stiimulitele, mille eesmärk on soodustada energiaauditite tegemist. Tänu hoonete renoveerimisele ning artikli 7 kehtivuse pikendamisele aastani 2030 pärast selle praeguse kehtivusaja lõppu saavad väikesed ehitusettevõtjad kasutada ärivõimalusi. Ka tarnijatega sõlmitavad energiatõhususe lepingud soosivad energiateenuseid osutavaid ettevõtjaid, kes sageli on VKEd.

3.2.6. Komitee leiab samal ajal, et energiatarbimise mõõtmise ja arvete esitamisega seotud meetmetel on kehtivate sätete suhtes selgitav ja ajakohastav mõju, et võtta arvesse soojusenergia tarbimise (küte, kliimaseadmed) kaugmõõtmisvahendite tehnoloogilist arengut. Lisaks hakkab energiatarbimisega seotud teave olema täpne, individuaalne ja sagedamini kättesaadav kooskõlas riiklike energiapoliitika meetmetega.

3.2.7. Ehkki selle kohaldamisega pikendatakse, ei tohiks kõnealusel ettepanekul olla olulist mõju liikmesriikide ametiasutuste eelarve- või halduskuludele, sest liikmesriikidel on juba asjakohased meetmed ja struktuurid kasutuses. Energiatõhususkohustuse kavade seotud kulu kantakse edasi lõpptarbijatele, kes saavad aga siiski kasu väiksematest energiaarvetest, sest nende energiatarbimine väheneb. Ettepanek ei mõjuta ELi eelarvet.

3.2.8. Uus energijuhtimine tagab paindliku ja läbipaistva analüüsi-, kavandamis-, aruandlus- ja järelevalvesüsteemi, mis põhineb riiklikel integreeritud energia ja kliimamuutuste kavadel. See võimaldab jälgida riiklike kavade elluviimist seoses nende energiatõhususe eesmärkide saavutamise ja ELi üldeesmärgi poole liikumise edusammudega. Selleks jälgitakse eelistatud variandiga kooskõlas olevaid edunäitajaid: nõuetekohane ülevõtmine ja rakendamine, kiirem edasimineku eesmärkide saavutamise suunas, ulatuslikum teave tarbijatele, halduskoormuse vähenemine ja parem aruandlus saavutatud kokkuvõtte kohta.

3.3. Tähelepanekud direktiivi muutmise ettepaneku konkreetsete sätete kohta

3.3.1. ELi tasandil asendati soovituslik eesmärk 27 % siduva eesmärgiga 30 %. Iga liikmesriik peab sätestama 2020. aastaks saavutatava riikliku energiatõhususe eesmärgi, mis põhineb lõpp- ja primaarenergia tarbimisel. Komisjon hindab edusamme, analüüsides kõiki esitatud eesmärke, et teha kindlaks ELi tasandi eesmärgi saavutamises toimunud edasimineku. Kui EL ei ole eesmärgi saavutamisel õigel teel, võib komisjon välja pakkuda asjakohaseid meetmeid. Hindamisprotsessi kirjeldatakse üksikasjalikult energialiidu juhtimissüsteemi raames.

3.3.2. Liikmesriigid peavad looma pikaajalised strateegiad, et mobiliseerida investeeringuid oma hoonete renoveerimiseks. Seda sätet sisaldav alajaotis viiakse energiatõhususe direktiivist üle hoonete energiatõhususe direktiivi. Komitee leiab, et hoonete energiatõhususe direktiiv on väga oluline vahend, mille abil saavutada eesmärgid, mille EL on endale võtnud, sest hooned tarbivad Euroopas kõige enam energiat (rohkem kui 40 % kogu lõppenergiast).

3.3.3. Komitee määratleb koostootmise põhimõtet kui elektri- ja soojusenergia üheaegset tootmist (kuuma vee, auru või jahutusvedeliku kujul) samas rajatises (auruturbiiniga generaator, sisepõlemismootoriga generaator vms). Ülitõhusa koostootmise eeldus on see, et koostootmisel tagatakse primaarenergia säästmine vähemalt 10 % ulatuses, võrreldes elektri- ja soojusenergia eraldi tootmisega. Vastupidiselt traditsioonilistele elektrijaamadele (kondensaatorjaamad), mis muundavad elektrienergiaks vaid 33 % primaarenergiast, on ülitõhusate koostootmisjaamade puhul muundamismäär kuni 90 %, sest need kaks protsessi, st elektri- ja soojusenergia tootmine ühendatakse.

3.3.4. Koostootmisel on suuri eeliseid: energiatõhusus, paindlikkus kütuse valikul, hõlbus käitamine ja hooldamine, ohutus, mugavus kliendi jaoks, väiksem kulu kogu tööea jooksul, väiksem kapitalikulu ja paindlikkus süsteemi kavandamisel.

3.3.5. Lisaks energia tootmisele sobivatest (väiksema süsinikdioksiidiheitega) allikatest ja energiatarbimise optimeerimisele võib elektrienergia salvestamine olla lahendus ettevõtjate jaoks, kes toodavad taastuvenergiat ja soovivad optimeerida tarbimist vastavalt oma vajadustele või kes soovivad oma kulusid vähendada, vähendades tarbimist tippajal, et eelistada pigem odavamalt elektrit väljaspool tippaega.

3.3.6. Komitee on nõus komisjoni käsitusviisiga seoses artikliga 7, mida muudetakse, et pikendada energiasäästukohustuse kestust 2030. aastani, säilitades eesmärgina 1,5 % sääst aastas. Meetmete elluviimisel saavutatud edu hinnatakse 2027. aastal ning seejärel iga kümne aasta järel, kuni ELi pikaajalised kliima- ja energiaeesmärgid 2050. aastaks loetakse täidetuks.

3.3.7. Komitee leiab, et mõõtmist ja arvete esitamist käsitlevate artiklite muutmine on kiiduväärne, sest selle raames täpsustatakse keskest allikast tarnitava kütte, jahutuse ja sooja tarbeveega seotud aspekte. Siiski ei tohi ELi õigusaktiga nõuda individuaalsete arvestite paigaldamist riikides, kus eluaseme omanik on seadusega kohustatud tasuma üürniku energiakulud (koguiüür, mis lepitakse kokku riigi järelevalvel toimuvate läbirääkimistega üürnike ja omanike organisatsioonide vahel). Gaasi tarbimise mõõtmise osas sätestatakse kohustus tagada lõpptarbijale individuaalne arvesti, mis näitab selgelt tema tarbimist.

3.3.8. Teave gaasi tarbimise kohta peab põhinema tegelikul tarbimisel, tagades süsteemi, mis võimaldab lõppkliendil oma arvestinäitu ise lugeda. Nähakse ette, et tarbimise ja arvete esitamisega seotud andmed tehakse energiateenuste osutajatele kättesaadavaks. Nõutakse, et elektrooniline arve oleks tarbijale selge ja arusaadav. Võttes arvesse väljapakutud parandusi, väljendab komitee soovi, et **liikmesriigid teeksid rohkem jõupingutusi, et leida nii sotsiaalsest kui ka majanduslikust seisukohast sobivad lahendused arvestite kulu probleemile (kes tasub arvesti kulu?).** See küsimus on väga oluline, tagamaks võrdsete energiale juurdepääsu tingimuste õiglase ja nõuetekohase kindlaksmääramise.

3.3.9. Energiasektoris on korduvalt nõutud, et vaadataks läbi lõppenergia tarbimisel põhinev primaarenergiategur energiasäästu suhtes, mida väljendatakse liikmesriikides kilovatt-tundides. Väljapakutud meetod ja uus tegur kujutavad endast suurt edasiminekut. Komitee tunneb heameelt, et primaarenergiategur on vaikinisi 2,0, jättes liikmesriikidele siiski vabaduse kohaldada erinevat koefitsienti, eeldusel et nad seda nõuetekohaselt põhjendavad. Energiasektoris ollakse mures tuumaenergiele kohaldatava ebasoodsa arvutusmeetodi pärast – siin peaks sobiv kohaldatav tegur olema 1 (kasutegur 100 %) sarnaselt sellele, mida kohaldatakse teistele energiaallikatele, millega ei kaasne süsinikdioksiidiheidet.

Brüssel, 26. aprill 2017

Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee
president
Georges DASSIS

Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee arvamus teemal „Ettepanek: Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv, millega muudetakse direktiivi 2010/31/EL hoonete energiatõhususe kohta“

[COM(2016) 765 final – 2016/0381 (COD)]

(2017/C 246/08)

Raportöör: **Baiba MILTOVIČA**

Kaasraportöör: **Isabel CAÑO AGUILAR**

Konsulteerimistaotlus	Euroopa Parlament, 12.12.2016 Euroopa Liidu Nõukogu, 21.12.2016
Õiguslik alus	Euroopa Liidu toimimise lepingu artikli 194 lõige 2
Vastutav sektsioon	transpordi, energeetika, infrastruktuuri ja infohiskonna sektsioon
Vastuvõtmine sektsioonis	11.4.2017
Vastuvõtmine täiskogus	26.4.2017
Täiskogu istungjärk nr	525
Hääletuse tulemus	157/0/1
(poolt/vastu/erapooletuid)	

1. Järeldused ja soovitused

1.1. Kõnealuse direktiivi ettepanekuga täiustatakse ja laiendatakse senist seadusandlikku tegevust, mille eesmärk on suurendada hoonete energiatõhusust. Direktiivi tulemuslikkust hinnatakse selle rolli järgi energialiidu põhieesmärkide saavutamisele kaasaaitamisel, kuid kuna see keskendub tehiskeskonnale, tuleb väga oluliseks pidada ka direktiivi panust sotsiaalsetesse ja majanduslikesse eesmärkidesse (eelkõige kütteostuvõimetuse vähendamine, sobiva hinnaga eluasemete kättesaadavuse säilitamine ja energiakulude vähendamise potentsiaal).

1.2. Komitee peab esmatähtsaks vajadust lisada direktiivi konkreetsemaid ettepanekuid, kuidas lahendada kütteostuvõimetuse probleemi. Direktiiv peaks andma selgemaid suuniseid selle kohta, mida peavad sisaldama kütteostuvõimetuse riiklikud määratlused, esitama alusmääratluse, millega võrreldes saab hinnata riiklike kavade käsitlusviisi terviklikkust, ning sätestama nõu andmise ja meetmete kooskõlastamise sõltumatu, tarbijatele keskendunud ühtse kontaktpunkti või ameti kaudu.

1.3. Komitee leiab, et liikmesriigid peavad oma riiklikes kavades kehtestama alternatiivses poliitikavalikus 3 (esitatud Euroopa Komisjoni kaasnevas mõjuanalüüsis) kirjeldatud suuremad eesmärgid, jäädes siiski poliitikavaliku 2 seadusandliku käsitlusviisi piiridesse, sest valik 2 on direktiivis esitatud muudatuste alus. See on vajalik, et luua pikaajaline liikumissuund Pariisi kokkuleppega püüeldava eesmärgi suunas.

1.4. Komitee soovib kõnealuse direktiiviga toetada riiklike renoveerimisstrateegiaid nii, et lisatakse nõue pakkuda välja konkreetseid valdkondlikke eesmärgi ja edusammude mõõtmise võrdlusmetoodika. Samuti tuleb kehtestada selged suunised, kuidas saavutada üldkasutatavate ja ärihoonete renoveerimisel energiatõhususe miinimumtasemed.

1.5. Direktiivis ei ole kasutatud ära võimalust edendada keskkonnahoidlikke hüpoteeklaene, taastuenergiaga seotud kaugküttesüsteeme, elu- ja ärihoonetes energia salvestamise meetmeid, paremaid paigaldajate ja renoveerijate koolitamise kavasid ega muid tehnilisi, rahalisi või fiskaalmeetmeid, mis toetaksid hoonete suuremat energiatõhusust. Kuigi neid meetmeid toetatakse muude õigusaktidega, on kõnealusel direktiivis kasutatud tagasihoidlik käsitlusviis õigustatud ainult siis, kui see soodustab paindlikkust ja julgustab võtma kaugeleulatuvaid meetmeid. Komitee nõuab tungivalt, et komisjon jälgiks tähelepanelikult direktiivi rakendamist ja tulemuslikkust ning oleks valmis viivitamatult tegutsema juhtimismääruse ettepaneku raames uuendamise ja muutmise mehhanismi kasutamisel.

1.6. Suuremaid jõupingutusi on vaja teha liikmesriikide energiamärgiste arvutusmeetodite võrreldavuse suurendamiseks, mis omakorda muudaks teostatavamaks energiamärgiste omavahelise võrdlemise.

1.7. Tuleb teha ettepanekuid, kuidas motiveerida erasektori ja mittemunitsipaalsete sotsiaalkorterite üürileandjaid rohkem investeerima vanema omandi renoveerimisse.

1.8. Üldine ettepanek võtta kasutusele arukusnäitaja ei pea hõlmama mitte ainult hoones viibijate suutlikkust hinnata energiatõhusust, vaid ka suutlikkust kontrollida ja hõlbustada oma taastuenergia tootmist ja tarbimist ning vähendada energiaarveid.

1.9. Komitee kutsub eelkõige üles tunnistama kohalike omavalitsuste suutlikkust soodustada ja koordineerida energiatõhususe programme ning märgib, et selles kontekstis pakub aina suuremaid võimalusi linnapeade pakt.

1.10. Komitee rõhutab vajadust soodustada hoonete ehitamist ja renoveerimist – see on majandusharu, kus VKEd pakuvad 83 % töökohtadest (OECD, „*Small Businesses, Job Creation and Growth*“).

1.11. Komitee märgib, et hoonete energiatõhusust on võimatu suurendada ilma innovatsioonita. EL on kaotamas oma juhtpositsiooni asjaomastes vähese CO₂-heitega energiatehnoloogiates ning pakub tänapäeval alla 15 % sektori töökohtadest. On vaja teha jõupingutusi koolituses, et teha kohandusi neis väga suure spetsialiseerumise astmega sektorites vajatavates oskustes.

1.12. Algatus „Arukate hoonete arukas rahastamine“ ja võimalus siduda see Junckeri kava eesmärkidega on positiivne samm, mille üle komitee heameelt tunneb.

2. Sissejuhatus

2.1. Direktiiv on osa paketist „Puhas energia kõikidele eurooplastele“, mis on mõeldud energialiidule sisu andmiseks ning teadlikkuse ja arusaamise suurendamiseks sellest, et üleminek puhtale energiale on tuleviku majanduskasvu allikas. Energiakasutus hoonetes moodustab 40 % kogu ELi energiatarbimisest. Energiatõhususe suurendamisel tehakse nii uute hoonete ehitamisel kui ka renoveerimisel jätkuvalt märkimisväärsed edusamme. Osaliselt on seda soodustanud 15 aastat seadusandlikku sekkumist ELi tasandil, kuid on veel märkimisväärsed võimalusi parandada energiatõhusust ja luua muud kasulikku sotsiaalset mõju.

2.2. Hoolimata tehnilistest edusammudest, asjakohasest lisateabest ja kättesaadavate avaliku sektori rahaliste vahendite kasutamisest finantsinstrumentide kaudu, ei ole olemasolevate hoonete puhul toimunud märkimisväärselt paranemist – 75 % hoonetest ELis ei ole ikka veel energiatõhusad.

2.3. Ülemaailmne kliimamõju ja püüe konsolideerida Euroopa energiapoliitikat on muutnud kõnealuse küsimuse pakilisemaks, kuid mõni põhjaneva tähtsusega keeruline küsimus on jätkuvalt lahendamata ning oleks võinud oodata suuremaid edusamme. Selliste meetmeteta on väga raske saavutada 2030. ja 2050. aasta kliima- ja energiaeesmärke. Hoonetes oleks võimalik vähendada energiatarbimist 5–6 % ja CO₂-heidet ligikaudu 5 %. Kuna aastast renoveeritakse/ täiustatakse aga ainult 0,4–1,2 % olemasolevatest hoonetest, on selge, et protsesse on vaja kiirendada.

2.4. Kõnealuse direktiiviga muudetakse samateemalist 2010. aasta direktiivi, mis on omakorda 2002. aasta direktiivi uuesti sõnastatud tekst. 2010. aasta uuesti sõnastamisega tehti 2002. aasta teksti väga olulisi muudatusi. Eelkõige tunnistati energiatõhususe kasvavat tähtsust tehiskeskonna jaoks ja poliitikaeesmärkidele kaasaaitamisel, võeti arvesse tehnilistes teadmistes tehtud edusamme, tehes kohandusi kaheksa aasta jooksul omandatud praktiliste kogemuste valguses, ning rõhutati eluliselt tähtsat vajadust reguleerida ja parandada liikmesriikide käsitlust nendes küsimustes.

2.5. Praeguse muutmise ettepanekuga, mis on küll tunduvalt lühem kui varasem direktiiv, kasutatakse sama lähenemist. Eelkõige nähakse sellega ette pikaajaliste hoonete renoveerimise strateegiate integreerimine ja hoonetes aruka tehnoloogia kasutamine ning ühtlustatakse olemasolevaid eeskirju. See lähtub 2010. aasta direktiivi laiaulatuslikust hindamisest ja võimalike edasiste tegevussuundade üksikasjalikust mõjuhinnangust. Suurt mõju avaldav valik, s.o poliitikavalik 3, lükati peamiselt lühiajaliste kulude, subsidiaarsusele avalduva mõju ja poliitilise reaalsuse kaalutlustel tagasi potentsiaalsete saavutuste madalama taseme ehk poliitikavaliku 2 kasuks.

2.6. Siiski soovivad kõik sidusrühmad saavutada kaugeleulatuvaid edusamme. Kõnealune sektor annab otseselt tööd 18 miljonile inimesele ja moodustab ligikaudu 9 % ELi SKPst. Tänapäeva ülesanne on viia taskukohasus ning elu- ja ärihoonete turu nõudmised tasakaalu sotsiaalsete ja kliimaalaste eesmärkidega.

3. Komisjoni ettepaneku põhisisu

3.1. Direktiiv koosneb reast muudatustest, millega tugevdatakse direktiivi 2010/31/EL kehtivaid sätteid ja lihtsustatakse selle teatud aspekte. Põhipunktid on järgmised.

- „Hoone tehnosüsteemide“ määratlust laiendatakse, et hõlmata arukate hoonete tehnoloogia aspekte ja elektritranspordi sätteid.
- 2012. aasta energiatõhususe direktiivi sätte pikaajaste riiklike renoveerimisstrateegiate kohta tuuakse üle kõnealusesse direktiivi.
- Liikmesriike kohustatakse koostama selgete vahe-eesmärkide ja meetmetega tegevuskava oma riigi olemasolevate hoonetega seotud CO₂-heitkoguste vähendamise pikaajalise, aastaks 2050 seatud eesmärgi saavutamiseks, püstitades seejuures konkreetsed vahe-eesmärgid aastaks 2030. See aitab kaasa ka kütteostuvõimetuse leevendamisele.
- Investeerima julgustatakse sättega, mille kohaselt peavad liikmesriigid koondama projekte ja vähendama projektide riske, võimaldama avaliku sektori rahastamisel võimendada erasektori rahastamist ning tegelema nende murettekitavate valdkondadega, mida turg ei reguleeri.
- Liikmesriigid võivad sätestada nõudeid, millega tagatakse mitteelehoonete varustatus hoone automaatika- ja juhtimissüsteemidega.
- Liikmesriigid võivad sätestada nõudeid, millega tagatakse tsentraliseeritud tehnosüsteemidega eluhoonete varustatus pideva elektroonilise jälgimise ja tõhusate juhtimislahendustega, millega tagatakse energia optimaalne tootmine, jaotamine ja kasutamine.
- Liikmesriigid kehtestavad mitteelehoonete ja tsentraliseeritud tehnosüsteemidega eluhoonete puhul vajalikud meetmed, millega nähakse ette kliimaseadmete ligipääsetavate osade korrapärane ülevaatus.
- Sätte, mille kohaselt liikmesriigid peavad andma hoonete omanikele või üürnikele teavet energiamärgiste ja nende otstarbe ja eesmärkide kohta ning kulutõhusate hoone energiatõhususe suurendamise viiside kohta.
- Kehtestatakse sätteid, millega tagatakse, et elektrisõidukite laadimispunktide (või taristukaablite) paigaldamine on suure osa uute hoonete ja väiksema osa renoveeritavate hoonete puhul kohustuslik.

- Hoonete tehnosüsteemide muutused salvestatakse, neid hinnatakse ja need tehakse kättesaadavaks.
- Olemasoleva hoonete energiatõhususe teabe täiendamiseks tehakse ettepanek töötada välja nn arukusnäitaja.
- Luuakse konkreetne seos hoonete renoveerimiseks saadaolevate finantsmeetmete ja saavutatava energiatõhususe taseme vahele.

4. Üldised ja konkreetsed märkused

4.1. Komitee väljendab heameelt jätkuva hoonete energiatõhususele keskendumise üle, kuid tunneb iseäranis muret selle pärast, et kütteostuvõimetust, mida komitee on oma eelmistes arvamustes ⁽¹⁾ käsitlenud ja mida peetakse üldiselt suureks sotsiaalseks probleemiks, ei käsitleta direktiivis piisavalt.

4.2. Vaja on laiemat ja kaugeleulatuvamat käsitlusviisi. ELi juba kehtestatud heitkoguste vähendamise ja energiatõhususe eesmärgid ning kaugeleulatuvate eesmärkidega Pariisi kokkuleppe jõustumine 2016. aasta oktoobris nõuavad tugevamaid meetmeid, eriti kuna eelmiste ettepanekute varasem ebapiisav järgimine näitab, et hooned on jätkuvalt problemaatiline valdkond.

4.3. Komiteel on kõhklusi kõnealuse õigusakti muutmise alusena poliitikavaliku 2 (nagu mõjuhindangus sätestatud) valimise suhtes. Kuigi poliitikavalikuga 3 kaasneks kohustuslike meetmete selline tase, mis ületab märkimisväärselt kulutõhusust ja millega komitee seetõttu nõustuda ei saa, on selge, et poliitikavaliku 3 – millel on kliima, energiatõhususe ja sotsiaalsetele eesmärkidele 2–3 korda suurem mõju – oluliselt edasipüüdlikumad eesmärgid on tõenäoliselt vajalikud selleks, et luua pikaajaline liikumissuund Pariisi kokkuleppega püüeldava eesmärgi suunas. Järelikult peavad liikmesriigid oma riiklikes kavades kehtestama alternatiivses poliitikavalikus 3 (esitatud Euroopa Komisjoni kaasnevas mõjuanalüüsis) kirjeldatud suuremad eesmärgid, jäädes siiski poliitikavaliku 2 seadusandliku käsitlusviisi piiridesse.

4.4. Hiljutine liikmesriikide hoonete renoveerimise strateegiate analüüs oli üldiselt positiivsete tulemustega (Teadusuuringute Ühiskeskus, „Synthesis Report on the assessment of Member States' building renovation strategies“, 2016). Seda valdkonda käsitletakse energiatõhususe direktiivis, kuid praegu ei ole ühtset standardit selle kohta, mis on renoveerimine. Oleks kasulik lisada hoonete energiatõhususe direktiivi nõue pakkuda välja konkreetsed sektoripõhised eesmärgid ja täiustuste mõõtmise viitemetoodika koos kvalifitseerumiskünnisega, millest alates renoveerimist toetatakse. Lisaks sellistele eesmärkidele peaksid olema kehtestatud selged suunised, kuidas saavutada üldkasutatavate ja ärihoonete renoveerimisel energiatõhususe miinimumtasemed.

4.5. Direktiiviga laiendatakse nõuet luua riiklik energiamärgiste andmebaas. Sellega seoses oleks kasulik luua ELi tasandi avalikult kättesaadav andmebaas, mis sisaldab anonüümseks muudetud riiklikke andmeid riiklike renoveerimisstrateegiate kohta ja mida võiks siduda energialiidu juhtimise määruks pakutud e-aruandluse platvormiga. Sellega seoses peaks direktiivis olema kindlaid suuniseid arvutusmeetodite võrreldavuse kohta, mis omakorda muudaks teostatavamaks energiamärgiste omavahelise võrdlemise.

4.6. Kuigi ei ole mingit põhjust, miks riiklikud kavad ei peaks seda valdkonda hõlmama, ei ole direktiivis ettepanekuid edasiste viiside kohta, kuidas innustada erasektori ja mittemunitsipaalsete sotsiaalkorterite üürileandjaid investeerima vanema omandi renoveerimisse. Kui üürikuud maksavad energiaarveid otse, ei näe üürileandjad sageli hoone energiatõhususe suurendamises enda jaoks kaubanduslikku väärtust. Üürielamute sektor moodustab mõnes riigis arvestatava osa elamutest. Hoonete energiatõhususel on oluline mõju sobiva hinnaga eluasemete kättesaadavusele ja kütteostuvõimetusele ning seepärast on renoveerimist toetavate rahastamisvahendite kättesaadavus väga oluline. Enamasti on omavalitsustsüsteemidel, üürileandjate ühendustel ja omanikel õigus saada laenu kompleksse korterelamu energiatõhususe suurendamiseks. Sellest hoolimata on keelava loomuga rahastamis- ja lepingutingimused ja juurepääs krediitidele paljudele inimestele takistuseks.

⁽¹⁾ ELT C 341, 21.11.2013, lk 21, ELT C 424, 26.11.2014, lk 64, ELT C 82, 3.3.2016, lk 22, ELT C 34, 2.2.2017, p 78.

4.7. Meede, mida direktiivis tuleks toetada, on keskkonnahoidlike hüpoteeklaenu edendamine. Samuti on oluline hõlbustada parimate tavade kohaselt toimuva väikesemahulise renoveerimise ja energiatõhususe programmide rühmitamist suurematesse raamistikesse, et saaks kasutada rahastamispakette.

4.8. 2016. aasta kütte- ja jahutusstrateegias (COM(2016) 51 final) pöörati eritähelepanu eelistele, mida on võimalik saavutada taastuvenergiaga seotud kaugküttesüsteemide renoveerimise ja asendamise kavade abil. Kaugkütet ja linnapõhiseid lahendusi käsitatakse üldiselt ehitussüsteemi taristu komponendina ja seepärast on selleks, et neid linnaplaneerimises kajastada, vaja eraldi julgustamist selge seisukohavõtuga kõnealuses direktiivis.

4.9. Tuleb märkida, et kliima- ja energiaeesmärgid on seotud vähese CO₂-heitega energiatehnoloogiatega ja keskkonnasäästlikumate hoonetega, mis peavad vastama energiatõhususe eesmärkidele. Need sõltuvad aina enam peamisest progressi võimaldavast tehnoloogiast kõrgtehnoloogiliste materjalide (värvilised metallid, teras, klaas, plast jne) valdkonnas ning ilma innovatsioonita on hoonete energiatõhususe suurendamine võimatu. Ligikaudu 5 % tänapäeval toodetavatest kõrgtehnoloogilistest materjalidest kasutatakse vähese CO₂-heitega energiatehnoloogia ja keskkonnasäästlikumate hoonete jaoks ning need turud arenevad kiiresti.

4.10. Sellises olukorras on EL kaotamas juhtpositsiooni vähese CO₂-heitega energiatehnoloogiates ning pakub tänapäeval alla 15 % sektori töökohtadest (ligikaudu 1,1 miljonit otsest ja kaudset töökohta). Sellise tehnoloogia jaoks vajalike kõrgtehnoloogiliste materjalide valdkonnas seisab EL silmitsi ka kasvava ülemaailmse konkurentsiga ning ilma asjakohase tehnoloogilise tõuketa ja turunõudluse poliitikata liiguvad innovatsioon ja tootmine EList jätkuvalt väljapoole. Samuti ei tohi unustada neis väga suure spetsialiseerumise astmega sektorites vajatavate oskuste õpetamist.

4.11. Komitee toetab elektritranspordi arengut CO₂ heitkoguste vähendamiseks majanduses, kuid kahtleb vajaduses nii paljude üksikaskjade järele ning nende meetmete mõjus elu- ja ärihoonete taskukohasele hinnale ja avaliku sektori asutuste otsustusvabadusele elektritranspordi edendamisel. Kuigi seda mainitakse seletuskirjas, ei käsitleta direktiivis täpsemalt energia salvestamist kui veel ühte olulist ja täiendavat valdkonda, olgugi et see on tõenäoliselt kiiresti arenev ja taskukohane tehnoloogia.

4.12. Samuti loob kasv, mida on näha detsentraliseeritud taastuvenergia tootmises, võimalusi integreerida gaasivõrgust väljaspool asuvate hoonete energiatõhususe meetmeid ning liikuda kütte ja jahutuse valdkonnas taastuvate energiaallikate poole. Seda tuleks otseselt edendada.

4.13. Muudatused, mis on seotud arukate üldkasutatavate, äri- ja eluhoonete osas kohustuste võtmisega, on suhteliselt tagasihoidlikud ning peaksid olema konkreetsemad ja laiaulatuslikumad.

4.14. Ettepanek kehtestada arukusnäitaja, et mõõta hoone suutlikkust kasutada oma toimimise ja elektrivõrguga suhtlemise optimeerimiseks info- ja kommunikatsioonitehnoloogiat ning elektroonilisi süsteeme, vajab veelgi laiendamist, kuid komitee kiidab selle põhimõtte heaks. Eesmärk peaks olema töötada välja läbipaistev ja sisukas näitaja, mis lisab energiamärgisele väärtust, kuid ei loo põhjendamatu andmekogumise või analüüsimise koormust. Selline näitaja ei pea näitama mitte ainult hoones viibijate suutlikkust hinnata energiatõhusust, vaid ka suutlikkust kontrollida ja hõlbustada oma taastuvenergia tootmist ja tarbimist ning vähendada energiaarveid.

4.15. Kütteostuvõimetus on probleem, mida tuleks lahendada vahe-eesmärkide kehtestamisega, millega selgitatakse välja olemasolevate hoonetega seotud CO₂-heite vähendamisel tehtud edusammud. Siiski ei ole direktiivis toetatavat poliitikaraamistikku, millega töötada välja kulutõhus käsitusviisi küttevõimetus enda kohta, mille üks põhjus on energiakulukad eluhooned. Komitee on veendunud, et see võiks olla kõnealuse direktiivi pädevuses, ning soovib lisada sellel teemal uue paketi muudatusettepanekuid, mis on seotud 2012. aasta direktiivi asjaomaste artiklitega. See toetaks energialiidu juhtimise määruse ettepanekus esitatud nõudeid liikmesriikidele hinnata ja täpsustada poliitikat, meetmeid ja tegevust küttevõimetusega tegelemiseks.

4.16. Seepärast soovib komitee esitada direktiivis kriteeriumid selle kohta, mida peaks sisaldama kütteostuvõimetuse alusmääratlus, ning pakkuda välja ka oma alusmääratlus. Liikmesriigid ei oleks kohustatud seda määratlust oma riigis kasutusele võtma, kuid see näitaks, milliseid kriteeriume riiklike energia- ja kliimakavade edusammude hindamisel kasutatakse. Selline määratlus on võimaldanud mõnel riigil tuvastada edusamme või nende puudumist kütteostuvõimetuse vähendamisel, kuid komitee tunnistab, et probleemi mitmetahuline olemus võib nõuda konkreetsete riigipõhiste tegurite esmatahtsaks seadmist.

4.17. Seepärast kutsub komitee liikmesriike üles võtma kütteostuvõimetuse osas vastu täielikult kooskõlastatud käsitlusviisi, sh arusaam, milline on lisaks energiatõhusatele hoonetele ka finantsmeetmete (sh sotsiaalsed tariifid ja vaesuse leevendamise meetmed), tarbijate tarnija- ja tariifivaliku alase nõustamise ning lihtsatest energiasäästuvõimalustest teavitamise roll ja kasulikkus. Tõhususe ja tulemuslikkuse maksimaalseks suurendamiseks on tingimata vaja, et nõu antaks ja meetmeid kooskõlastataks sõltumatu, tarbijatele keskendunud ühtse kontaktpunkti või ameti kaudu.

4.18. Komisjoni mitmesugused sõltumatud uuringud ja aruanded on näidanud erinevat kiirust ja tulemuslikkust, millega liikmesriigid hoonete energiatõhususe direktiivi rakendavad. Probleemid on järgmised.

- Ülevõtmise ja tõlgendamise probleemid, mille käsitlemist jätkab komisjon jõustamismehhanismide abil. Mitu liikmesriiki peavad aktiivsemalt tunnistama seda, et hoonete energiatõhusus on energia- ja kliimaeesmärkide ning riiklike renoveerimisstrateegiade jaoks kesksel kohal. Komitee julgustab energeetika peadirektoraati säilitama oma tähelepanelikku järelevalvet rakendamise üle ja jätkama kiiret tegutsemist rikkumismenetluste käivitamisel.
- Energiamärgiste kvaliteet ja võrreldavus. Kasulik oleks konkreetset ühtlustada kvalifitseeritud ekspertidele ja sertifitseerijatele esitatavad ELi nõuded ning võtta kasutusele energiamärgiste kvaliteedikontrollid. Tervitatav oleks ka energiamärgiste arendamine nii, et need pakuksid veel enam tehnilist teavet ja soovitusi täiustuste tegemiseks.
- Komitee märgib, et direktiivi meetod seada rahalised stiimulid sõltuvusse energiamärgistest võimaldab rahalisi stiimuleid maksta ainult tagantjärele, sest makse sõltub võrdlusest, milline oli olukord „enne“ ja „pärast“ energiamärgist. See on energiatõhususe mõistes kahjulik, sest toetustest sõltuvad renoveerimised toimuvad vaid siis, kui omanik on enne renoveerimise alustamist toetuse saamises kindel.
- Euroopa struktuuri- ja investeerimisfondide ning täpsemalt ühtekuuluvuspoliitika vahendite kasutamine. Euroopa Regionaalarengu Fondi alusel suunatakse kõigis sektorites miinimumprotsent rahalistest vahenditest üleminekule vähese CO₂-heitega majandusele, kuid nende vahendite kasutamine hoonete energiatõhususe suurendamiseks erineb liikmesriigiti suuresti. On olemas selged tõlgendamissuunised, kuid on vaja veelgi enam julgustada inimesi neid vahendeid kasutama.
- Asjakohase tehnilise koolituse toetamine hoonete renoveerimise valdkonnas, eeskätt VKEde seas, kes moodustavad üle 90 % Euroopa ehitusettevõtjatest.

4.19. Komitee märgib, et 2014.–2020. aasta programmitöö perioodil on Euroopa struktuuri- ja investeerimisfondidele ja eriti ühtekuuluvuspoliitika vahenditele nähtud ette oluline osa hoonete renoveerimisel ja ehitamisel. Praegu on palju takistusi, mis tuleb ületada, peamiselt piiratud juurdepääs rahastamisele, suured algkulud, suhteliselt pikad tasuvusajad, säästva energia investeeringutega seonduv suurem tajutud krediidirisk, kinnisvaraomanike konkureerivad prioriteedid jne (Euroopa Komisjon „*Technical guidance – Financing the energy renovation of buildings with Cohesion Policy funding*“). Algatus „Arukate hoonete arukas rahastamine“ on positiivne samm, mis aitab osaliselt neid probleeme lahendada ning pakub ka võimalust kasutada Junckeri kava eesmärke, et selles valdkonnas rohkem investeeringuid soodustada.

4.20. Seda arvestades on kohalike omavalitsuste jaoks õigete prioriteetide ja vastutusalade kehtestamine oluline selle tagamiseks, et olemasolevate programmivahendite kasutamisega saavutatakse maksimaalne mõju, et minna kaugemale liikmesriigi tasandil kehtestatud miinimumnõuetest (nt energiatõhususe nõuded, energiaauditid jne), ning pakutava rahastamise tase peab kasvama koos eesmärkide tasemega.

4.21. Komitee toob sellega seoses esile ennekõike linnapeade pakti võimalused. Nüüd, kui kaasatud on enam kui 7 000 omavalitsusüksust, võtavad paktis osalejad endale kohustuse võtta vajalikud energiatõhusust ja taastuenergiat edendavad meetmed, võttes vastu säästva energia tegevuskavad. Enamikku meie tehiskeskkonnast hõlmavate linnade mobiliseerimine on kohalik algatus, millel on ülemaailmne mõju.

4.22. Enamik ehitustööstuse sidusrühmi ning nii elu- kui ka ärihoonete omanike ja üürnike esindajad on direktiivi eesmärgid üldiselt heaks kiitnud. Siiski on energiatõhususe valdkonnas juba saavutatud edu jätkumiseks vaja koostöö, dialoogi ja positiivse suhtluse õhkkonda.

Brüssel, 26. aprill 2017

Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee
president
Georges DASSIS

Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee arvamus teemal „Ettepanek: Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv taastuvatest energiaallikatest toodetud energia kasutamise edendamise kohta (uuesti sõnastatud)“

[COM(2016) 767 final – 2016/0382 (COD)]

(2017/C 246/09)

Raportöör: **Lutz RIBBE**

Kaasraportöör: **Stefan BACK**

Konsulteerimistaotlus	Euroopa Parlament, 1.3.2017
	Euroopa Ülemkogu, 6.3.2017
Õiguslik alus	Euroopa Liidu toimimise lepingu artikkel 194
Vastutav sektsioon	transpordi, energeetika, infrastruktuuri ja infoühiskonna sektsioon
Vastuvõtmine sektsioonis	11.4.2017
Vastuvõtmine täiskogus	26.4.2017
Täiskogu istungjärk nr	525
Hääletuse tulemus	108/1/2
(poolt/vastu/erapooletuid)	

1. Järeldused ja soovitused

1.1. Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee kiidab heaks taastuvatest energiaallikatest toodetud energia kasutamise edendamist käsitleva läbivaadatud direktiivi esitamise. Taastuvenergia kasutamise edendamisel on koos teiste nn talvepaketi ettepanekutega otsustav roll selles, et saavutada Euroopa energialiidu eesmärgid, ELi kliimaeesmärgid ning samuti eesmärk saada taas maailmas taastuvenergia valdkonna liidriks. Taastuvenergia osakaal energia lõpptarbimises peab aastaks 2030 olema 27 %.

1.2. Kliimaeesmärkide saavutamisel ja impordisõltuvuse vähendamisel on 27 % eesmärgil vaid piiratud teabeväärtus. 27 % eesmärki tuleb käsitleda seoses teiste CO₂-heite vähendamise meetmetega (nt tõhususe suurendamine) ja seepärast võib sellest tõepoolest piisata, iseäranis kui liikmesriikide juhtimisvaldkonna eeskirjadega kaasneb tõesti see, et vajadusel võetakse lisameetmeid. Kui vaadelda kõnealust eesmärki koos püüdlusega täita taastuvenergia valdkonnas ülemaailmset liidrirolli ning mõelda, et ilma direktiivi läbivaatamiseta jõutaks komisjoni sõnul 2030. aastaks taastuvenergia 24,7 % osakaaluni energia lõpptarbimises, siis on õigustatud küsimus, kas see eesmärk on piisavalt kaugeleulatuv.

1.3. Vaatamata energialiidu pakutud juhtimissüsteemi kavandamis- ja seiresätetele avaldab komitee veel kord kahetsust selle üle, et puuduvad kohustuslikud riiklikud eesmärgid.

1.4. Komitee toetab põhimõtteliselt eesmärki, et taastuvenergia peab turuga kohanema. Ükskõik kas fossiil-, aatomi- või taastuvenergia allikate tähtajatut toetamine ei tule komitee jaoks mitmel põhjusel kõne alla.

1.5. Taastuvate energiaallikate viimine energiaturule saab aga edukas olla ainult siis, kui kõigile energiaallikatele luuakse ühesugused lähtetingimused. Asjaolu, et taastuvenergia vajab praegu veel riigiabi, tuleneb suures osas sellest, et traditsiooniline elektritootmine saab väga suuri subsidiume. Seepärast on tungivalt vajalik, et kõrvaldataks kõik moonutused, mis praegu taastuvenergiat kahjustavad, näiteks energia maksustamise ja heitkogustega kauplemise süsteemi

kombinatsiooni kaudu, kuhu on hõlmatud kõik väliskulud (vt EMSK arvamus „Hoonete energiatõhususe direktiivi muutmise“ – ELTs veel avaldamata). Komitee rõhutab, et sellega tohivad tarbijatele ja ettevõtetele kaasneda üksnes vähimad võimalikud lisakulud.

1.6. Uus energiapoliitika peaks keskenduma kolmele olulisele d-le: detsentraliseerimine, digiteerimine ja demokratiseerimine. Taastuvad energiaallikad nõuavad ka uue turukorralduse rakendamist, mis vastab taastuvenergiast saadud elektri tootmise detsentraliseeritud struktuurile.

1.7. Komitee toetab komisjoni kavandatud detsentraliseeritud ja nutikate turustruktuuride arendamist, kuid nõuab siiski, et palju tõhusamalt rakendataks komisjoni sõnastatud nõudmist asetada tarbijad ja kodanikud Euroopa energiapoliitika keskmesse. Uute nutikate turustruktuuride arendamine võib vallandada murrangulise potentsiaali – mis komisjoni sõnul peitub energiasüsteemi ümberkujundamises – sellisel viisil, mis suurendab sotsiaalset ja piirkondliku kasu.

1.8. Komitee toetab tootva tarbija tunnustamist olulise osalejana uuel energiaturul. See on samm energiademokraatia suunas suurte ja väikeste tarbijate, samuti kodanike võimestamise kaudu. Ettepanekus neile pakutavad võimalused tähendavad küll praeguse olukorraga võrreldes teatud edusamme, kuid need ei ole mitte mingil juhul piisavad, nt mis puudutab kohtulikult kaitstavat õigust pääseda ligi riiklikele teenustevõrkudele/riiklikele elektrivõrkudele ja neid kasutada. Seepärast saab kõnealust ettepanekut pidada üksnes esimeseks etapiks pikal teel selle poole, et jõuda tootvale tarbijale suunatud turgude tegeliku sotsiaalse, majandusliku ja piirkondliku potentsiaali ärakasutamiseni.

1.9. Komitee rõhutab nutikate võrkude kiire loomise ja väljakujundamise tähtsust selleks, et tagada stabiilne ja turvaline energiavarustus, sektorite ühendamine elektrist soojusenergia ja elektrist gaasi tootmise süsteemide ning elektrisõidukite võrku integreerimise kaudu ka mikrotasandil, võimaldades sujuvat vastastikust kauplemist, mis lubaks tootvatel tarbijatel täielikult osaleda elektriturul võrdsetel tingimustel.

1.10. Digiteerimine võib anda tootvatele tarbijatele võimaluse osaleda mitte üksnes taastuvates energiaallikatest elektri tootmises, vaid ka sellega kauplemises. Seepärast soovib komitee tungivalt kehtestada vastav positiivne õigus.

1.11. Kuigi põhjendustes mainitakse taastuvate energiaallikate, sh bioenergia (k.a alternatiivkütus), potentsiaali piirkondlikule majandusele, ei võeta seda õigusakti tegelikult arvesse. Puudub vastav strateegia, mis ühendaks taastuvad energiaallikad ja piirkondliku majandusarengu. Samuti ei tunnustata linnade, kohalike omavalitsuste, piirkondade ja VKEdes suurt tähtsust taastuvenergiaga ülemineku eestvedajatena.

1.12. Võimalikuks saanud uus seos energiapoliitika ja piirkondliku arengu vahel ei ole oluline mitte ainult piirkondliku majanduse jaoks. Kohalike sidusrühmade osalemine detsentraliseeritud energiaprojektides on oluline ka tunnustuse saamiseks: see, kas tuulepark kuulub rahvusvahelisele börsivälistesse ettevõtetele investeerivale fondile või kohalikele sidusrühmadele, ei pruugi olla oluline kliimakaitse või energiapuuloleku jaoks, kuid see on keske tähtsusega selleks, et avalikkus selle tuulepargi heaks kiidaks.

1.13. Kütteostuvõimetus on sotsiaalne probleem, millega tuleb tegeleda sotsiaalpoliitika raames. Komitee juhib siiski tähelepanu seni kasutamata potentsiaalile, mida pakuks taastuvatest energiaallikatest soojuse ja elektri tootmise, energia säästmise, koormuse ümberpaigutamise ja tootva tarbimise kombinatsioon kõnealuse probleemi lahendamiseks. See eeldab, et leitakse lahendused algsete investeeringute rahastamiseks, nt Euroopa Sotsiaalfondi või investeerimisrahastute kaudu, ning süstemaatilise poliitilise lähenemisega kõrvaldatakse takistused kapitalile ligipääsul. Igal Euroopa kodanikul ja tarbijal peaks olema võimalus saada tootvaks tarbijaks.

1.14. Direktiivi ettepaneku pealkiri viitab taastuvate energiaallikate kasutamise edendamisele, kuid ettepaneku tekstis ei kirjeldata mitte ühtegi konkreetset toetusvahendit. Ent asjaomased selged reeglid on investeerimiskindluse loomiseks vältimatud. Seepärast on vaja spetsiaalset, selget ja täpselt kehtestatud toetuskava kodanike energiakogukondadele ja tootvatele tarbijatele. Seetõttu nõuab komitee kehtivate riigiabi rakenduseeskirjade läbivaatamist eesmärgiga tagada võimalikult suur õiguskindlus investeringute ligitõmbamiseks.

1.15. Komiteel on hea meel eesmärgi üle edendada säästlikku bioenergiat ja alternatiivkütuseid, kuid ta tunneb kahetsust selle pärast, et ettepaneku asjaomased sätted ei ole kohati piisavalt paindlikud, et võimaldada kohalikele oludele vastavat toorainete ja jääkide kasutust. Mittesäästlikest biokütustest loobumisel tuleb vältida kasutuskõlbmatute varade (*sunken assets*) tekkimist.

2. Üldised märkused taastuvenergia edendamise kohta

2.1. Komitee arvates on neli olulist eelist, mida taastuvad energiaallikad Euroopa Liidule võivad tuua. Komisjon käsitleb oma direktiivi ettepanekus tegelikult vaid kahte neist ja sedagi osaliselt liiga ebamääraselt.

a) Kliimamuutuste leevendamine

2.2. Taastuvenergia on otsustav tähtsus Euroopa energiasüsteemi enam-vähem täielikult süsinikdioksiidivabaks muutmisel. Kuid selle saavutamiseks peab olema täidetud kaks tingimust.

— Energiatõhususe osas tuleb teha märkimisväärsed edusamme (vt EMSK arvamus „Energiatõhususe direktiivi muutmine“).

— Transpordisektor ning kütte- ja jahutussektor on olulised kasvuhoonegaaside heitkoguste vähendamisel. 100 % taastuvatest energiaallikatest pärineva elektri kasutamine on oluline tegur kütte- ja transpordisektori säästlikumaks muutmisel. Samuti on siinkohal olulised ettepanekud, mis on seotud elektrisõidukite võrku ühendamisega, elektrist soojusenergia ja elektrist gaasi tootmise reguleerimisega ja nutikate võrkude loomise ja väljaarendamisega ⁽¹⁾.

b) Energiavarustuskindlus

2.3. Taastuvenergia annab asendamatu panuse energiavarustuskindlusele ja vähendab sõltuvust imporditud energiast, tingimusel et koordineeritakse tootmist, kasutust ja nõudluse juhtimist. Kuid selleks on vaja konkreetseid stiimuleid. Komitee kahtleb, kas kõnealuses ettepanekus ja elektrituru korralduse ettepanekus ettenähtud toetusvahendid on piisavad. Arvatavasti on vaja lisameetmeid taastuvenergia nullilähedaste kulude probleemi tõttu.

c) Kütteostuvõimetuse ületamine

2.4. Taastuvenergia kulukõver liigub pidevalt allapoole, see on odavam kui kunagi varem ja praeguseks nii soodne, et saaks juba praegu anda olulise panuse kütteostuvõimetuse probleemi lahendamisse. Tootva tarbimise arendamine on sealjuures väga tõhus valikuvõimalus. Näiteks ilmneb Teadusuuringute Ühiskeskuse uuringust (Teadusuuringute Ühiskeskuse teadus- ja poliitikaaruanded – „Cost Maps for Unsubsidised Photovoltaic Electricity“), et isegi 2014. aastal oleks päikeseenergiast omatoodetud elekter olnud 80 % eurooplaste jaoks odavam kui võrgust saadav elekter. Ent Euroopa Komisjon ei ole veel välja töötanud asjakohast strateegiat, et inimesed saaksid seda võimalust kasutada (vt TEN/598).

2.5. Ligipääs kapitalile on eriti oluline just madalama sissetulekuga rühmade jaoks ja pakkuda tuleb asjakohast abi. Selle sotsiaalse aspektiga ei tegeleta ei selles direktiivis ega terves talvepaketi, kuigi see on oluline Euroopa Komisjoni eesmärgi jaoks asetada kodanikud energiapoliitika keskmesse vastavalt ettepaneku artiklitele 17 ja 21.

⁽¹⁾ ELT C 34, 2.2.2017, lk 151.

2.6. Selles kontekstis peab komitee otstarbekaks analüüsida kõiki mõeldavaid valikuid, kuidas anda kõigile kodanikele võimalus osaleda aktiivselt ja võrdsete turuosalistena energiamajanduses. See hõlmab ka toetusvahendite kättesaadavaks tegemist Euroopa Strateegiliste Investeeringute Fondist või muudest investeerimisrahastutest eraldi ka väikeste ja mikrokäitiste jaoks. Kui madala sissetulekuga tarbijatel oleks ligipääs taastuenergia detsentraliseeritud käitiste jaoks mõeldud kapitalile, võimaldaks see neil saada tootvateks tarbijateks. Mõnes liikmesriigis (sh Itaalias, Madalmaades, Belgias (Valloonia), Poolas ja Sloveenias) kasutatava netomõõtmise abil on võimalik kulude otsene alandamine, mis võib leevendada kütteostuvõimetuse probleemi.

d) *Piirkondlik lisaväärtus*

2.7. Taastuenergia on oma olemuselt piirkondlik ressurss, mille kasutamine on nüüd tehniliselt põhimõtteliselt kõigi jaoks võimalik. Eelkõige on see tähtis struktuurselt nõrkades piirkondades, kus tuleb arendada uusi lisaväärtuse loomise võimalusi. Euroopa Komisjon mainib seda eelist õigustatult mitmes põhjenduses.

2.8. Ent piirkondliku lisaväärtuse loomine tähendab, et kohalikud ja piirkondlikud sidusrühmad kaasatakse teadlikult ja strateegiliselt majandusprotsessidesse ja neile antakse võimalus osaleda nende protsesside kujundamises ja seeläbi majanduse arengus. Positiivne kõrvalmõju on lisaks vajalikele taristuehitustele osaks saavale suuremale tunnustusele ka nende kaasrahastamine.

2.9. Siiski on komitee arvates puudu selge strateegia, mis seoks piirkondliku arengu taastuenergia arendamisega. Liikmesriigid oleksid pidanud asjaomased strateegiad koostama juba taastuenergia vana direktiivi vastuvõtmise järel, ent seda ei juhtunud.

3. Üldised märkused direktiivi ettepaneku kohta

3.1. Komitee on alati toetanud Euroopa Komisjoni jõupingutusi tõsta EL taas ülemaailmseks taastuenergia valdkonna liidriks. Tõepoolest liiguvad paljud direktiivi ettepanekus tehtud ettepanekud õiges suunas (nt toetuskavade prognoositavus, sh tagasiulatuvate meetmete välistamine). Siiski on oht, et taastuenergia arengut takistavad jätkuvalt kolm järgmist põhimõttelist puudust.

a) *Toetusvahendite piisavus*

3.2. Direktiivi ettepanek tugineb 2014. aasta oktoobris Euroopa Ülemkogu kohtumisel sätestatud eesmärkidele ja selles ajakohastatakse vana eesmärk saavutada 2020. aastaks taastuenergia osakaaluks 20 % energia lõpptarbimises, seades nüüd eesmärgiks 27 % osakaalu 2030. aastaks, mis tähendab suurenemist vähem kui 1 protsendipunkti võrra aastas. Direktiivi läbivaatamiseta saavutaks EL aastaks 2030 umbes 24,7 % osakaalu, mis tähendab, et eesmärk on 2,3 % võrra suurem.

3.3. See aeglane kasvutempo võib aga tähendada seda, et aastatel 2030–2050 peaks lisanduma taastuenergia osakaalu väga kiire kasv, et saavutada teatistes „Energia tegevuskava aastani 2050“ (COM(2011) 885 final) seatud eesmärgid. Selleks vajalikud meetmed võiksid hõlmata lisanduva majanduslikke kulusid. Igal juhul tuleks taastuenergia arengut hoolikalt jälgida, et oleks võimalik nii vara ja kulutõhusalt parandavalt sekkuda kui võimalik.

3.4. Direktiivi ettepaneku mõjuhinnangus (SWD(2016) 418 final) leitakse, et vähemalt kuni 2030. aastani on toetuskavad stabiilses õigusraamistikus vajalikud. Seepärast on komitee seisukohal, et kõneluses direktiivi ettepanekus tuleks visandada ka täiesti selged toetuskavad, mille rakendamine oleks sujuv ja tõhus. Ent need on puudu.

3.5. Toetusmehhanismide rakendamine tehakse ülesandeks liikmesriikidele, kes peavad tegutsema ELi riigiabi eeskirjadest lähtuvalt. Ent ELi praegused riigiabi eeskirjad seavad äärmiselt kitsad piirid ning neid on vaja tungivalt ajakohastada.

3.6. Muu hulgas ELi kehtivate riigiabi eeskirjade tõttu on järsult vähendatud varem tõhusalt toiminud toetusvahendeid, näiteks prioriteetne võrkjuhtimine ja võrkjuhtimise hüvitis, mida kasutasid eriti laialdaselt väikesed ja uued turuosaliselised. Uued vahendid, nagu hanked, tekitavad tootvatele tarbijatele, energiakogukondadele ja teistele turuosalistele kohati peaaegu ületamatuid takistusi.

3.7. Ettepanekus sätestatud toetuskavad on seotud peamiselt turustruktuuri ja mõnede üldsätetega, mis käsitlevad vajadust stabiilsete toetuskavade järele, mis on kooskõlas riigiabi eeskirjadega. Sellest üksi ei piisa. Komitee arvates on vaja, et a) komisjoni riigiabi üldine grupierandi määrus (määrus (EÜ) nr 800/2008) ja b) kehtivad keskkonna- ja energiaalase riigiabi suunised ajavahemikuks 2014–2020 vaadatakse kiiremas korras läbi selleks, et tagada vastavus ettepaneku eesmärkidega, eelkõige seoses tootvate tarbijate ning väikeste ja keskmise suurusega ettevõtjate nõuetega.

3.8. Nii tuleb näiteks suurendada väikeste projektide erandit (keskkonna- ja energiaalase riigiabi suuniste punktid 125 ja 127) ja sätestada vastavad määrad taastuenergia direktiivis, et luua täielik selgus.

3.9. Komitee kahtleb kvootide kehtestamise mõjususes teistes liikmesriikides asuvatele käitistele mõeldud toetusmehhanismidele ligipääsul, eriti võttes arvesse eesmärgi edendada taastuenergia detsentraalset tootmist ja piirkondlikku majandusarengut.

b) Turumoonutused takistavad taastuenergiat

3.10. Kogu talvepaketi sõnum ei saaks olla selgem: Euroopa Komisjoni põhimõte seisneb selles, et taastuenergiaallikad peavad nüüdsest ja võimalikult kiiresti turuga kohanema. See on sisuliselt tervitatav, ent senikaua problemaatiline lähenemine, kuni ei kõrvaldata kahte praegu põhilist turumoonutust. Ühelt poolt a) antakse ikka veel otsest riigiabi fossiilkütuseid kasutavatele elektrijaamadele; sellele lisandub b) täiesti ebapiisav väliskulude sisestamine. Seepärast on fossiilkütuseid kasutavatest elektrijaamadest pärinev elekter ja muud fossiilsetest ressurssidest saadavad energiavormid võrreldes taastuenergiaga, mis ei tekita üldse või tekitab väheseid väliskulusid, süstemaatiliselt eelisseisus. Rahvusvahelise Valuutafondi hinnangul on ülemaailmsed toetused saastavale energiale 5,3 triljonit USA dollarit aastas; ELi näitaja on arvutuste kohaselt 330 miljardit USA dollarit aastas.

3.11. Kuigi need taastuenergiat koormavad turumoonutused on juba aastaid teada ja vaatamata lubadustele teha nendele ebaõiglaste tingimuste lõpp, ei ole peaaegu mitte midagi tehtud. See on suurim taastuenergiat takistav puudus, mis tuleb kõrvaldada.

3.12. Veidral kombel kritiseeritakse viimasel ajal hoopis väidetavaid turumoonutusi, mis tekkivat taastuvate energiaallikate toetamise tõttu. See ei ole asjakohane väide, sest see, et taastuenergia toetamine on praegu veel vajalik, tuleneb suuresti traditsioonilise energiatootmise subsideerimisest. Teisisõnu, kui lõpetataks fossiilkütuseid kasutavate elektrijaamade energiatootmise toetamine ja loodaks nii tõepoolest võrdsed tingimused, siis muutuks suurem osa taastuenergiale antavast toetusest ebavajalikuks. Komitee kordab oma seisukohta, et mh turumajanduslike vahenditega tuleb luua võrdsed tingimused, millega kõrvaldatakse turumoonutused ja lõpetatakse taastuenergia ebasoodsamasse olukorda seadmine (vt EMSK arvamus – „Hoonete energiatõhususe direktiivi muutmine“).

c) Praegune elektriturg ei ole taastuenergia jaoks sobilik

3.13. Vana energiatööstust iseloomustab üsna väike arv tootmisüksusi, millest igäühel on suur võimsus. Taastuenergia kujundatavat energiasüsteemi iseloomustab seevastu pigem väiksem, detsentraalsem tootmisvõimsus.

3.14. Võimalike uute ideede kohta elektriga kauplemise korraldamiseks detsentralsetes süsteemides, sh nn kärglähenemine, on komitee juba oma seisukohta väljendanud ⁽²⁾. Need tuginevad põhimõttele, et ka väikesed turuosaliselised võivad omavahel otse suhelda ja energiaga kaubelda. Seepärast ei ole küsimus mitte ainult tootmisvõimaluste parandamises, vaid ka kauplemises osalemises.

3.15. Sellised vastastikused tehingud võimaldaksid laia ühiskondlikku osalemist mitte ainult tootmises ja omatarbeks toodetud energia tarbimises, vaid ka väiksemate ja piirkondliku tasandi energiaüksuste aktiivses haldamises, mis avab täiesti uusi lisaväärtuse loomise võimalusi. See hõlmaks ka sektori sidumist, sest mitmel juhul on küte ja liikumiseks kasutatav energia kohalikud kaubad, mida toodetakse ja tarbitakse väikeses mahus.

3.16. Komitee rõhutab, et halduslike takistuste ja üldise ebapiisava reguleerimise tõttu ei ole vastastikused tehingud praegu paljudes liikmesriikides võimalikud. Seda tuleks kõnealuse direktiivi ettepanekuga ning elektrituru ülesehitust käsitleva ettepanekuga muuta, ent komitee näeb mõlemas ettepanekus suuri puudusi.

3.17. Elektriturgude ELi-ülene avamine vastastikuste tehingute jaoks aitaks kasutada ära taastuvenergia tohutut ühiskondlikku ja energiamajanduslikku potentsiaali. Seda aspekti eirates ja jättes seega tähelepanuta praktilised takistused, nagu energiakaubanduse piirmäärad, raiskab Euroopa Komisjon ära väga hea võimaluse parandada märkimisväärselt Euroopa kodanike, suurte ja väikeste tootvate tarbijate ja VKEde positsiooni elektriturul, anda suurtele ettevõtetele võimalus eksportida energialahendusi väljaspool Euroopat asuvatele turgudele ning üleüldiselt suurendada märkimisväärselt energiaalase ülemineku tunnustamist ühiskonnas.

4. Konkreetsed märkused direktiivi teksti kohta

a) *Puuduvad siduvad riiklikud eesmärgid*

4.1. Komitee kritiseerib taas asjaolu, ⁽³⁾ et erinevalt 2009. aasta direktiivist ei sätestata uues direktiivis enam mingeid siduvaid riiklikke eesmäärke. Komitee kahtleb jätkuvalt, et kavandatud juhtimisprotsessiga saab motiveerida suuremale aktiivsusele eeskätt neid liikmesriike, kes on siduvate riiklike eesmärkide vastu. Ettepanekus puudub konkreetne vahend, mida kasutada juhul, kui 27 % eesmärki ei saavutata (vt EMSK arvamus „Energialiidu juhtimine“). Samas tunnustab komitee ettepaneku artiklis 3 sätestatud ühist vastutust, kuna kooskõlas juhtimismääruse ettepanekuga nähakse ette rahalised karistused, kui neid eesmäärke ei saavutata ühiselt riiklike energia- ja kliimakavade kaudu. Kuidas neid rakendatakse, jääb ebaselgeks.

b) *Puudub piirkondliku arengu strateegia*

4.2. Komitee arvates ei mõista komisjon kohalike ja piirkondlike sidusrühmade aktiivse osalemise tähtsust nii elluviidava poliitika tunnustamise kui ka piirkondliku majanduse tulemuste jaoks. Ainuüksi e-liikuvuse ennustatav areng avab väga suured uued võimalused piirkondliku majanduse jaoks, kui suunata tootmis- ja jaotustaristu vajalik väljaarendamine järjepidevalt detsentralsetele käitamismudelitele ⁽⁴⁾.

4.3. See aitaks ka kaasa eesmärgile teha taastuvenergia kasutamine maksumaksjatele ja tarbijatele võimalikult odavaks. Kuid see ei tohi põhineda mitte üksnes elektrihindadel, vaid arvestada tuleb ka üldist rahvamajanduse ja piirkondliku majanduse perspektiivi. Näiteks tuleks arvesse võtta uute piirkondlike töökohtade aspekti (vt põhjendus 49). Komitee juhib tähelepanu sellele, et praeguseni on paljudel liikmesriikidel kalduvus a) kehtestada ebavajalikke ja õigustamatuid koormusi kohalikult toodetud ja tarbitavale energiale ja b) eirata täielikult piirkondlikke aspekte.

4.4. Lisaks ei võta liikmesriigid reeglina oma eeskirjades arvesse võrgu- ja süsteemikulusid. Komitee on veendunud, et detsentraliseeritud lahendused vähendavad lõppkokkuvõttes võrgu- ja süsteemikulusid, ning toetab sellega seoses Euroopa Komisjoni põhjenduses 52 esitatud seisukohta.

⁽²⁾ ELT C 82, 3.3.2016, lk 13 ja ELT C 34, 2.2.2017, lk 78.

⁽³⁾ ELT C 291, 4.9.2015, lk 8.

⁽⁴⁾ ELT C 34, 2.2.2017, lk 78.

4.5. See põhjendus on võetud üle direktiivist 2009/28/EÜ, kuid liikmesriigid ei ole viimastel aastatel välja töötanud sellest tulenevaid asjaomaseid konkreetseid piirkondlikke strateegiaid. Komitee on täheldanud („Energia tuleviku muutmine: kodanikuühiskond kui peamine osaleja taastuvenergia tootmisel” – Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee uuring kodanikuühiskonna rolli kohta ELi taastuvenergia direktiivi rakendamisel), et mitme liikmesriigi eeskirjad ja toetusprogrammid ei hõlma kohalikke ega piirkondlikke aspekte ja et mitme riigi valitsused ja haldusasutused viitavad selle õigustamiseks isegi Euroopa õigusaktidele. Seetõttu on vaja ka selles osas suuremat täpsust. Kuigi ettepanek loob detsentraliseerimise ja piirkondliku arengu jaoks ametlikud tingimused, ei sisalda see mingit kohustust rakendada asjaomast sidusat strateegiat. Põhimõtete sätestamine ilma piisava õigusliku aluseta ei ole komitee arvates tõhus õigusloome.

4.6. Põhjenduse 49 täpsustamiseks peaks Euroopa Komisjon õigusaktis konkreetselt välja tooma, mida mõeldakse väitega: „Komisjon ja liikmesriigid peaksid seetõttu toetama riiklikke ja piirkondlikke arengumeetmeid kõnealustes valdkondades [...] ning edendama struktuurifondide vahendite kasutamist selles valdkonnas”. Samuti jääb ebamääraseks põhjenduse 50 täpne sisu, kui öeldakse: „tuleb arvesse võtta selle positiivset mõju piirkondliku ja kohaliku arengu võimalustele, ekspordiväljavaadetele ning tööhõive- ja sotsiaalse ühtsuse saavutamise võimalustele eelkõige VKEd ja sõltumatute energiatootjate jaoks”. Mis puudutab põhjendust 52: „[...] võimaldada detsentraliseeritud taastuvenergia tehnoloogiate arendamist [...] mittediskrimineerivatel tingimustel ja takistamata taristuinvesteeringute rahastamist”, on komiteel hea meel detsentraliseeritud kontseptsioonide edendamise üle, ent ka siinkohal on suur vajadus selgituste ja täpsustuste järele.

c) Tungivalt on vaja on selgemaid eeskirju tootvate tarbijate ning tarbijate õiguste kohta

4.7. Positiivne on see, et „kaugküte”, „omatarbeks toodetud taastuvenergia tarbijad”, „omatarbeks toodetud taastuvenergia tarbimine”, „VKEd” ja „taastuvenergiakogukond” (artikkel 21) on vähemalt osaliselt määratletud ja tunnistatud seega energiapoliitika ja -eeskirjade jaoks olulisteks õigusmõisteteks. Varem tekitasid ebaselged mõisted märkimisväärset investeerimisalast ebakindlust. Ent on kaks probleemi. Ühelt poolt puudub jätkuvalt mõiste „tootev tarbimine” selge määratlus ning esitatud määratlusi ei kasutata talvepaketi alati sidusalt. Teiselt poolt ei ole direktiivi õiguslik sisu sobiv kõnealuste käsituste tõeliseks elluviimiseks. Nende sätete mõju sõltub tõhusast rakendamisest. Komitee tunneb kahetsust selle pärast, et komisjon ei näe selle rakendamiseks ette selgeid suuniseid.

4.8. Omatarbeks toodetud taastuvenergia tarbijad:

- komitee toetab artikli 21 lõigetes 1–3 esitatud sätteid omatarbeks toodetud taastuvenergia tarbijate kohta. Siiski ei pruugi need sätted olla tõhusad, kui artiklis ei selgitata põhjalikult, mida mõeldakse sellega, et tarbijad „omavad õigust omatarbeks toodetud energiat tarbida ning müüa ülemäärast taastuvatest energiaallikatest toodetud elektrit, [...] ilma et nende suhtes kohaldataks ebaproportsionaalseid menetlusi ja tasusid, mis ei kajasta kulusid”. Viidet nende õigustele tarbijatena tuleks täiendada viitega elektrienergia siseturu ühiseeskirju käsitleva direktiivi ettepaneku III peatükile, tuues välja, millised konkreetsed õigused on tegelikkuses neil energiatarbijatel, kes tarbivad enda toodetud elektrit, ja kuidas nad neid õigusi, sh õigust vastastikuste tehingute tegemiseks, kasutada saavad.
- Näiteks peaks komisjon selgelt välja tooma, et sarnaselt taristut kasutamata omatarbeks toodetud soojuse tarbimisega peaks omatarbeks toodetud elektri tarbimine olema vabastatud maksudest ja lõivudest.
- Säte, et teatud tingimustel ei tuleks omatarbeks toodetud energia tarbijaid käsitada energiatarnijatena, on samm õiges suunas, aga seda tuleb täpsustada. Sest „omatarbeks toodetud energia tarbimine” ja „tarnimine” on erinevad asjad. Direktiivi ettepanekus osutatud piirmäärad on liiga madalad. Lähtuvalt tegelikest ärimudelitest – seoses praegustes riigiabi eeskirjades väikeseid projekte käsitlevate punktidega 125 ja 127 – oleksid asjakohased piirmäärad majapidamistele 20 MWh (6 000 MWh tuuleenergia puhul) ja juriidilistele isikutele 1 000 MWh (36 000 MWh tuuleenergia puhul).
- Sätte puhul, et omatarbeks toodetud energia tarbijad saavad võrku suunatud elektri eest tasu vastavalt turuväärtusele, on vaja määratleda mõiste „turuväärtus”. Seda ei ole asjakohane määratleda hulгимүүгитuru hinnatasemest lähtuvalt seni, kuni turgu moonutavad fossiilsel toorainel põhineva energiatootmise jaoks mõeldud toetused. Lisaks tuleks tasu puhul arvestada ka üldsüsteemi seisukorda (mh võrgu koormuse osas), nii et omatarbeks toodetud energia tarbijatel oleks stiimul energiat süsteemi huvisid arvestavalt salvestada või koormust hajutada.

Komitee toetab lõikes 2 esitatud sätet individuaalsete hoonete varustamise kohta, sest see kaotaks suure, aastaid kestnud ebaõigluse.

4.9. Mis puudutab haldusmenetlusi ja lubasid, märgib komitee, et artiklites 15 ja 16 esitatud kaalutlused on põhimõtteliselt õiged, kuid väljapakutud tekstiga on palju probleeme. Näiteks on artikli 15 lõike 1 punktis d kasutatud mõiste „detsentraliseeritud seadmed“ liiga ebaselge ja vajab määratlemist. Lisaks ei täida liikmesriigid pidevalt eesmärki kohelda kodanike energiakogukondi võrdselt suurte turuosalistega. Sageli on see tingitud riigiabi eeskirjade tõlgendustest. Neid võrdseid tingimusi ei saavutata enne, kui väikeste projektide, omatarbeks toodetud energia tarbimise ja tootva tarbimise eeskirjad muudetakse selgemaks. Euroopa Komisjon peab selles küsimuses kiiresti tegutsema. Kolmandaks puudutavad artiklites 15 ja 16 esitatud ettepanekud ainult tootmist. Selleks et turuosalistes, nagu kodanike energiakogukonnad, saaksid turule täieliku juurdepääsu ja eelkõige selleks, et neil oleks võimalik teha vastastikuseid tehinguid, on neil elektri salvestamiseks, sellega kauplemiseks ja omatarbeks toodetud elektri tarbimiseks vaja lihtsustatud menetlusi.

4.10. Artiklis 19 sätestatud päritolutagatise osas ei võeta ettepanekus piisavalt arvesse praegust turutõrget. Kuigi ettepanekuga soovitakse, et tarbijate valikuvõimalus ergutaks taastuvenergia võimsuse arengut, ei ole ELi kehtiva õiguse järgi keelatud eksitavad pakkumised nn rohelise elektri sildi all. Tarnijatel on lubatud kasutada päritolutagatise selleks, et luua „roheline fassaad“, samal ajal kui nad jätkavad taastumatutest energiaallikatest elektri tootmist, ostmist ja müümist. Tulevaste ELi õigusaktidega tuleks nõuda, et riiklikud reguleerimisasutused kehtestaksid kõigi rohelise energia tariife pakkuvate turuosalistes jaoks siduvad nõuded. Tarnijad peaksid tõendama selliste tariifide keskkonnamääraseid lisahüvesid. Siiski võib komisjoni ettepanek tarbijaid veelgi rohkem segadusse ajada ja tekkida päritolutagatiste laine. Lisaks tuleks tootvate tarbijate kogukonnad, kes oma elektrit otse turustavad, vabastada kohustusest tõendada oma elektri päritolu, kuna päritolu on juba tootva tarbimise või energiakogukonna olemuse kaudu selgelt äratuntav.

d) Kaugeleulatuvad eesmärgid ja suurem paindlikkus bio- ja alternatiivkütustele

Biokütused

4.11. Komitee arvates on ettepaneku lähenemine biokütustele liiga jäik. On küll oluline mitte kahjustada toiduainetootmist, aga sama oluline on ka kättesaadavate ressursside optimaalne kasutamine. Seepärast kinnitab komitee oma seisukohta, et arendada tuleb biokütuseid, mis ei põhine toiduainete tootmist mõjutavatel põllumajandustoodetel või maakasutusel, vaid muudel allikatel, nt muu hulgas metsanduse tootmisjäätisid, kõrvalsaadused ja jäätmed (vt EMSK arvamus „Transpordi CO₂-heite vähendamine“) ⁽⁵⁾. Lisaks rõhutab komitee, et kasutada tuleks kõiki võimalikke järkjärgulise kaotamise meetmeid, et vältida varade kasutuskõlbmatuks muutumist.

4.12. Oma 17. aprilli 2013. aasta arvamus „Maakasutuse kaudne muutumine/biokütused“ ⁽⁶⁾ küsis komitee, millise kvantitatiivse panuse ja millise hinnaga võiksid anda täiustatud biokütused. Need küsimused on siiani vastuseta.

4.13. Lisaks märkis komitee, et näiteks õlitaimede laialdasem kasvatamine ja kasutamine eriti säästlike põllumajanduslike tootmismeetoditega (märksõna „segakultuurid“) võib avada väga mõttekaid kasutusvõimalusi, nt põllu- ja metsamajandusmasinate ettevõtete jaoks. Kuid siingi ei ole seni Euroopa Komisjoni tegelikku strateegiat ja ka direktiivi ettepanek ei lahenda seda probleemi.

4.14. Komitee arvates on oluline säilitada paindlikkus selliste biokütuste, vedelate biokütuste ja biomassikütuste vähendamisel, mis on toodetud toidu- ja söödakultuuridest tingimusest, et täidetud on ettepaneku artiklis 27 sätestatud säästlikkuse kriteeriumid.

4.15. Komitee toetab tugevalt artikli 26 lõikes 5 esitatud nõudeid säästliku metsamajanduse tagamiseks. Komitee soovib vastavalt muuta artikli 2 punktis jj esitatud määratlust „ülestöötamisluba“, nii et see hõlmaks kõiki õiguslikult kehtivate lubade liike metsa biomassi ülestöötamiseks.

⁽⁵⁾ ELT C 198, 10.7.2013, lk 56.

⁽⁶⁾ ELT C 198, 10.7.2013, lk 56.

Elektromobiilsus

4.16. Direktiivis nimetatud alternatiivkütuste kvootide puhul ei ole asjakohaselt arvesse võetud elektromobiilsuse suurt kasvupotentsiaali. Kuna taastuvenergia osakaal elektritootmises kasvab kiiresti, on elektromobiilsus vajalik ka seepärast, et see pakub paindlikkust, ja kui seda strateegilisest vaatepunktist õigesti rakendatakse, võib sellel olla oluline roll tootva tarbimise struktuuride arendamisel.

4.17. Lähtudes muu hulgas tööstus- ja regionaalpoliitilistest põhjustest ja Euroopa energiasõltuvuse lõpetamise eesmärgist, võiks alternatiivkütuste kvoodi kõrvale seada eesmärgi saavutada 2030. aastaks taastuvenergiast toodetud elektril põhineva elektromobiilsuse osakaaluks 10–20 %. Samuti on oluline kohaldada artiklis 27 esitatud säästlikkuse kriteeriumeid mis seonduvad taastuvate energiaallikate maksimaalse osaga lõplikus energiatarbimises, ka transpordisektori suhtes, et vältida biokütuste kasutamise liigseid piiranguid transpordisektoris.

e) Uued tõuked taastuvenergiele küttesektoris ja kaugküttes*Gaas ja soojusenergia*

4.18. Artiklis 23 kavandatud taastuvenergia osakaalu suurendamine kütte- ja jahutussektoris vähemalt 1 protsendipunkti võrra aastas igas liikmesriigis ei ole piisav. Kliimaeesmärkide saavutamiseks on vaja seada selgelt suuremad eesmärgid.

4.19. Mõttekas on artikli 20 lõike 1 nõue hinnata gaasivõrgutaristu laiendamise vajadust, et hõlbustada taastuvatest energiaallikatest toodetud gaasi kaasamist. Siiski tuleb meeles pidada, et ka gaas on piiratud fossiilkütus. Sellega seoses viidatakse arvamusele „Maagaasi varustuskindlus“⁽⁷⁾. Hindamiskriteeriumide seadmisel tuleb tagada, et arvesse võetaks sektorite ühendamist.

4.20. Komiteel on hea meel artikli 20 lõikes 3 ja artiklis 24 kavandatud kaugküttekontseptsioonide edendamise üle, kuna tegemist on oluliste meetoditega sektorite ühendamise saavutamisel, küttestuvõimetuse vastu võitlemisel ja piirkondliku majanduse tugevdamisel. Samas märgib komitee, et praeguseid sektoreid ühendavaid kaugkütte ja piirkondlikke lahendusi takistavad sageli riiklikud eeskirjad.

Brüssel, 26. aprill 2017

Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee
president
Georges DASSIS

⁽⁷⁾ ELT C 487, 28.12.2016, lk 70.

Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee arvamus teemal „Komisjoni teatis Euroopa Parlamendile, nõukogule, Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomiteele, Regioonide Komiteele ja Euroopa Investeermispangale „Puhas energia kõikidele eurooplastele““

[COM(2016) 860 final]

(2017/C 246/10)

Raportöör: **Ulrich SAMM**

Kaasraportöör: **Toni VIDAN**

Konsulteerimistaotlus	Euroopa Komisjon, 17.2.2017
Õiguslik alus	Euroopa Liidu toimimise lepingu artikkel 304
Vastutav sektsioon	transpordi, energeetika, infrastruktuuri ja infoühiskonna sektsioon
Vastuvõtmine sektsioonis	11.4.2017
Vastuvõtmine täiskogus	26.4.2017
Täiskogu istungjärk nr	525
Hääletuse tulemus	136/0/2
(poolt/vastu/erapooletuid)	

1. Järeldused ja soovitused

1.1. Komitee väljendab heameelt puhta energia paketi üle, mille eesmärk on kiirendada, ümber kujundada ja tugevdada ELi majanduse üleminekut puhtale energiale, säilitades samas majanduskasvu ja töökohtade loomise olulised eesmärgid.

1.2. Paketiga seatakse kodanikud energialiidu keskmesse, mis tähendab nende aktiivset osalemist üleminekuprotsessis ja eelkõige selliste poliitiliste raamtingimuste olemasolu, millega tagatakse taskukohased energiakulud meie ühiskonna kõigile osalistele, sealhulgas haavatavatele rühmadele. Komitee kiidab need põhimõtted heaks, väljendades samas muret selle pärast, kas seadusandlikud ettepanekud on nende põhimõtete elluviimiseks piisavalt konkreetsed.

1.3. Komitee tahaks rõhutada tõsiasja, et puhas energia toob kasu mitte ainult maailma kliimale, vaid parandab eelkõige ka õhukvaliteeti kohalikul tasandil, luues seega kõigile parema ja tervislikuma keskkonna.

1.4. Pakett on üks osa ELi 2015. aasta Pariisi kliimamuutuse leevendamise kokkuleppega võetud kohustuste täitmisest. Selles on keskse tähtsusega taastuvenergia tehnoloogiad ning energiatõhusustooted ja -teenused, kuid samas tuleb endale teadvustada, et oleme endiselt väga kaugel võrdsetest tingimustest, mille raames taastuvenergiaks oleks võimalik ilma eritoetuseta püsima jääda.

1.5. Komitee väljendab heameelt paketi erinevate osade üle, mis käsitlevad hoonete kütmist ja jahutust, ökodisaini, elektriturgu ja transporti, mis on sammud õiges suunas. Samas väljendab komitee muret selle pärast, et kuigi pakett on suur samm edasi, on veel vaja tohutuid jõupingutusi saavutamaks rahuldavad võrdsed võimalused kõigi energiaturu osaliste jaoks ja tagada samal ajal edasimineku CO₂-vaba energiamajanduse suunas.

1.6. Komitee hindab paketi esitatud optimistlikku pilti, mis sisaldab mõningaid taastuvenergia ja energiatõhusate tehnoloogiatega seotud üsna positiivseid ootusi tööstustoodangu suurenemisele ning uute töökohtade loomisele. Komitee tahab siiski rõhutada ka tõsiste riskide ja ohtude olemasolu, eriti kui üleminekuprotsess on liiga kiire või liiga aeglane ja puudub integreeritud kavandamine. Asjakohaselt tuleb arvestada nii võimaluste kui riskidega.

1.7. Eelkõige praegu suuresti sõetööstusel põhinevate piirkondade majanduse ümberkujundamisega kaasnevale hiiuglaslikule ülesandele tuleb pöörata palju suuremat tähelepanu, kui seda on tehtud praeguses pakettis.

1.8. Euroopa Ülemkogu on seadnud eesmärgi, et 2030. aastal peaks taastuvenergia moodustama ELis tarbitavast energiast vähemalt 27 %. Kõnealune miinimumeesmärk on siduv ELi tasandil, kuid seda ei muudeta siduvaks eesmärgiks liikmesriikide tasandil. Komitee avaldab kahetsust, et seni puudub liikmesriikide vahel üksmeel ühise energiapoliitika ja eelkõige riiklike eesmärkide osas. Komisjon soovib seda probleemi lahendada lõimitud riiklike energia- ja kliimakavade juhtimissüsteemi kehtestamisega, mille raames liikmesriigid võtavad kohustuse anda oma panus.

1.9. Komitee leiab, et juhtimise ettepanek on puhta energia paketi kõige keerulisem ja tähtsam osa. Komiteel on kavandatud määruse pärast tõsine mure. Liikmesriikide riiklike kavade ja panuste lõplik sisu sõltub rahuldavast kokkuleppes komisjoniga, milleni jõutakse konsultatsioonide, üldsuse hoiakute ja mõju ning vastastikuse surve tulemusel. Eelkõige puudub komisjoni käsutuses olevate „meetmete“ (nagu rahastamisplatvorm) üksikasjalik kirjeldus, juhuks kui üldeesmärgid jäävad saavutamata.

1.10. Ettepaneku keskne põhimõte on energiatõhususe esikohale seadmine ning komitee toetab seda täielikult. Kuid samas on energiatõhusus vahend Euroopa majanduse moderniseerimiseks, mitte aga vahend kütteostuvõimetuse leevendamiseks. Vastupidised väited on eksitavad, sest energiatõhusus vajab investeringuid, milleks haavatavad tarbijad ei pruugi olla suutelised.

1.11. Komiteel on heameel tõdeda, et komisjonil on kavas rajada kütteostuvõimetuse observatoorium, nagu komitee soovitas 2013. aastal. See võiks anda olulise panuse kütteostuvõimetuse täielikult kooskõlastatud lähenemisviisi loomiseks, mis hõlmaks mitmesuguseid meetmeid, näiteks sotsiaalseid tariife, vaesuse leevendamise meetmeid, tarbijate nõustamist või energiatõhusust.

1.12. Komitee väljendab avaliku sektori kokkuhoiupoliitika ja kogu ELi madala majanduskasvu kontekstis muret paketi finantsaluste pärast ning kahtleb, kas kavandatud ELi vahenditest (ja nende finantsvõimendusest) piisab eesmärkide saavutamiseks.

2. Sissejuhatus

2.1. Käesolevas arvamuses käsitletakse paketti „Puhas energia kõigile eurooplastele“ tervikuna, samas kui reas teistes arvamustes (TEN/618, 619, 620, 621, 622, 623, 625 ja NAT/702) arutatakse selle konkreetseid osi, mis käsitlevad erinevaid seadusandlikke ettepanekuid, hõlmates energiatõhusust, taastuvenergiat, elektrituru kujundamist, varustuskindlust ja energialiidu juhtimise eeskirju.

2.2. Puhta energia pakett ei olnud esialgu kavandatud paketina, vaid järjestikuste ettepanekutena. Aga arvestades nende ettepanekute omavahelisi seoseid, tervitab komitee ühelt poolt seda, et ettepanekud otsustati liita paketiks, ning kritiseerib teiselt poolt paketi suurust, mis sisaldab tuhandeid lehekülgi ning muudab keeruliseks üldsuse ja kodanikuühiskonna osalemise ettepaneku kontrollimisel ja põhjalikul arutamisel.

2.3. Oluline on silmas pidada, et energialiidu projektiga tehti algust juba mõne aja eest ja varasemad paketid (nt gaasivarustuskindluse pakett) on juba avaldatud ning nende peamised mureküsimused olid kliimamuutused ja kütuse varustuskindlus.

2.4. Puhta energia pakettis käsitletakse Euroopa energialiidu kõiki viit mõõdet:

— energiajulgeolek;

— energia siseturg;

— energiatõhusus;

— CO₂-heite vähendamine;

— teadusuuringud, innovatsioon ja konkurentsivõime.

2.5. Teatise „Puhas energia kõikidele eurooplastele“ eesmärk on ühtlasi pakkuda energialiidule oma nägemus või narratiiv.

3. Üldised märkused

3.1. Paketi eesmärk on kiirendada üleminekut puhtale energiale, säilitades samas majanduskasvu ja Euroopas töökohtade loomise olulised eesmärgid. Paketi koostamise peamised põhjused on järgmised.

- Esimene ülemaailmne kliimamuutuse leevendamise kokkulepe (Pariis, 2015), mis jõustus 4. novembril 2016. aastal. ELi võetud ambitsioonikate kohustuste elluviimine sõltub suurel määral puhta energia süsteemile ülemineku edukusest.
- Energiasektor on Euroopa majanduse arengu jaoks keskse tähtsusega. Seetõttu on energiatõhususel otsustav roll teiste majandusharude edendamisel. Taastuvenergia tehnoloogiate ning energiatõhusustoodete ja -teenuste arendamine on viinud uute ettevõtete loomiseni, samas kui teised energiaettevõtlike mudelid seisavad silmitsi üha suuremate raskustega. ELi poliitika jaoks on väga oluline saavutada uute ja kvaliteetsete töökohtade tegelik loomine ja toetada ELi ettevõtjate edu.
- Veel üks oluline eesmärk on tagada, et Euroopa kodanikke teavitataks puhta energia süsteemile üleminekust positiivsel viisil. Arvestades liikmesriikidevahelisi suuri erinevusi ja vajadust hõlmata meie ühiskonna kõiki, sealhulgas haavatavaid osalisi, on see tõsine väljakutse.

3.2. Komitee toetab kõnealust strateegiat, nagu võib näha neid teemasid käsitlevatest mitmetest varasematest arvamustest ⁽¹⁾.

3.3. Komitee tervitab kõnealust seadusandlike ettepanekute ja hõlbustavate meetmete paketti, mille eesmärk on kiirendada, ümber kujundada ja tugevdada ELi majanduse üleminekut puhtale energiale. Komitee väljendab erilist heameelt tõsiasja üle, et kütte, jahutuse ja transpordi valdkondi peetakse nüüd sama oluliseks kui elektrienergia tootmist.

3.4. Komisjoni teatistes „Puhas energia kõikidele eurooplastele“ esitatakse optimistlik pilt ja lähtutakse suhteliselt positiivsetest ootustest tööstustoodangu suurenemisele ja uute töökohtade loomisele. Komitee võtab selle teadmiseks ja leiab, et selliseid positiivseid signaale tuleb tõepoolest saata, et säilitada hoog selles mõnede jaoks keerulises üleminekuprotsessis.

3.5. Teisest küljest soovib komitee ka rõhutada, et energiaüleminek on Euroopa jaoks suur väljakutse, mis sisaldab ühtlasi üleminekuga seotud tõsiseid riske ja ohte, eriti kui protsess on liiga kiire või liiga aeglane ja seda viiakse ellu ilma integreeritud kavandamiseta. Erilist muret tekitavad liikmesriikide suured majanduslikud ja poliitilised erinevused, millega on kavas tegeleda uues juhtimismääruses. Komitee on veendunud, et energiaüleminek saab olla edukas ainult juhul, kui asjakohaselt arvestatakse nii võimalusi kui ka riske.

4. Euroopa energialiidu juhtimine on keskne küsimus

4.1. Liikmesriigid on võtnud endale küll kohustuse 2020. aastaks energiatõhususse ja taastuvenergiasse antava riikliku panuse osas, aga samas ei ole koostatud vastavaid soovituslikke võrdlusväärtusi 2030. aastaks.

4.2. Euroopa Ülemkogu on seadnud eesmärgi, et 2030. aastal peaks taastuvenergia moodustama ELis tarbitavast energiast vähemalt 27 %. Kuigi kõnealune miinimumeesmärk on siduv ELi tasandil, ei muudeta see kohe siduvaks eesmärgiks liikmesriikide tasandil. Komitee kutsub üles võtma rangeid meetmeid kaitsmaks liikmesriike, kes on seadnud kõige ambitsioonikamad eesmärgid.

4.3. **Energialiidu juhtimist käsitleva määruse** ettepanekus (vt TEN/617) sätestatakse nüüd nõudmised lõimitud riiklikele energia- ja kliimakavadele – millega asendatakse eraldiseisvad energiatõhususe ja taastuvenergia kavad – ning ühtlustatud menetlus nende kehtestamiseks ja jälgimiseks. Juhtimine ja sellega seotud riiklike suveräänseid meetmeid mõjutavad siduvad nõuded on tundlik teema, eelkõige energia valdkonnas, kus liikmesriikide olukord ja poliitilised seisukohad on väga erinevad.

⁽¹⁾ ELT C 383, 17.11.2015, lk 84; ELT C 264, 20.7.2016, lk 117; ELT C 291, 4.9.2015, lk 8; ELT C 82, 3.3.2016, lk 13; ELT C 82, 3.3.2016, lk 22; ELT C 487, 28.12.2016, lk 75; ELT C 303, 19.8.2016, lk 1.

4.4. Komitee on sügavalt mures, kas juhtimisprotsess on suuteline nõudmisi rakendama ja saavutama konkreetseid tulemusi. Selles pannakse liiga suured lootused konsultatsioonidele ja liikmesriikide vastastikusele survele, mitte selgetele eeskirjadele. Lähemalt tuleks selgitada seda, mil viisil saab komisjon nõuda liikmesriikidelt vajalike meetmete võtmist, juhul kui ta teeb kas ambitsioonide või rakendamise tasandil kindlaks mingi lünga tekkimise võimaluse, eelkõige seoses taastuvenergia või energiatõhususega. Eelkõige on vaja suuremat selgust rahastamisplatvormi laadi ja toimimise kohta omamoodi karistusena vajakajäämist korral taastuvenergia pakkumisel.

4.5. Komitee märgib erilise pettumusega, et avalik konsulteerimine on määruks ebakonkreetsed ega vasta kaugeltki komitee ettepanekule luua kaugeleulatav Euroopa energiadialoog. Kodanike usalduse võitmiseks ja nende kaasatuse tagamiseks ei tohiks selline dialoog olla sõltuv valitsusest ega lõimitud riiklike energia- ja kliimakavade protsessist. Dialoog peaks keskenduma tarbijate teavitamisele, aitama kaasata energiatarnijaid, looma usaldust ning pakkuma kanali eri rühmade arvukatele muredele energiapoliitika, taskukohasuse ja kestlikkuse küsimustes.

4.6. Kooskõlas subsidiaarsuse põhimõttega ja selleks, et saada täiel määral kasu energiatõhususe ja taastuvenergia tehnoloogia detsentraliseeritud ja paindlikust laadist, tuleks järjest suurem osa energiapolitikast ja otsuste tegemisest kanda liikmesriikide tasandilt üle kohalike ja piirkondlike omavalitsuste tasandile. EL, liikmesriigid ning kohalikud ja piirkondlikud omavalitsused koostöös organiseeritud kodanikuühiskonnaga – mis tagab üldsuse ja kogukonna tugeva kaasatuse – peaksid hoolitsema selle eest, et see üleminek oleks lihtne ning toimiks kiiresti ja kooskõlastatud, tarbijatele ja kogukondadele kõige rohkem kasu tooval viisil.

5. Energiatõhusus sisaldab tohutut energiasäästupotentsiaali

5.1. Energiatõhususe suurendamine kõigis valdkondades (energiatootmine, töötlev tööstus ja transport, elekter, küte, jahutus ja liikuvus) on Euroopa tulevase energiasüsteemi jaoks ülimalt oluline. Komitee väljendab heameelt tõsiasi üle, et ELi poliitikas pööratakse üha enam tähelepanu energiatõhususele ja et uued algatused hõlmavad nüüd ka kütte, jahutuse ja transpordi valdkonda, milleks oli juba ammu aeg (vt ka **energiatõhususe direktiivi** käsitlev arvamus TEN/618).

5.2. Ainuüksi energiatõhususe suurendamine – isegi kõige ambitsioonikamas mahus – ei suuda lahendada kliimamuutuse, varustuskindluse või vaesusega seotud energiaalaseid probleeme. Kuid energiatõhusus saab olla võimas vahend nende probleemide leevendamisel. Suurem tõhusus võib viia energiatarbimise vähenemiseni ja piirata sel viisil energiakulude tõusu või neid alandada, seda isegi energiahindade tõusu korral.

5.3. Oluline on märkida, et energiatõhususe suurenemine sõltub alati investeringutest. Seepärast ei pruugi tõhususe suurenemine tingimata viia kulude alanemiseni tarbijate või tööstuse jaoks, nagu teatistes korduvalt kinnitatakse. Kuid muidugi viib suurem tõhusus alati energiatarbimise vähenemiseni ja avaldab seetõttu kasulikku mõju kliimale. Positiivne mõju kuludele sõltub ennekõike siiski investeringute ja energiakulude kokkuhoiu vahelisest tasakaalust. Komitee soovib, et seda tõsiasja arvestataks realistlikumalt ja kriitilisemalt.

5.4. Komitee väljendab heameelt **hoonete energiatõhususe direktiivi** muutmise üle (TEN/620). Hoonete kütmine ja jahutus on ülimalt oluline, moodustades 40 % energia kogutarbimisest. Energiasääst selles valdkonnas saavutatakse renoveerimise ja uute hoonete ehitamise teel. Mõlemal juhul on vaja märkimisväärsed investeringud. Kuid arvestades, et aastas renoveeritakse/ehitatakse ainult 0,4 % - 1,2 % olemasolevatest hoonetest, on ilmne, et neid protsesse tuleb kiirendada.

5.5. Liikmesriike kohustatakse esitama selgete vahe-eesmärkide ja meetmetega tegevuskava oma riigi hoonefondiga seotud CO₂ heitkoguste vähendamise pikaajalise, aastaks 2050 seatud eesmärgi saavutamiseks, püstitades seejuures konkreetsed vahe-eesmärgid aastaks 2030.

5.6. Komitee väljendab pettumust vähem ambitsioonika meetme valimise pärast, mis toob kaasa väiksema energiasäästu, kui oleks võimalik saavutada. Komitee on teadlik sellest, et ei ole võimalik tagada liikmesriikide poliitilist tahet saavutada asjaomases valdkonnas paremaid tulemusi, kuigi hoonete energiatõhusus pakub selleks suurima võimaluse.

5.7. Komitee hindab komisjoni pakutud uute rahastamisvahendite suurt mitmekesisust. Renoveerimist toetavate rahastamisvahendite kättesaadavus on väga oluline, eelkõige selleks, et motiveerida erasektori ja muude kui omavalitsuse omandis olevate sotsiaalelamute rendileandjaid investeerima vanema omandi renoveerimisse.

5.8. Uute või renoveeritud hoonete omanikud või üürnikud võivad mitte ainult tänu väiksemale energiatarbimisele, vaid ka suuremale mugavusele ja paremale elukvaliteedile. Kahjuks viib see üldjuhul tagasipõrke fenomenini, mille puhul renoveeritud eluruumide kõrgem üür võib kergesti kaaluda üles energiakulude kokkuhoiu. Teatistes ollakse kulude kokkuhoiu küsimuses seevastu üsna optimistlikul seisukohal. Komitee soovib asjaomast probleemi kriitilisemalt analüüsida. Seejuures tuleks kohaldada majanduslikke ja sotsiaalseid kriteeriume, vastasel korral satuvad vanemad põlvkonnad uut liiki vaesusesse.

5.9. Komitee väljendab heameelt direktiivis sisalduva algatuse üle muuta elektriautode laadimispunktide paigaldamine suure osa uute hoonete puhul kohustuslikuks. Oluline on siiski juhtida tähelepanu sellele, et elektrienergia nõudluse tulevane kasv nõuab kavandamist ja kooskõlastamist elektritarbijatega, kuna eelnevalt vaja on investeerida elamurajoonide lähedal asuvatesse suure võimsusega trafodesse.

5.10. Komitee on veendunud, et kestva tehnilise arengu tulemusel loodavad energiatõhusamad transpordisüsteemid ja **koostoimeliste intelligentsete transpordisüsteemide** areng annavad märkimisväärse panuse energiasäästu nimel tehtavatesse Euroopa jõupingutustesse (TEN/621). Uus **ökodisaini töökava ja määrus** (NAT/702) annab Euroopa ühisturule olulise koostisosa, pakkudes suure tõhususega tooteid ja toetades ringmajandust.

6. Tarbijad energialiidu tähelepanu keskmes

6.1. Komitee hindab tööka, et komisjon soovib seada tarbijad energialiidu keskmesse. Tänapäeva elus nõuavad transport, eluase, teabevahetus ja üldine tarbimine teatavat minimaalset energiatarbimist kõigilt kodanikelt. Seepärast ei tohi energia muutuda luksuskaubaks. Kuid sageli mainitav, samas mitte hästi määratletud, kütteostuvõimetuse nähtus osutab suundumusele, et haavatavatel kodanikel on üha enam raskusi endale vajalike minimaalsete energiateenuste hankimisel. Komitee kutsub üles selle suundumusega võitlema ja kohandama vastavalt energiapoliitikat.

6.2. Tehnoloogiline areng tähendab seda, et elektritootmise maksumus on viimaste aastate jooksul langenud. Tarbija ei ole sellest aga kasu saanud, sest hinnalanguse on väga sageli üles kaalunud maksud, võrgukulud ja muu selline. See kujutab endast tõsist probleemi, kuna avaldab negatiivset mõju kütteostuvõimetusele.

6.3. Komitee ei nõustu väitega, et „energiatõhusus on üks parimaid viise kõrvaldada kütteostuvõimetuse peamised põhjused“. Kütteostuvõimetuse mõiste tuli käibele siis, kui energiahinnad hakkasid märkimisväärselt tõusma. See tähendab, et kõrged hinnad on selle konkreetse vaesuse liigi peamine põhjus ja need peaksid olema haavatavate isikute aitamiseks võetavate kõigi meetmete peamine sihtmärk. Muidugi aitab ka tõhususe parandamine, kuid see on vältimatult seotud märkimisväärselte investeeringutega, mis ei pruugi eeskätt haavatavatele tarbijatele jõukohased olla (vt TEN/518).

6.4. Komiteel on heameel tõdeda, et komisjon rajab kütteostuvõimetuse observatooriumi, nagu komitee soovitas 2013. aastal oma kütteostuvõimetuse teemalises arvamuses TEN/516. Selle põhitähelepanu peaks olema esmalt suunatud kütteostuvõimetuse Euroopa näitajate määramisele. See võiks aidata liikmesriikidel vastu võtta täielikult kooskõlastatud lähenemisviisi kütteostuvõimetusele, mis hõlmaks arusaamist eri aspektide (näiteks sotsiaalsed tariifid, vaesuse leevendamise meetmed, tarbijate nõustamine või energiatõhusus) rollist ja tõhususest.

6.5. Komitee soovib rõhutada tõsiasja, et lisaks teatistes mainitud teemadele (energiajulgeolek, energiatõhusus ja CO₂-heite vähendamine) tähendab puhtas energia ühtlasi märkimisväärselt kasu kõigi kodanike tervisele.

6.6. Paketis antakse kodanikele ainult piiratud võimalus mõjutada otseselt nende igapäevaelu ja elatist kujundavaid otsuseid. Ei ole selge, kas mõtestatud osaluseni viiva energiadialoogi põhimõtteid kohaldatakse kogu liidus ja kas seda tehakse ka tulevikus (vt ka TEN/617). Kõnealune dialoog eeldab võrdsete tingimuste loomist, sealhulgas institutsioonilisel tasandil.

6.7. Komitee tervitab elektriturul tootvate tarbijatena osalevate kodanike kasvava rolli tunnustamist. Nad vajavad uut turukorraldust, mis sobib taastuvatest energiaallikatest elektri tootmise detsentraliseeritud struktuuridega ja mis seab tõepoolest tarbijad ja kodanikud Euroopa energiapoliitika keskmesse.

6.8. Komitee innustab kogukonna energia kontseptsiooni, mis viitab ettevõtlusmodelile, mille puhul kodanikud omavad ühiselt taastuvenergia või energiatõhususe projekte piirkonnas, kus nad elavad, ja osalevad neis projektides. Uues pakettis sisalduvad õigusnormid peaksid võimaldama ja innustama seda liiki algatusi kõikjal, kus see on võimalik.

7. Taastuvad energiaallikad uuel turul

7.1. Komitee toetab üldjoontes **taastuvenergia direktiivi** (TEN/622) eesmärki tõsta seoses taastuvenergia kulude vähenemisega esiplaanile taastuvenergia tarnijate tugevam lõimimine turule.

7.2. Kuid komitee väljendab ühtlasi muret selle pärast, et oleme veel kaugel võrdsetest tingimustest, mille korral taastuvenergia suudaks ilma eritoetusega püsima jääda. Veel on palju teha selleks, et kõrvaldada olemasolevate elektriturgude tohutud moonutused, mille on loonud toetused, struktuurilised piirtingimused ja väliskulude selge arvestamise puudumine.

7.3. Komitee väljendab heameelt Euroopa Keskkonnaameti hiljutise aruande „*Transforming the EU power sector: avoiding a carbon lock-in*“ üle. Ligikaudu pool Euroopas toodetud elektrist toodetakse fossiilkütustest. Euroopa Keskkonnaameti uuringus võrreldakse praegusi elektrituru suundumusi ELi 2030. aasta ja selle järgse aja kliimaeesmärkidega. CO₂-mahuka elektri tarnimise lõpetamine nõuab suuremaid investeeringuid alternatiivsetesse energiaallikatesse ja toetavat poliitikaraamistikku.

7.4. Komitee väljendab muret üksikasjade puudumise pärast konkreetsete meetmete ja toetusvahendite kohta, mis võib seada ohtu taastuvenergia edasise edendamise.

7.5. Komitee sooviks rõhutada tõsiasja, et energiaallikate jaotuse järsu muutumise korral tuleb uuesti läbi vaadata energiapoliitika – küsimus, mida pakettis ei käsitleta piisavalt.

8. Võimalused majanduse ja töökohtade jaoks

8.1. Energiaüleminek on Euroopa jaoks suur väljakutse, mis pakub võimalusi uute töökohtade, majanduskasvu ja kõigi kodanike heaolu vallas. Pidades silmas sellise üleminekuga kaasnevaid riske ja ohte, on ülimalt oluline töötada välja hästi tasakaalustatud poliitika, millega kehtestatakse asjakohased meetmed, et vältida igasugust kahju meie ühiskonnale, näiteks töötajatele (töötus ja töökohtade kvaliteet), tarbijatele ja VKEdele. Seda on võimalik saavutada üksnes siis, kui sidusrühmad kaasatakse kõnealuse ülemineku kõikidesse etappidesse ning kui komitee on väärtusliku ja olulise partnerina üks nendest.

8.2. Ülemaailmne liidripositsioon puhta tehnoloogia valdkonnas tähendab ka selle tehnoloogia eksportimist, mis on kasulik nii majanduslikust kui ka keskkonna vaatepunktist (NAT/690).

8.3. Teadusuuringud ja innovatsioon on oluline tugi Euroopa ülemaailmsele konkurentsivõimele ja liidripositsioonile täiustatud energiatehnoloogia ja energiatõhususe lahenduste alal. **Puhta energia alase innovatsiooni kiirendamise** strateegia (TEN/619) peaks tooma kaasa tugevama prioriteetide seadmise ja konkreetsete meetmed, millega tagatakse, et uuendusi CO₂-põhise tehnoloogia kasutamise järkjärguliseks lõpetamiseks kasutatakse laialdasemalt ja need toodaks turule kiiremini. Komitee kritiseerib tõsiasja, et väga vähe tähelepanu on pööratud alusuuringutele ja nende uuringute panusele. Lühidalt mainitakse SET-kava (energiatehnoloogia strateegiline kava), kuid kahjuks ainult tööstuslikust vaatepunktist.

8.4. Pakettis viidatakse korduvalt tööstusele, töökohtadele ja majanduskasvule kui innovatsiooni määratlusele, kuid innovatsioon on midagi enamat. Lisaks tööstuslastele aspektidele on olulised väärtused inimeste ja looduse heaolu.

8.5. Komitee väljendab heameelt komisjoni ettepaneku üle luua „puhta energeetika valdkonna ettevõtjate foorum“, millest võiks alt üles suunatud protsessi käigus saada osa kodanikuühiskonna ja muude sidusrühmadega peetava dialoogi laiemast kontseptsioonist. Komitee rõhutab tasakaalustatud toetuse olulisust teadusuuringute ja innovatsiooniahelale alates alusuuringutest kuni rakendusuuringute ja tooteuundusteni.

8.6. Arvestades praegusel ajal suuresti söetööstusel põhinevate piirkondade majanduse ümberkujundamise hiiglaslikku ülesannet, leiab komitee, et kõnealusele küsimusele tuleb pöörata palju rohkem tähelepanu, kui seda on tehtud praeguses paketis.

8.7. Taastuvenergiasse ja energiatöhususse tehtavate uute investeeringute kapitalikulud erinevad liikmesriigiti märkimisväärselt. Komitee leiab, et selliste tarbijaid ja investoreid puudutavate diskrimineerivate tingimuste kaotamiseks või minimeerimiseks on vaja rangeid fiskaal- ja institutsioonilisi meetmeid.

8.8. Kagu-Euroopal on tohutu, siiani suures osas kasutamata taastuvenergia potentsiaal ja kõrge kvalifikatsiooniga töötajad. Komitee kutsub üles suurendama märkimisväärselt tuge sidusrühmadele, kes viivad piirkonnas ellu energialiidu eesmärgi. See annab tarbijatele ja kohalikele investoritele tohutud arenguvõimalused, mis on kooskõlas kõnealuse paketi eesmärkidega.

Brüssel, 26. aprill 2017

Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee
president
Georges DASSIS

Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee arvamus teemal „Ettepanek uue Euroopa konsensuse kohta arengu küsimuses „Meie maailm, meie väärikus, meie tulevik““

[COM(2016) 740 final]

(2017/C 246/11)

Raportöör: **Ionuț SIBIAN**

Raportöör: **Mihai MANOLIU**

Konsulteerimistaotlus	Euroopa Komisjon, 27.1.2017
Õiguslik alus	Euroopa Liidu toimimise lepingu artikkel 304
Täiskogu otsus	26.4.2017
Vastutav seksioon	välissuhete seksioon
Vastuvõtmine seksioonis	4.4.2017
Vastuvõtmine täiskogus	26.4.2017
Täiskogu istungjärk nr	525
Hääletuse tulemus	166/1/3
(poolt/vastu/erapooletuid):	

1. Järeldused ja soovitused

1.1. Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee väljendab heameelt komisjoni ettepaneku üle uue Euroopa konsensuse kohta arengu küsimuses „Meie maailm, meie väärikus, meie tulevik“. See vastab soovitudele, mille komitee esitas oma arvamuses REX/461 „Tegevuskava aastani 2030 – ülemaailmsele säästvale arengule pühendunud Euroopa Liit“, kus ta kinnitab, et „Euroopa Liidu institutsioonid ja liikmesriigid peavad viivitamatult kokku leppima edasised sammud kõige kõrgemal poliitilisel tasandil institutsioonidevahelise kokkuleppega komisjoni, nõukogu ja parlamendi vahel, et luua tugev alus edasiseks poliitiliseks tegevuseks. See kokkulepe säästva arengu eesmärkide rakendamise kohta peaks olema üldise strateegia alus tegevuskava 2030 süvalaiendamiseks eesmärgiga muuta EL säästva arengu liiduks.“ Samas arvamuses soovitab ta komisjonil „tegevuskava 2030 täiel määral integreeri[d]a Euroopa arengukonsensusesse ja seda konsensuse raames kasuta [d]a“.

1.2. Komitee tunnustab 2006. aasta Euroopa arengukonsensuse rolli Euroopa Liidu ja selle liikmesriikide arengukoostöö poliitikas ⁽¹⁾. Selle lisaväärtuseks on peamiselt kooskõlastatud käsitlusviisi esitamine ELi ja selle liikmesriikide poolt, samuti rakendamise raamistiku tagamine ELi tasandil, mille põhjal koostati mitmed juhendmaterjalid, poliitilised dokumendid ja tegevuskavad nii Euroopa Liidu kui ka liikmesriikide tasandil. Loodetakse, et uus konsensus jätkab samasugust rolli.

1.3. Komitee tervitab konsensuse osas võetud sõnaselget kohustust, mille üldeesmärk on vaesuse kaotamine õigustel ja soolisel võrdsusel põhineva arengukoostöö käsitluse alusel, tagades samas, et tegevuskava 2030 raames ei jäeta kedagi kõrvale, olenemata tema elukohast, etnilisest päritolust, soost, vanusest, puudest, usutunnistusest või tõekspidamistest, seksuaalsest sättumusest, rändaja staatusest või muudest kaalutlustest.

1.4. Osutades tegevuskavale 2030 ja jätkates oma peamise ülesandena vaesuse kaotamist, annab konsensus arengukoostööle tunnustuse, mida see väärib, ja suurendab selle nähtavust Euroopa Liidu poliitikavaldkonnana. Ajal, mil arengupoliitikat tuleks pidada ELi välistegevuse üheks nurgakiviks, tuleks konsensus näha garantiid, mis tagab, et see areng toimub võrdsetel alustel teiste liidu tegevusvaldkondadega ning seda ei tohi nendele allutada (julgeolek, kaubandus, justiits- ja siseküsimused jne).

⁽¹⁾ Komisjoni talituste töödokument. 2005. aasta Euroopa arengukonsensuse hindamine ja algatuse „Ettepanek Euroopa uue arengukonsensuse kohta“ toetamine.

1.5. Konsensus vaadatakse läbi väga keerulisel ajal, kui (Euroopa Liidu lepingu artiklis 2 loetletud) Euroopa väärtused ja põhimõtted ning kogu Euroopa Liidu olemasolu on järjest enam ohustatud. Arvukad kriisid mõjutavad valitsuste võimet ja valmisolekut eraldada vajalikke vahendeid tegevuskava 2030 rakendamiseks. Seetõttu on väga oluline, et kõik liikmesriigid ja Euroopa Liidu institutsioonid pühenduksid täielikult selle rakendamisele ja selle kooskõlla viimisele Euroopa arengukonsensusega, eelkõige selle finantsmõju osas.

1.6. Konsensus peaks püüdma määratleda komisjoni ja liikmesriikide rolli, võttes arvesse nende suhtelisi erieeliseid arenguabi valdkonnas. See on muutunud veelgi olulisemaks, kuna on oodata, et ELi ja selle liikmesriikide poolt arenguabile eraldatav kogusumma väheneb pärast Brexiti ja olukorras, kus sisepoliitiline kliima muutub. 2013. aastal Euroopa Parlamendi arengukomisjoni tellitud aruande kohaselt ⁽²⁾ oli liikmesriikide ja komisjoni vahel arenguabi valdkonnas tõhusa koordineerimise puudumise majanduslik kulu ligikaudu 800 miljonit eurot. Seda summat võiks igal aastal kokku hoida tehingukuludelt, kui rahastajad suunaksid oma abialased jõupingutused väiksemale arvule riikidele ja valdkondadele. Samuti leiti, et potentsiaalselt on igal aastal võimalik kokku hoida täiendavalt 8,4 miljardit eurot, kui tõhustatakse vahendite eraldamist mitme riigi tasandil.

1.7. Euroopa Liit ja selle liikmesriigid ei peaks arenguabi kasutama vahendina, mille abil surutakse oma partneritele peale koostööd majandus- ja välispoliitiliste, riigi julgeoleku ning rände kontrollimise eesmärkide saavutamiseks. Vastupidi, arengukoostöö peaks jätkuvalt keskenduma oma põhieesmärkidele – vaesuse kaotamine, kõigile võrdsed võimalused ja võrdne väärikus ning keskkonnasäästlikkuse tagamine.

1.8. Eelkõige soovib komitee rõhutada põllumajanduse osatähtsust arengupoliitikas. Kohaliku toiduainete tootmise aluse tugevdamine, naiste olukorra parandamine maapiirkondades ning põllumajandustootjate koondumine ja koostöö on olulisel kohal vaesuse kaotamisel ja kestliku arengu eesmärkide saavutamisel maailma vaeseimates riikides.

1.9. Konsensus tunnistatakse sotsiaalpartnerite ja kodanikuühiskonna organisatsioonide rolli tegevuskava 2030 edendamisel kui ka nende panust tegevuskava rakendamisse. EL ei peaks mitte ainult andma oma tugevat poliitilist toetust neile soodsa tegevusraamistiku tagamiseks, et nad saaksid täielikult täita oma rolli, vaid ka tunnustama, toetama ja kaitsma inimõigusi kaitsvaid organisatsioone, järelevalveülesandeid täitvaid organeid ja ebasoodsates tingimustes tegutsevaid ametiühinguid. Lisaks peaks EL püüdma töötada välja paremini kohandatud rahastamismehhanisme, et toetada laiemat hulka kodanikuühiskonna organisatsioone, et tagada väiksemate ja samas rohkemate kohalike organisatsioonide parem juurdepääs ELi programmidele. Sellega seoses on komitee andnud mitmeid olulisi soovitusi oma arvamuses REX/461 „Tegevuskava aastani 2030 – ülemaailmsele säästvale arengule pühendunud Euroopa Liit“.

1.10. Sotsiaaldialoogi tuleb tunnustada arengukoostöö tegevuskava rakendamise vahendina. Sotsiaaldialoog eeldab soodsat keskkonda ja tõhusat institutsioonilist raamistikku. See algab ühinemisvabaduse austamisest ja õigusest kollektiivlääbirääkimistele. EL peaks tegema koostööd tööandjate ja töötajate sõltumatute organisatsioonidega (sotsiaalpartnerid), et edendada usaldusväärseid töösuhete tavaid ja toimivaid töökorraldussüsteeme.

1.11. Kuigi ELi usaldusfondid kujutavad endast võimalikku positiivset vahendit, siis puuduvad piisavad uuringud, mis näitaksid, et need vastavad arenguriikide omavastutuse ja kohanemisvajadustele. Kuigi pooled Euroopa Liidu liikmesriigid suurendavad oma ametliku arenguabi eraldisi erasektoris, siis riiklikest vahenditest tehtavad ärisektori investeeringud on suure osas läbipaistmatud ja kontrollimatud ⁽³⁾. Sotsiaalpartnereid ja kodanikuühiskonna organisatsioone tuleks toetada ja võimaldada neil kontrollida arengule eraldatavaid avaliku sektori vahendeid, k.a neid, mis suunatakse erasektoris. Nad peaksid tõepoolest saama osaleda arengukoostöö programmide väljatöötamisel, rakendamisel, järelevalves ja hindamisel, et need vastaksid võimalikult suure hulga inimeste tegelikele vajadustele.

⁽²⁾ „The Cost of Non-Europe in Development Policy: Increasing Coordination between EU Donors“ („Ühtsest Euroopast loobumise maksumus arengupoliitika valdkonnas: koordineerimise tugevdamine ELi rahastajate vahel“), Euroopa Parlament (2013).

⁽³⁾ AidWatchi aruanne, Concord (2016).

1.12. Arenguriikides töökohtade loomine on oluline ülesanne, milles erasektoril peab olema oluline osa. Komitee arvamuses REX/386 „Erasektori osalemine 2015. aasta järgses arenguraamistikus“ rõhutatakse, et „erasektoril võib olla esmatähtis osa vaesusevastases võitluses maailmas, kuna ta loob töökohti, toodab kaupu ja teenuseid, tekitab tulu ja hüvesid ning osaleb oma makstavate maksude kaudu avaliku sektori kulude rahastamisel“. Kuid töökohtade loomine ei tohiks olla eesmärk omaette, välja arvatud juhul, kui see tagab töölased ja keskkonnakaitse standardid ning inimväärsed töötingimused eelkõige naistele ja noortele vastavalt Rahvusvahelise Tööorganisatsiooni (ILO) inimväärsed töö tagamise suunistele, ILO töönormidele ja teistele rahvusvahelistele dokumentidele (nt ÜRO juhtpõhimõtted ettevõtete ja inimõiguste vallas ning OECD juhtpõhimõtted rahvusvaheliste ettevõtete jaoks).

1.13. Komitee on seisukohal, et kaasamine ja jätkusuutlikkus põhinevad inimväärsel ja stabiilsel tööl (eriti naiste ja noorte puhul), mis toob piisavalt tulu ja loob jätkusuutliku väärtusahela paljude tugevdatud kommunaalteenuste jaoks. Edendada tuleb uusi tootmis- ja tarbimismudeleid ringmajanduse raames. Nii saab haavatavaid rühmi paremini kaitsta, nad saavad juurdepääsu finantsteenustele ning ausa, õiglase ja jätkusuutliku ettevõtluse sektor töötab välja uued ärimudelid (kohalikke teenuseid pakuvad sotsiaalsed ettevõtted) ja uued nõuetekohaselt reguleeritud VKEd.

2. Taustteave

2.1. Arengupoliitika on ELi välistegevuse oluline osa, nagu on määratletud Euroopa Liidu lepingu artikli 21 lõike 2 punktis d, milles on ette nähtud „toetada arengumaade säästvat majanduslikku, sotsiaalset ja keskkonnavalast arengut, pidades esmaseks eesmärgiks vaesuse kaotamist“ vastavalt avaldusele, mis on esitatud ka ELi toimimise lepingu artiklis 208.

2.2. Uue Euroopa arengukonsensuse ettepaneku eesmärk on pakkuda arengukoostöö poliitikale ühist lähenemisviisi, mida rakendaksid EL ja selle liikmesriigid.

2.3. Samal ajal on konsensus tugev kinnitus maailmale, rõhutades ELi otsusekindlust jääda ülemaailmses kontekstis usaldusväärseks, pühendunuks, vastutustundlikuks ja eeskuju näitajaks. Sellega määratletakse liidu põhimõtted ja prioriteedid maailma keeruliste probleemide ja vahendite suhtes, et täita tegevuskava aastani 2030 ja Pariisi kokkuleppe raames ELi võetud kohustusi.

2.4. Komitee märgib, et Euroopa arengukonsensuse läbivaatamine on uues olukorras tervitatav ja väga tähtis, kuna selle eesmärk on samal ajal suunata ELi ja selle liikmesriikide pühendunud tegevus kestliku arengu tegevuskava 2030 rakendamisele ning aidata kaasa nende liidu välistegevuse prioriteetide elluviimisele, mis on sätestatud Euroopa Liidu üldise välis- ja julgeolekupoliitika strateegias.

2.5. Püsiva majanduskriisi, Brexiti, USA-s toimunud poliitiliste muutuste, idas rahutu olukorra suurenemise, Süüria konflikti ja selle humanitaartagajärgede, liikmesriikides populismi ja ksenofoobia kasvu ning kliimamuutuste mõju tõttu majandusele ei ole Euroopa Liidu ees rohkem kui pool sajandit seisnud nii raskeid ülesandeid kui praegu.

2.6. Nagu rõhutatakse Euroopa Liidu üldise välis- ja julgeolekupoliitika strateegias „Ühtne visioon, ühine tegevus: tugevam Euroopa“ (2016), on uue sisemise ja ülemaailmse olukorra põhjuseks ebastabiilsuse ja ebakindluse suurenemine. Seetõttu, puutudes kokku eksistentsiaalse ohuga, peab EL olema tugevam ja ühtsem kui kunagi varem.

2.7. EL võtab kollektiivselt kohustuse eraldada vastavalt tegevuskava 2030 ajakavale 0,7 % oma kogurahvatulust ametlikuks arenguabiks. Kui soovitakse saavutada konsensuse eesmärgid, peavad EL ja selle liikmesriigid täitma oma abialased eesmärgid. Arvestades Euroopa poliitilist olukorda, on praegu tõsiselt kaheldav, kas praegused ja tulevased valitsused on valmis säilitama sellist finantskohustuste taset. Poliitilise olukorra muutumine ELi liikmesriikides võib seada ohtu liikmesriikide valitsuste arengukoostöö raames võetud kohustused, arvestades populistlike poliitiliste liikumiste jõulisi nõudmisi vähendada ülemaailmset solidaarsust ning ametliku arenguabi kulutusi.

2.8. Kuna Ühendkuningriik on olnud arenguabi peamine rahastaja ELis (rohkem kui 14 miljardit eurot 2015. aastal), siis on Brexiti juba otsene mõju ELi positsioonile ja selle suutlikkusele, eelkõige poliitilisele suutlikkusele, piirates ressursse, mida liit kavatses kasutada kestliku arengu eesmärkide rakendamiseks. Hinnanguliselt kaotab Euroopa Liit lisaks muule kui finantsvõimekusele Brexiti tõttu ligikaudu 15 % oma abieelarvest. On väga tähtis, et ELi liikmesriigid jääksid solidaarseks ja järgiksid oma abialaseid eesmärke.

2.9. EL peaks tagama, et ametlik arenguabi keskenduks endiselt vaesuse vastasele võitlusele arenguriikides, jälgima, et rahalisi vahendeid kasutataks tõhusalt, tuues kõnealustele riikidele tegelikku kasu, ning tagama ELi poliitikavaldkondade arengusidususe. Euroopa vabariikide (Concord) platvormi aruandest „AidWatch 2016“ ilmneb, et juba 2015. aastal ei kajastanud 17 % ELi abist enam tegelikku ressursside ülekandmist arenguriikidesse, kuna tegemist on kuludega, mis tehakse doonorriigis pagulaste ja üliõpilaste toetamiseks, võla vähendamiseks, samuti abi- ja intressimakseteks. Mõned ELi liikmesriigid on suurendanud kinnitatud abisummasid, mille põhjuseks on peaaegu täielikult pagulastele tehtavad kulutused nende vastavates riikides, muutudes sel viisil peamisteks nendest summadest kasusaajateks.

2.10. Oma olemuselt ja oma loomise aluseks olnud põhjustel on EL kohustatud edendama ja kaitsma mitmepoolsust, maailmakorda, mille aluseks on reeglid, üldine rahu ja inimõigused. Aja jooksul on liidust saanud vajalik ja vastutustundlik ülemaailmne partner, kes järgib teatud põhimõtteid, tegeleb konfliktide ja vaesuse algpõhjustega, edendab üldisi inimõigusi, annab eeskujut ja kasutab oma mõju, et tuua maailma positiivseid muutusi.

2.11. Euroopa Liidu ja selle liikmesriikide kui arengukoostöö vallas ülemaailmse juhtiva partneri kohustus on nüüdseks juba liidu identiteedi ja liidust kaugemale ulatuva maine lahutamatu osa.

2.12. EL on kõige avatum turg maailmas, mis pakub heldelt tollimaksu soodustusi arenguriikidele, mis ratifitseerivad ja rakendavad inim- ja tööõiguste, keskkonnakaitse ning hea valitsemistava põhilised rahvusvahelised konventsioonid.

2.13. Lisaks rahavoogudele on EL arenguriikide oluline poliitiline partner, kuna soodustab positiivset poliitilist ja sotsiaalset arengut ning aitab neil õiglasemalt ja terviklikumalt osaleda maailma poliitilistes ja majanduslikes protsessides.

2.14. ELil oli tähtis osa aastatuhande arengueesmärkide kujundamisel ja rakendamisel (2005–2015) ning oli kestliku arengu eesmärkide (2016–2030) vastuvõtmise liikumapanevaks jõuks, aidates otsustavalt kaasa Euroopa väärtuste, nagu inimõigused, demokraatia, õigusriik ja sotsiaalsed õigused, integreerimisele uude ülemaailmsesse arenguprogrammi.

2.15. Euroopa Liidul on juhtiv ülemaailmne roll kliimamuutuste valdkonna probleemidega tegelemisel ning tal oli oluline osa arenenud ja arenguriikide laiapõhjalise koalitsiooni loomises, mis võimaldas Pariisi kokkuleppe sõlmimist detsembris 2015. aastal. EL on lubanud eraldada 20 % oma eelarvest kliimameetmete edendamisele – nii leevendamise kui ka kohanemise mõttes – Pariisi kokkuleppe toetamiseks.

2.16. Veebruaris 2016 avaldatud ELi Eurobaromeetri uuring rahvusvahelise koostöö ja arenguabi kohta näitab, et ELis toetab peaaegu üheksa ELi kodanikku kümnest arenguabi (89 % – kasv nelja protsendipunkti võrra aastast 2014). Uutes liikmesriikides kipuvad arvud olema veidi väiksemad kui vanades liikmesriikides. Arvandmed näitavad nende kodanike osakaalu suurenemist, kes arvavad, et võitlus vaesuse vastu arenguriikides peaks olema üks ELi prioriteete (suurenemine viie protsendipunkti võrra ehk 69 %) ning liikmesriikide valitsuste prioriteete (suurenemine viie protsendipunkti võrra ehk 50 %). Ligi seitse uuringus osalenut kümnest toetas ELi arenguabi tugevdamist (68 %), mis on suurem protsendimäär võrreldes viimaste aastatega. Uuringus osalenuist ligi kolmveerand nõustus, et arenguabi on tõhus vahend ebaseadusliku rände vastu võitlemiseks (73 %), ning 80 % eurooplastest arvas, et arenguabi andmine on Euroopa Liidu enda huvides. 52 % küsitletuist leidis, et EL peaks täitma oma lubadust suurendada abi arenguriikidele.

3. Märkused

3.1. Vastastikune seotus on tegevuskava 2030 väljatöötamise peamine alus, tegevusraamistik, mille eesmärk on riiklike terviklike kestliku arengu strateegiate väljatöötamine, mis tasakaalustatud viisil integreerivad majandusliku, sotsiaalse ja keskkonnamõõtme, et saavutada positiivne mõju sellega seotud valdkondades, võttes arvesse valdkondadeüleseid tegureid: sooline võrdõiguslikkus, noored, liikuvus, ränne, investeeringud ja säästev energia. Tegevuskavas 2030 keskendutakse järgmistele prioriteetidele: inimesed, planeet, heaolu, rahu ja partnerlus.

3.2. Kuigi äärmises vaesuses elavate inimeste arv vähenes rohkem kui poole võrra aastatel 1990–2015, elab üle 800 miljoni inimese jätkuvalt alla 1,25 USA dollariga päevas ning neist 80 % elab Sahara-taguses Aafrikas ja Lõuna-Aasias. Konsensus rõhutatakse vajadust vähendada vaesust kõige vaesemates, nõrgemates või konfliktidest mõjutatud riikides ning tugevdada vastupanuvõimet, eelkõige haavatavate inimeste puhul, kes kogevad keskkonnavalaseid ja majanduslikke vapustusi, loodusõnnetusi või inimtegevusest tingitud õnnetusi ning ülemaailmseid ohte tervisele.

3.3. Aastaks 2030 on vaesed koondunud ebastabiilsetesse ja konfliktidele avatud riikidesse, mis süvendab vaesust veelgi. Kui sellistes tingimustes soovitakse vaeseid aidata, siis vajatakse erinevaid lähenemisviise. Vaatamata sellele, et aina suurem hulk inimesi väljub äärmisest vaesusest, on suurenenud ebavõrdsus riikide vahel ja nende sees. Lisaks vaesusele, konfliktidele ja kliimamuutustele on ebavõrdsus muutunud peamiseks ebastabiilsuse põhjuseks suuremas osas maailmast.

3.4. Arengukoostöö poliitikas on kesksel kohal järgmised olulised küsimused: diskrimineerimine ja ebavõrdsus, tahe tagada, et kedagi ei jäetaks kõrvale, keskendumine vaesuse kaotamisele – need kõik on kestliku arengu alus. Samuti tehakse edusamme inimväärkuse vallas: nälja kaotamine, üldine juurdepääs haridusele ja kutseõppele, tervishoiuteenuste süsteem, inimväärne töö kõigile, üleminek mitteametlikult majanduselt ametlikule majandusele, piisav ja asjakohane sotsiaalkaitse, tervislik keskkond. Neid eesmärke saab ellu viia tõhusatel poliitikameetmetel põhineva valitsemise kaudu riigi tasandil ning haavatavatele inimestele sotsiaalkaitse miinimumtaseme loomise kaudu.

3.5. Ühisest pikaajalisest tegevusest saavad kasu pidevas vaesuses elavad inimesed, see loob majanduskasvu, vähendab ebavõrdsust ja võimaldab saavutada tulemusi. On vaja tagada, et avalike kulutuste ümberjagamise kaaskesksid konkreetsed majanduslikud saavutused, nagu kvaliteetsetele teenustele, eriti haridusele, tervishoiu- ja kanalisatsiooniteenustele juurdepääsu paranemine.

3.6. Lisaks loob kõnealune lähenemine tööl põhineva solidaarsuse alusel tõhusad, jätkusuutlikud ja õiglased sotsiaalteenused, mis on seotud tulutoova tööga. Põhiteenuste alusel saab tagada ka miinimumsissetuleku (uue vahendina), mis on vajalik vastupanuvõime loomiseks, et vältida tagasi langemist äärmisesse vaesusesse. Tuleb tugevdada sotsiaalseid struktuure keskpikas ja pikas perspektiivis. Tuleb tugevdada sotsiaalseid struktuure keskpikas ja pikas perspektiivis.

3.7. Kuigi konsensus seda eraldi välja ei tooda, on kavas pidada kinni kohustusest, mis võeti programmi raames muutuste tegemiseks ja mis seisneb selles, et jätkuvalt toetada sotsiaalset kaasatust ja inimarengut, moodustades ELi abist vähemalt 20 %.

3.8. Keskse tähtsusega on naiste ja tütarlaste õiguste kaitse ja rakendamine, mille puhul austatakse nende seksuaal- ja reproduktiivtervist ning nendega kaasnevaid õigusi, mis on inimarengu oluline tegur. Samal ajal on vaja tugevdada nende haavatavate elanike vastupanuvõimet, kes puutuvad kokku majanduslike ja keskkonnavalaste vapustustega, sealhulgas loodusõnnetuste või inimtegevusest tingitud õnnetustega. Tuleb luua humanitaarabi andmise sidus ja integreeritud süsteem, et aidata põgenikke (pöörates erilist tähelepanu alaealistele ja teistele haavatavatele isikutele), parandades juurdepääsu haridusele ja kvaliteetsetele töökohtadele.

3.9. Et säilitada elujõud, peab kõigile inimestele olema kättesaadav mitmekesine, piisav, täisväärtuslik ja ohutu toit. Oluline on toetada vaeseid kogukondi, et parandada nende pidevat juurdepääsu maaressurssidele, veele, sealhulgas joogiveele, kanalisatsiooniteenustele, samuti puhastele energiaallikatele ausa ja õiglase hinna eest ja väikese keskkonnamõjuga. Sellise juurdepääsu tagamine võimaldab vähendada alatoitumise ja kasvupeatuse tundemärke ning edendada laste mõjuvõimu suurendamist ja nende vaimset tervist. Samuti pakub juurdepääs parematele teenustele (tehnoloogia areng ja digitaalne innovatsioon) võimaluse suurendada kiiresti kasvava maa- ja linnaelanikkonna elukvaliteeti, aidates kaasa kodanike tervise, heaolu ja väärkuse parandamisele ning vastates nende vajadustele.

3.10. Vastupanuvõime ja jätkusuutlikkus on olulised tegurid ja hädavajalikud elujõuliste lahenduste väljatöötamiseks praeguses keerulises, muutuv ja ettearvamatus olukorras olevas maailmas. Haavatavus suurendab vaesuse niigi tugevat mõju, samas kui korduvate struktuursete kriisidega seotud äärmine haavatavus tekitab jätkuvalt humanitaarhädalukordi ja pidurdab teatud kogukondade arengut. Konfliktide jätkumine nõuab rohkem vahendeid, kui see on võimalik, ja takistab põhiliste inimõiguste rakendamist ning suurendab pagulaste ja põgenenud isikute arvu. Edu ohustavad pidevad probleemid rahvatervise valdkonnas.

3.11. Juurdepääs taskukohastele ja jätkusuutlikele energiateenustele (energia tootmine taastuvatest energiaallikatest, võitlus kütteostuvõimetuse vastu) on endiselt piiratud ning takistab majanduskasvu ning asjakohast ja tõhusat industrialiseerimist, mis oleks kohandatud kohalikele tingimustele, vajadustele ja võimalustele (vastavalt keskkonnakaitsele). Juurdepääs loodusvaradele on piiratud, kuna jätkusuutmatud kasutusviisid põhjustavad nende ammendumise.

3.12. Säästev põllumajandus, ratsionaalne toidusüsteem ja säästev kalandus pakuvad tooteid, mis suudavad tõhusalt ja märgatavalt rahuldada elanikkonna hüppeliselt kasvavaid vajadusi ning samas on mõju keskkonnale väike. Veepuudus ja (jätkusuutmatu) veevajadus mõjutavad kliimamuutusi.

3.13. Konsensuses pööratakse erilist tähelepanu demograafilisele varale, milleks on arenguriikide noored, kasutades ära potentsiaali 1,3 miljardi inimese näol, kes on kaasava majanduskasvu ja kestliku arengu mootoriks, luues uusi kvaliteetseid töökohti ning toetades noorte mõjuvõimu suurendamist ja osalemist majanduses, ühiskonnas, otsuste tegemisel ja avaliku elu juhtimises kohalikul tasandil.

3.14. Vaja on liikuda ringmajanduse poole, et kasutada olemasolevaid vahendeid tõhusalt ja toetada laiaulatuslikku protsessi piisava ja kestliku arengu eesmärgil. On olemas tegelik potentsiaal selleks, et erasektori uued osalejad saaksid pakkuda uuenduslikku partnerlust ja uuenduslikke lahendusi, tõhusaid, jätkusuutlikke ja eetilisi finantsmehhanisme, millest võivad saada edumudelid. Nii koostöö kui ka info- ja kommunikatsioonitehnoloogia (vastupidavad ja tõhusad võrgustikud ja taristud) on peamised edutegurid ning aitavad suunata vahendeid ja investeeringuid kestliku arengu eesmärkide saavutamise nimel, et tagada edu ülemaailmsete probleemide lahendamisel.

3.15. Vaesuse kaotamine ja kestlik areng nõuavad keskkonnasäästlikkust ja stabiilset kliimat, mis pakub võimalusi haavatavatele ühiskonnaliikmetele. Tasakaalustamatud majandusprotsessid võivad ohustada rahu ja stabiilsust ning põhjustada ulatuslikku rännet. Keskkonnaprobleemid tuleb integreerida ennetustöösse, muu hulgas tugevdades „saastaja maksab“ põhimõtte kohaldamist. Vastutustundlikul erasektoril võib olla tähtis osa ressursside tõhusa kasutamise, säästva tarbimise ja tootmise edendamises – need elemendid võivad kaotada seose majanduskasvu ja keskkonna olukorra halvenemise vahel ringmajandusele ülemineku ajal.

3.16. Erasektori rolli tegevuskava 2030 elluviimisel tuleks hinnata tema võime põhjal aidata kaasa arengueesmärkide saavutamisele abisaavates riikides ning kõnealune roll peaks põhinema tulemusliku arengukoostöö ülemaailmse partnerluse põhimõtetel. Kui erasektori uute rahastamisvahendite kaasamine võib olla tõhus vahend, mis loob majandusarengut ning tagab tööhõive ja riigitulu, siis on oluline, et selliste vahendite suhtes kohaldataks samu läbipaistvuse ja hindamise nõudeid nagu avaliku sektori vahendite puhul. EL ja tema liikmesriigid peaksid rahastama läbipaistvat ja sõltumatut hindamist, võimaldades sidusrühmadel, iseäranis kohalikul tasandil, hinnata kulutõhusust ning era- ja äriktori rahastamistegevuse mõju arenguabi valdkonnas. EL ja selle liikmesriigid peaksid kokku leppima sidusas käsitluses erasektori rollist arengus tagamaks, et ühtegi abi vajavat piirkonda ega riiki ei jäetaks arengus maha. Uuenduslikke arengu rahastamise mehhanisme, nagu avaliku ja erasektori partnerlused, tuleks hinnata arengu ja kulutõhususe põhimõtetest lähtudes, et vältida seotud abi ja tagada regulatiivne keskkond, mis võimaldab valitsustel korraldada avalike teenuste osutamist.

3.17. Euroopa Liit peab edendama mõjusaid rahvusvahelisi vahendeid vastutustundliku majanduse valdkonnas, et julgustada vastutustundlikku tarneahelat ja vastutustundlikke äritavasid. Arvestades suurenevat huvi erasektori kui arenguvaldkonna osaleja vastu, peaksid olemasolevad vahendid vastutustundliku ettevõtluse edendamiseks muutuma veelgi olulisemaks. Ettevõtjate käitumist ja aruandlusvahendeid käsitlevate rahvusvaheliselt tunnustatud suuniste ja põhimõtete järgimine ja rakendamine peaks muutuma erasektori toetuste määramisel arengukoostöö raames peamiseks tingimuseks. Nõuetele vastavus peaks olema seotud abikõlblikkusega ja asjakohane järelevalvesüsteem peaks rikkumiste korral viima rahalise toetuse uuesti hindamiseni.

3.18. On vaja kindlalt toetada vastutustundlikke äritavasid, inim- ja tööõiguse integreerimist ning inimväärsed tööttingimusi (kooskõlas Rahvusvahelise Tööorganisatsiooni konventsiooni ning ettevõtjate käitumist käsitlevate teiste rahvusvaheliselt tunnustatud suuniste ja põhimõtetega), ettevõtjate sotsiaalset vastutust (tööstandardite ja inimväärsed tööttingimuste osas), rahanduslikku sõltumatust, korruptsioonivastast võitlust, keskkonnanorme. Seejuures tuleb vältida kuritarvitamist ja korruptsiooni, et võimaldada üleminekut mitteametlikult majanduselt ametlikule majandusele.

3.19. Komitee on seisukohal, et mittediskrimineeriv elukestev juurdepääs koolitusele tagab, et iga kodanik saab vajalikud teadmised ja oskused, mis on kestliku arengu üks põhitõingimusi. Parem, väärkam ja pühendunud elu vastavalt igatüüpe suutlikkusele ning vastavalt suurematele õigustele sotsiaalsel ja majanduslikul healolul põhinevas õiglases ühiskonnas võimaldab kujunemist küpsemaks ja vastutustundlikumaks täiskasvanuks.

3.20. Kestliku arengu teine oluline tegur sisaldab tõhusa linnatariistu kavandamist, ehitamist, kasutusele võtmist ja kasutamist: säästvad, ühendatud ja turvalised transpordivõrgud ning muu vastupidav taristu. Linnad peavad muutuma kasvu ja innovatsiooni keskusteks ning edendama kaasamist koos asjakohaseid põhiteenuseid omava ümbritseva maapiirkonnaga. Kõnealused eesmärgid kuuluvad maakasutuse planeerimise, finantsturgude õiglase haldamise ja säästva linnaliikluse valdkonda.

3.21. Ebavõrdsus, õigusriigi puudumine, tõrjutus ja inimõiguste rikkumine ning inimeste vajaduste rahuldamata jätmine on vaesuse, ebakindluse ja konfliktide peamised põhjused, mille tulemuseks on inimeste sunniviisiline ümberasustamine. Demokraatlik valitsemistava on kodaniku- ja poliitiliste, majanduslike, sotsiaalsete ja kultuuriliste (sh kultuurilise mitmekesisuse) ning samuti usuliste õiguste tagatis. Poliitiline dialoog võimaldab tegutseda; kohtureform, õigusemõistmisele juurdepääsu tagamine kõigile, sõltumatu, avatud, vastutustundlik ja tõhus kohtusüsteem võimaldab vähendada haavatavatel ühiskonnarühmadel lasuvat koormust. Tuleb tugevdada õigusriiki, võitlust vägivalga ja kuritegevuse vastu linnades, suurendada elanikkonna turvalisust, riigi võimekust, vastutusvõimet, läbipaistvust ja konfliktide ennetamist. See aitab kaasa usalduse loomisele valitsuse ja elanikkonna vahel.

3.22. Kestlik areng eeldab integratsiooni suurendavat ühiskonda ja demokraatlikke institutsioone, mis edendavad järgmisi üldisi väärtusi: hea valitsemistava mitmel tasandil, õigusriik, läbipaistvad otsustusprotsessid, korruptsioonivastase võitluse algatused, inimõigused, vaba, õiglane ja avatud ühiskond ning läbipaistev kodanikuühiskond, kaasatus ning vastupanuvõime sisemistele ja välistele vapustustele.

3.23. Tulevasest rahvusvaheliste kultuurisuhete ELi strateegiast (JOIN 2016/29 ja koostamisel olev arvamus REX/480) lähtudes rõhutab komitee suurt osatähtsust, mis tuleb kultuurile omistada arenguprogrammi neljanda sambana, ning nõuab seetõttu selle lisamist Euroopa uue arengukonsensuse prioriteetide hulka.

3.24. Oma 2007. aasta arvamuses SOC/268 sisserände ja arengukoostöö kohta märgib komitee, et „[r]änne on kasulik nii päritoluriikidele kui ka vastuvõtivatele riikidele“. Sellegipoolest tuleb rõhutada, et rände puudulik juhtimine võib kaasa tuua inimõiguste ning haridusele ja tervishoiuteenustele juurdepääsu keelamise. Rändajatel on oht sattuda inimkaubanduse ja sunnitöö ohvriks. Seetõttu on vaja reageerida ja võtta kiireid ja tõhusaid meetmeid nii päritolu-, transiidi- kui ka sihtriikides. Koordineerida tuleb süstemaatiliselt, struktureeritult ja koostöös, et suurendada positiivset mõju ja vähendada ebaseaduslikku rännet. Kõnealune koordineeritud lähenemisviis tuleks siduda humanitaarabiga. Lahendus on kestliku arengu poliitika rakendamine, jätkates jõupingutuste tegemist väljarände lähteriikides. Poliitiline dialoog on Euroopa välispoliitika osa ning vahend rände piiramiseks.

3.25. Vastavalt 2016. aasta veebruaris käivitatud Eurobaromeetri uuringule rahvusvahelise koostöö ja arenguabi kohta on vähemalt kolmandik (36 %) ELi kodanikest kuulnud kestliku arengu eesmärkidest, kuid vaid üks kümnest (10 %) teab, mis need on. Põhjapoolsetes ja keskiirakondades elavad kodanikud on kõige rohkem kuulnud kestliku arengu eesmärkidest või on selle kohta lugenud. On selge, et Euroopa Liit peab tegema rohkem jõupingutusi, et harida ja teavitada Euroopa kodanikke arengukoostööst, pöörates erilist tähelepanu Lõuna- ja Ida-Euroopa liikmesriikidele. Komitee esitas kõnealuse soovitusena ka oma arvamuses REX/461 „Tegevuskava aastani 2030 – ülemaailmsele säästvale arengule pühendunud Euroopa Liit“: „Euroopa Komisjon peaks korraldama ja läbi viima teadlikkuse suurendamise tegevusi ja kampaaniaid, et muuta tegevuskava 2030 Euroopa tegevuskavaks. Komisjon peaks läbi viima perioodilisi Eurobaromeetri uuringuid, et mõõta ELi kodanike teadlikkust ja arusaama säästva arengu eesmärkidest. Kodanikuühiskonna organisatsioonidel on siinkohal otsustav roll.“

3.26. EL on suuteline täitma juhtivat rolli kestliku arengu eesmärkide saavutamisel ning on seda võimeline täitma tänu oma solidaarsusjõule, sotsiaalkaaspoliitikale ning majandus- ja kaubanduspartnerlusele koostöös kõigi sidusrühmadega, kes jagavad samu väärtusi. Liidu ulatuslik diplomaatiline võrgustik tagab tema tegevuse ühtsuse ja järjepidevuse, tema usaldusväärsuse ja õiguspärasuse tugevdamise ning positiivset mõju avaldava lisaväärtuse. Euroopa kogemuste mitmekesisus, diferentseeritud lähenemisviisid, lisaväärtus, samuti ühtsus mitmekesisuses on liidu välistegevuse eriaspektid ning pakuvad talle konkurentsieelist.

Brüssel, 26. aprill 2017

Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee
president
Georges DASSIS

ISSN 1977-0898 (elektroniline väljaanne)
ISSN 1725-5171 (paberväljaanne)



Euroopa Liidu Väljaannete Talitus
2985 Luxembourg
LUKSEMBURG

ET